

Kuusamon kaupungin maaseutuohjelma

4/2023

Sisällysluettelo

1. Esipuhe	3
2. Maaseutuohjelma osana kaupunkistrategiaa	4
3. Kuusamon maaseudun vahvuudet	5
4. Kuusamon maaseudun nykytila	7
- Töitä tarjolla	9
- Lapsiperheet muuttavat palveluiden ääreen	11
- Kymmenien kylien Kuusamo	12
- Liikenne ja liikkuminen	12
- Tietoliikenneyhteydet	13
- Maaseudun elinkeinot	13
- Alkutuotanto	17
- Kuusamon maatalouden tila	18
- Metsätalous	19
- Matkailu	20
- Arvontuotantoketjut	20
- Monipaikkaisuus	20
5. Maaseudun tulevaisuuteen vaikuttavat kehityssuunnat	21
- Maatalouden ja elintarviketeollisuuden trendit	23
- Matkailun trendit	24
6. Kuusamon maaseudun elinvoimaa kehittävät toimet	24
7. Hyvät kehittämisen esimerkit	26
- Kuopion Maaseutuohjelma	26
- Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2023-2027	27
8. Maaseudun kehittämistoimenpide-ehdotukset, mittarit ja vastuutahot	27
- Alkutuotanto	28
- Metsätalous	29
- Jalostus	20
- Työvoima ja asunnot	30
- Matkailu – maaseutumatkailu	31
- Uusiutuva energia	32
- Kylien elinvoimaisuus ja hyvinvointi sekä monipaikkaisuus	34
- Kaupungin tuet	35
- Hankkeet ja kehittämistoiminta työkaluna	36
- Poliittinen toiminta ja edunvalvonta	36
9. Ohjelman edistymisen seuranta	36
10. Rahoituslähteet	37
11. Liitteet	40

1. Esipuhe

Kuten jo edellisessä maaseutuohjelmassa todettiin: maaseutu on ollut viimeiset kymmenet vuodet murroksessa. Murros on jatkunut tähän päivään asti ja se tulee myös jatkumaan tulevaisuudessa.

Maaseutu on vähitellen hiljentynyt, ja kehitys on jatkunut samansuuntaisena viime päiviin saakka. Koronapandemian aikana kehitys kääntyi hetkeksi, kun osa-aika-asukkaat löysivät uudella tavalla myös Kuusamon kyliseen. Tämä näyttäisi olevan osin ohimenevä ilmiö, mutta on odotettavissa, että etätyöt ja lomien yhteydessä tehtävät työt tulevat lisääntymään jatkossa useista muista syistä.

Lapsiperheiden asema maaseudulla oli usean tätä ohjelmaa varten haastatellun ihmisen huolenaiheena. Kuusamon kouluverkko on harventunut ja 60-luvulta alkaen alueella on lakkautettu kymmeniä kyläkouluja. Elävä maaseutu tarvitsee lapsia, lapsiperheitä, ja he tarvitsevat palveluita. Samalla osa-aika-asukkaiden ja alueelle suuntaavien matkailijoiden keski-ikä on arvioitu edelleen nousevan jo lähivuosina. Myös väestön yleinen ikääntyminen vaikuttaa maaseudun elinvoimaan ja ihmisten hyvinvointiin sekä heidän tarpeisiinsa. Ohjelman on siis pystyttävä vastaamaan monenlaisten ihmisten tarpeisiin.

Maaseudun perinteiset elinkeinot ovat olleet ja ovat edelleen haastavassa tilanteessa. Maatilojen määrä on pientynyt 60-luvulta lähtien ja jatkaa pienenemistä myös tulevaisuudessa. Toisaalta maataloustulo ja esimerkiksi tuotetun maidon määrä ei ole juurikaan viime vuosina muuttunut. Tilakoot ja tuotantoeläinten sekä tuotannon määrä siis ovat kasvaneet.

Tämän maaseutuohjelman tärkein tavoite on luoda ymmärrys siitä, mikä on maaseudun tila tällä hetkellä, pohtia miten maaseudun elinvoimaa kehitetään ja myös tuoda esille ehdotuksia toimenpiteistä elinvoiman kasvattamiseksi.

Kuusamon maaseudulla on useita valtteja, joiden avulla kasvattaa elinvoimaa ja lisätä hyvinvointia. Tärkein näistä on puhdas luonto. Siitä maaseudun hyvinvointi lähtökohtaisesti rakentuu. Tämän päälle on hyvä monipuolistaa hyvinvointia ja elinvoimaa niin luonnon antimia jalostavilla elinkeinoilla kuin vaikkapa matkailupalveluilla. Kaikki tämä on tärkeää myös asukkaiden hyvinvoinnille. Luonnon läheisyys on tärkeimpiä syitä asua ja vieraila maaseudulla.

Tämä maaseutuohjelma on nimenomaan maaseudun hyvinvointiin ja elinvoimaan keskittyvä. Siinä pohditaan ja suunnitellaan keinoja ja toimenpiteitä, joilla

- voidaan elävöittää maaseutua
- voidaan varmistaa alkutuotanto - joka omalta osaltaan luo pohjaa koko Kuusamon alueen menestymiselle
- lisätään tuotteiden jalostusastetta
- monipuolistetaan ja uudistetaan maaseudun elinkeinoja nojautuen siellä jo oleviin resursseihin
- parannetaan maaseudun palveluita asukkaille ja vierailijoille
- luodaan uusia mahdollisuuksia

Maaseutuun nojaavien elinkeinojen mahdollisuudet ovat muuttuneet viimeisten vuosien aikana nopeasti. Esimerkiksi toisiaan seuranneet kriisit ovat nostaneet omavaraisuuden merkityksen entistä korkeammalle. Samoista syistä toisaalta aiheutunut kustannusten nousu on vaikeuttanut useiden elinkeinojen toimintaa - myös maaseudulla. Muutosvoimia on monensuuntaisia; niihin nojaten ja negatiivisia vaikutuksia väistellen voidaan rakentaa entistä vahvempi Kuusamon maaseutu.

2. Maaseutuohjelma osana kaupungin strategiaa ja Pohjois-Pohjanmaan maaseutuohjelma

Kaupungin strategia - Kuusamon Menestysresepti

Kuusamon kaupungin strategia on myös maaseutustrategiaa, koska Kuusamo on pitkälti maaseutua – nykyaikaista maaseutua etuineen ja rajoituksineen. Esimerkiksi digitalisaatio tarjoaa mahdollisuuksia, joita ei ennen ollut, ja tämän myötä 'maaseudulla' voi sekä työn että vapaa-ajan puitteissa tehdä enemmän kuin aiemmin. Toisaalta taas elintarvike- ja raaka-ainetuotannon tulee maatilataloudessa nykyään olla riittävän laajamittaista ollakseen elinkeinona kannattavaa, mistä syystä esim. pienet tilakoot eivät enää ole elinkelpoisia.

Yhtenä strategisena tavoitteena on 'Omavaraisuus'. Omavaraisuutta tukevana painopistealueena esiin nostetaan mm. 'Biotalous, matkailu ja ruokatuotanto'. Maaseutuohjelma ja maaseudun kehittäminen voivat omalta osaltaan olla keskeisiä tekijöitä omavaraisuuden lisäämisessä ruokatuotannon osalta. Painopistealueina ovat tällä hetkellä jo maitotalous (juusto), poro- ja karjatalous (lihatuotteet) ja kalatalous (kalatuotteet). 'Omavaraisuus' usein tarkoittaa myös sitä, että 'jää yli' ja voidaan tuottaa raaka-aineita ja tuotteita myös myyntiin – mikä pitääkin olla tavoitteena, jotta voidaan menestyä myös taloudellisesti.

Matkailu ja biotalous tarjoavat jo nykyään maaseudulle vaihtoehtoisia elinkeinojen ja viihtyvyyden muotoja. Matkailu lisääntyvässä määrin. Biotalous perinteisessä mielessä on viimeisinä vuosikymmeninä yksipuolistunut ja määrällisesti vähentynyt. Nykyaikaiset biotalouden muodot kuitenkin tarjoavat maaseudulle uusia vaihtoehtoisia elinkeinoja.

Toisena maaseudulle merkittävänä strategisena tavoitteena on 'Kasvava'. Tätä tavoitetta tukevana painopistealueena on 'saavutettavuus ja yhteydet'. Saavutettavuus ja yhteydet tarkoittavat tieverkoston ja erilaisten reittien tarjoamia 'fyysisiä' yhteyksiä sekä teiden ja reittien kuntoa ja niiden varrella olevia palveluita. Toisaalta saavutettavuus ja yhteydet nykyaikana usein tarkoittavat tietoliikenneyhteyksiä ja niiden toimivuutta. Puhutaan digitaalisista yhteyksistä. Molemmat - niin fyysiset kuin digitaaliset yhteydet - ovat olennaisia maaseudun kannalta.

Pohjois-Pohjanmaan Maaseutuohjelma

Liitteessä 1 esitetään Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen päämäärä ja tavoitteet sekä CAP-rahoituksella (kts. kappale 8. rahoituslähteet) tehtävän kehittämisen painopisteet vuosille 2023–2027. Tämä Pohjois-Pohjanmaan alueellinen CAP-suunnitelma ei pyri luetteloimaan alueella rahoitettavia toimia, vaan se kertoo painopistealueittain alueelliset tavoitteet ja päämäärät sekä keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Näiden toteuttamiseksi odotetaan (ELY-keskus) koko suunnittelujakson ajan toimijoiden yhdessä ideoimia ratkaisuesityksiä.

Maaseutuohjelma nostaa esiin useita Kuusamon kaupunkistrategiasta ja aiemmasta maaseutuohjelmasta tuttuja haasteita ja teemoja:

- Ikääntyneen väestön osuus kasvaa ja asettaa haasteita julkiselle taloudelle (-)
- Maaseudun pitovoimaa on tärkeää vahvistaa, jotta maaseutu pysyy elävänä ja siellä riittää työvoimaa (+)
- Vakituisen asumisen ohella monipaikkaisuus, etätö, jne. sekä vapaa-ajan asuminen lisäävät väkimäärää monissa kunnissa (mukaan lukien maaseutu) (+)
- Kuusamo on Raahen ohella Oulun jälkeen Pohjois-Pohjanmaan selkeä työpaikkakeskittymä (+)
- Turvetuotannon alasajo ja muut energia-alan suuret muutokset (+/-)
- Rohkaistaan suuntaamaan energian tuotantoa ja käyttöä pois fossiilisista polttoaineista ja kohti uusiutuvia energioita (Bio, tuuli, aurinko,...) (+). Nämä ovat uusi mahdollisuus maaseudun toimijoille varsinkin jos pystytään rakentamaan ratkaisuja nimenomaan tuotantopuolelle

- Yhteydet ja saavutettavuus (maantieteellinen ja digitaalinen) ovat haasteita, mutta toimiessaan ja kehittyessään tarjoavat maaseudulle mahdollisuuksia (+/-)
- Osakeyhtiömuotoisten tilojen määrä on kasvussa ja yhtiömuotoinen maatalous (maito ja liha) nähdään mahdollisuutena tilakoon kasvamisen ohella - ja mahdollisuutena tilakoon kasvattamiseen (+)
- Uusien kasvi- ja viljalajien viljely voi tarjota uusia mahdollisuuksia johtuen ilmastonmuutoksesta, markkinaturbulenssista (esim. Venäjän hyökkäyssota), tuotekehityksen tunnistamista mahdollisuuksista, asiakaskäyttäytymisen muutoksista, jne (+)
- Erilaiset suuret uusia biotuotteita valmistavat laitokset tarvitsevat kasvavassa määrin pohjoissuomalaista puuta raaka-aineekseen (+)
- Ilmaston suojelutoimet ja vihreä siirtymä tarjoavat mahdollisuuden (vaativat) kehittämään uudenlaisia, hiiltä sitovia puupohjaisia tuotteita (+). Toisaalta ...
- ...parhaillaan käytävä hiilinielukeskustelu voi tuoda rajoitteita tai vähintäänkin uusia velvoitteita metsien puuraaka-aineen hyödyntämiseen(-)
- Kaivannais/kaivosteollisuuden ohjelma sivuuttaa lähes kokonaan (-). Todetaan; *Alueen hiipuvista elinkeinoista voidaan todeta, että suuria aluetaloudellisia vaikutuksia aiheutuu mm. kaivostoiminnan muutoksista sekä ympäristönegatiivisiksi luokitelluista toiminnoista, erityisesti turvetuotannon alasarjasta.*
- Rohkaistaan suuntaamaan energian tuotantoa ja käyttöä pois fossiilisista polttoaineista ja kohti uusiutuvia energioita (Bio, tuuli, aurinko,...) (+). Nämä ovat uusi mahdollisuus maaseudun toimijoille varsinkin jos pystytään rakentamaan ratkaisuja nimenomaan tuotantopuolelle.

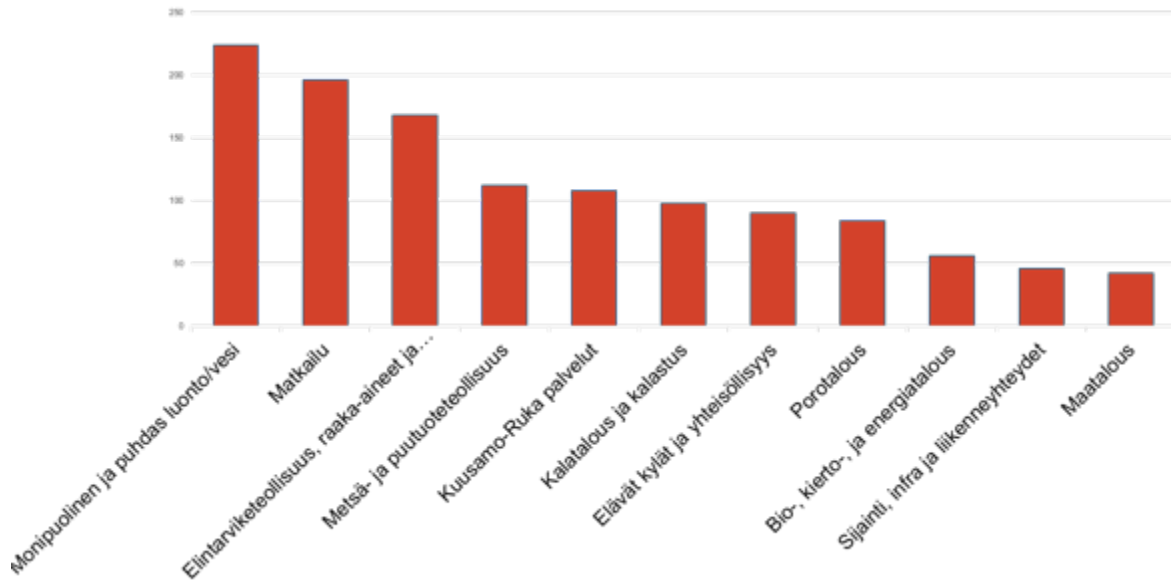
3. Kuusamon maaseudun vahvuudet

Maaseutuohjelmaa varten haastateltiin lähes kolmeakymmentä alueen toimijoiden edustajaa. Mukana oli niin yrityksiä, kaupungin asiantuntijoita sekä paikallisyhdistyksiä. Haastatteluiden tavoitteena oli tunnistaa Kuusamon maaseudun vahvuudet ja kehityksen esteet sekä kehittämiseen liittyvät merkittävimmät nykyiset toimenpiteet ja hankkeet, joilla on vaikuttavuutta ja kansallista/globaalia kiinnostavuutta.

Tärkeimpänä vahvuutena haastatteluista nousi esiin alueen puhdas luonto ja vesi. Lisäksi matkailu ja elintarviketeollisuus sekä metsä- ja puuteollisuus olivat tunnistettuja vahvuuksia. Lisäkehitystä sen sijaan tunnistettiin esimerkiksi kylä- ja kyläyhteisöjen kehittämisessä, alueen liikenneyhteyksissä sekä myös maataloudessa.

Oheisessa kaaviossa on haastatteluiden koonnin perusteella vahvuuksiksi nousseita asioita. Maaseudun kehittämiseksi olisi järkevää panostaa niihin kokonaisuuksiin, jotka nähtiin olevan heikoimpia, kuten bio-, kierto- ja energiatalouteen sekä maatalouteen. Näitä vahvistamalla myös jo olemassa olevat vahvuudet loisivat Kuusamon maaseudulle uutta elinvoimaa.

Kuusamon maaseudun vahvuudet.

Lähde: Haastattelututkimus marras-joulukuun 2022.

Kuusamon alueen toimijoilta kysyttiin myös, minkälaisia Kuusamon maaseudun elinvoimaa ja imagoa lisääviä toimenpiteitä ja hankkeita he tunnustivat alueella tehtävän.

Kuusamon maaseudun toimenpiteet ja hankkeet. Pallon koko kuvaa toimenpiteiden ja hankkeiden määrää.

Lähde: Haastattelututkimus marras-joulukuun 2022.

Vastauksissa ja toimijoiden yhteisissä työpajoissa todettiin, että kun katsotaan vahvuuksia ja tehtyjä toimenpiteitä, maaseudun elinvoimaan panostetaan tukemalla viiden eri osa-alueen kehitystä eli maa-, metsä-, kala- bio- ja kiertotalous sekä puhtaat raaka-aineet. Nämä eivät ole mahdollisia ilman monipuolista ja puhdasta luontoa ja vettä. Myös elinvoimaiset kylät, yrittäjyys ja yhteisöllisyys nähtiin tärkeinä. Osin

vahvuuksina, mutta myös osin asioina, joihin pitää edelleen panostaa maaseudun elinvoimaisuuden kehittämisessä.

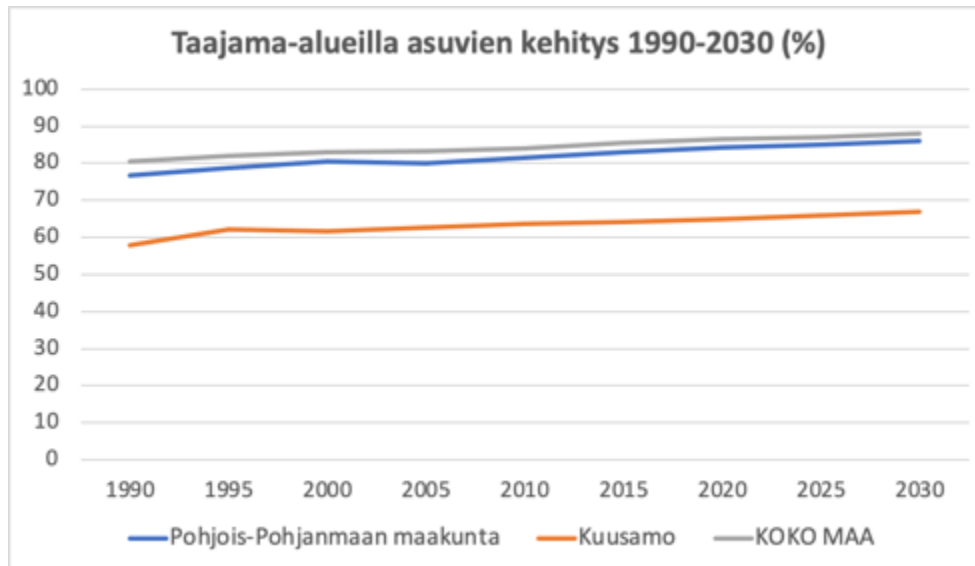
Haastatteluissa esiin nousseet maaseudun kehittämisen vauhdittajat ja esteet:	
Vauhdittajat Puhtaat vedet ja puhdas luonto Rikkaat luonnonvarat Omanlaisensa, erikoinen paikka Luonnon monimuotoisuuden hyödyntäminen Matkailu Lähiuoka, omavaraisuus Yhteisöllisyys ja yhteisökoordinaattori Yrittäjät, moniosaajat ja työn uudet muodot Tuki, aktivointi, osaaminen ja koulutus Naturpolis, Leader-ohjelma, yksityistieavustukset	Esteet Tuotteiden/raaka-aineiden saatavuus. Polttoaine, sähkö hinta Teollisuusyritysten yksipuolisuus Työvoimapula Osaaminen Rahoitus (tai sen hakeminen / omarahoitus) Yrittäjien korkea ikä ja jatkajien puute Asuntojen saatavuus Liikkuminen - julkiset palvelu Kulttuurin ja taiteen vähyyt

4. Kuusamon maaseudun nykytila

Maaseutu ja elämä maaseudulla ovat olleet viimeiset vuosikymmenet murroksesta. Siitä kertoo väestön muuttoliike taajamiin, suuriin maaseutukeskuksiin ja lopulta kaupunkiin. Viime vuosina Kuusamon väkiluvun pieneneminen on pysähtynyt ja muutamana vuonna väkiluku on jopa kasvanut. Yksi alueen hyvinvoinnin haasteista on osaavan työvoiman saatavuus. Ihmisiä siis houkutellaan alueelle ja töitä riittää.

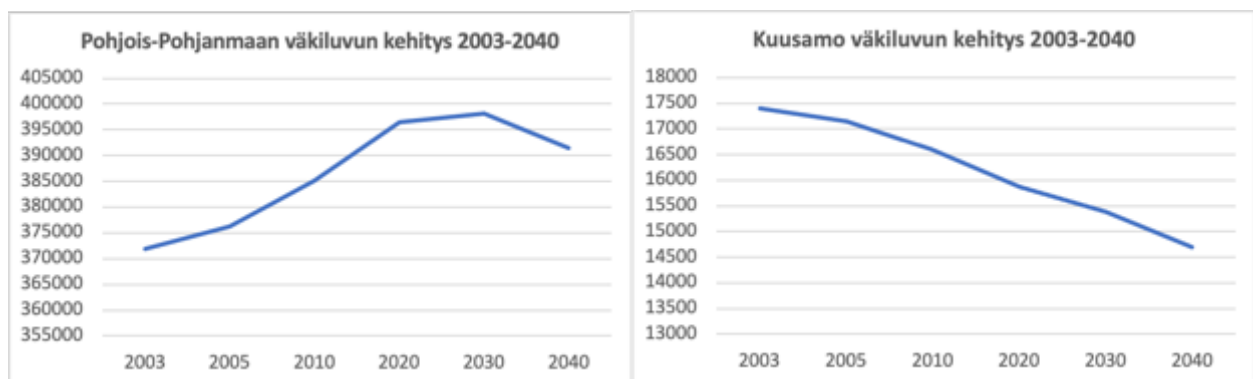
Väestönkehitys Kuusamossa on seurannut pitkälti koko maan trendiä. Ihmiset muuttavat haja-asutusalueilta taajama-alueille. Vuonna 2021 Kuusamossa asui yli 15 000 ihmistä, joista lähes 10 000 taajama-alueilla. Taajama-alueiksi lasketaan asumiskeskittymät, joissa asuu yli 200 ihmistä ja joissa asumusten välillä on alle 200 metriä.

Taajama-alueilla asuvien kehitys 1990-2030 koko maassa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Kuusamossa 1990-2030.

Lähde: Tilastokeskus (%-osuus kuvaa taajamassa asuvien osuutta).

Pohjois-Pohjanmaan ja Kuusamon väkiluvun kehitys vuosina 2003-2040.

Lähde: Tilastokeskus

Kuusamon väkiluvun ennustetaan pienenevän tulevana vuosina. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan se pienenee noin 15 000 asukkaasta reiluun 13 000:een vuoteen 2040 mennessä. Samalla osa-aika-asukkaiden määrä kasvaa. Jo nyt on havaittavissa, että alueella viettää aikaa enemmän ihmisiä kuin siellä on virallisia asukkaita. Näin varsinkin matkailusesonkeina. Vuoden 2022 alusta tehdyn puhelimiten paikkaseurantaan perustuvan Telia Crowd -tilaston mukaan Kuusamon alueella on talven sesonkiviikoilla yli 23 000 ihmistä. Kesän hiljaisimpina viikkoina alueella viihtyy vain reilu 13 000 ihmistä. Suurimman osan aikaa alueella on kuitenkin oleillut satoja tai tuhansia ihmisiä enemmän kuin Kuusamon väkiluku virallisesti on.

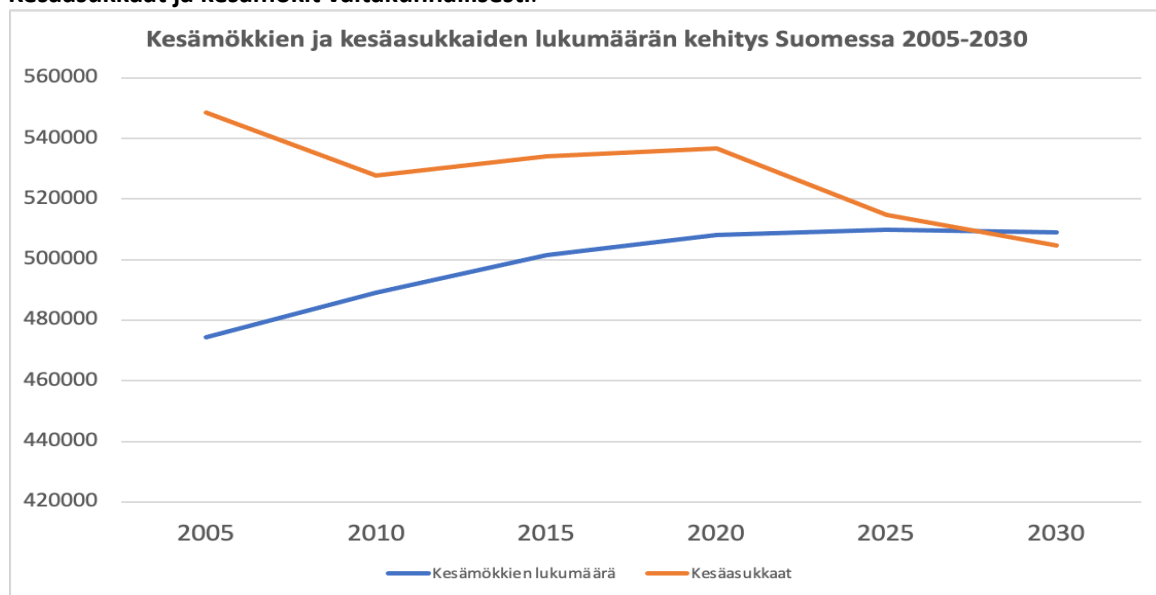

Töitä tarjolla

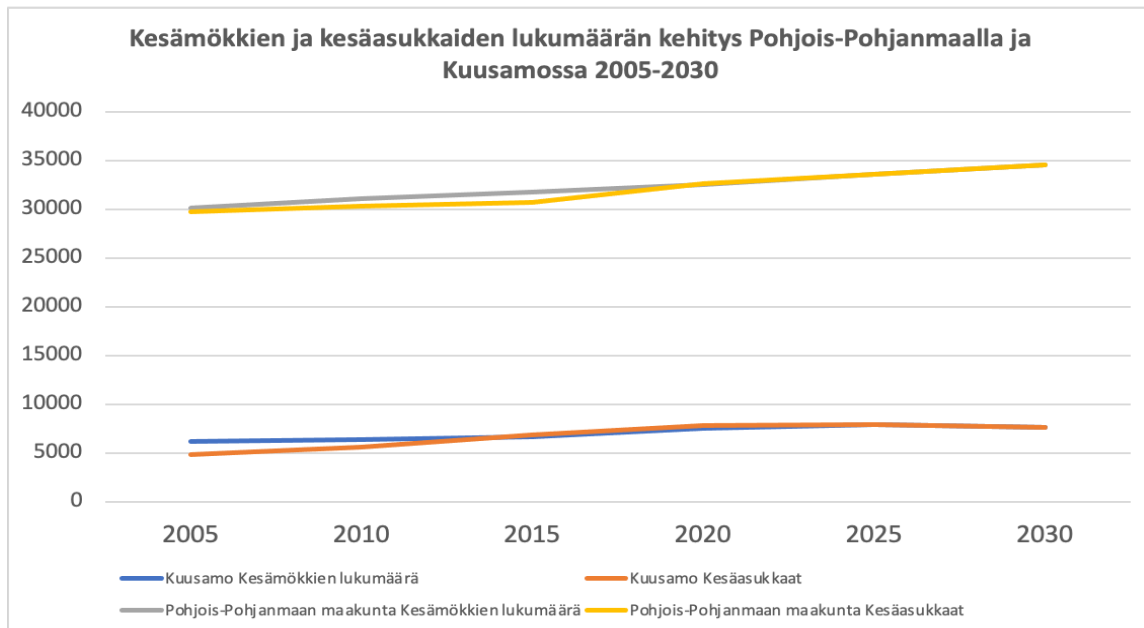
Samalla kun töitä olisi tarjolla, useissa maaseutuohjelmaa varten tehdyissä haastatteluissa nousi esille kaksi heidän työvoiman houkuttelua hidastavaa asiaa. Toinen on vapaat asunnot ja toinen työpaikat myös puolisoille. Näihin ratkaisuja löytämällä työvoiman saaminen vapaisiin tehtäviin helpottuisi.

Maaseudun väestökehitys jatkaa samaan suuntaan jos asuntoja pysyvään asumiseen ei saada tarjolle. Tämän kehityksen kääntäminen on vaikeaa, sillä yhä useampi tila ja talo siirtyy perikunnille ja he haluavat käyttää näitä osa-aika-asuntoina ja mökkeinä. Alueella pitäisikin pystyä kehittämään keinoja joko uusien asuntojen rakentamiseen tai vanhojen käyttötarkoitusten muuttamiseen - esimerkiksi suurempien talojen jakamista osin pysyvään asuinkäyttöön.

Kesäasukkaat ja kesämökkit valtakunnallisesti.

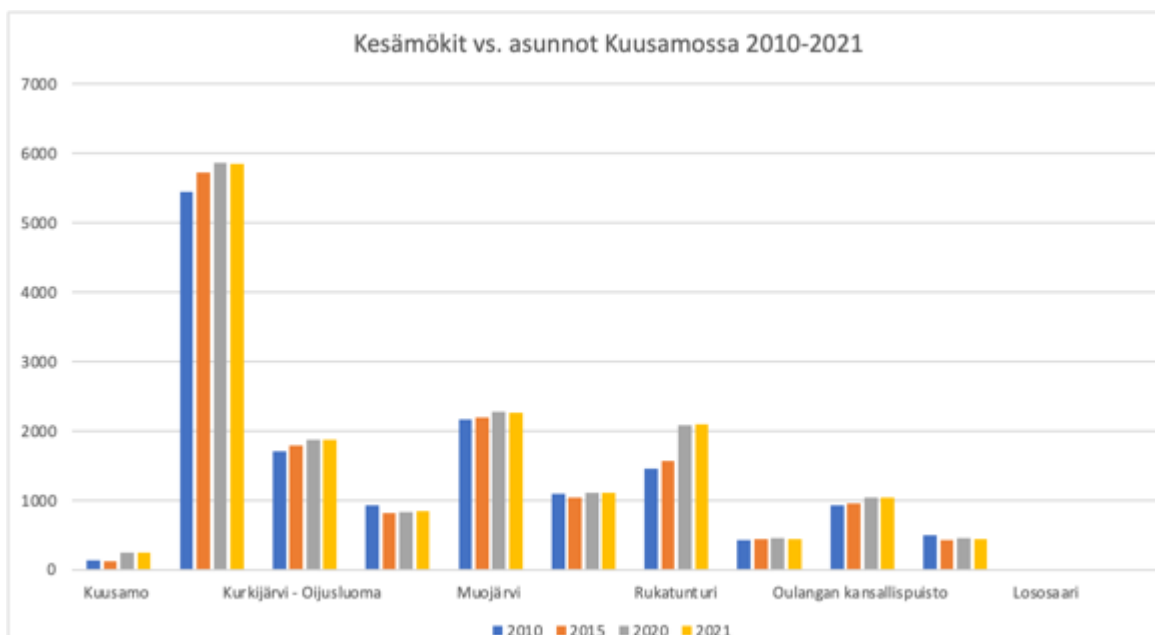
Kesäasukkaat ja kesämökit Pohjois-Pohjanmaalle ja Kuusamossa.

Kuusamo on yksi Suomen suurimmista mökkikunnista. Tästä kertoo myös oheinen tilasto. Alueella on selkeästi suurempi osa asunnoista käytössä vain osan aikaa kuin koko maassa keskimäärin tai Pohjois-Pohjanmaalla.

Kuusamon alueella pysyvät asunnot ovat keskittyneet kaupungin keskustan alueelle. Maaseudulla on jokaisella postinumeroalueella enemmän kesämökkejä kuin pysyvässä asuinkäytössä olevia asuntoja.

Kesämökit vs. asunnot määrät alueittain Kuusamossa vuosina 2010 - 2021.

Alueen mökeistä noin puolet on ulkopaikkakuntalaisten omistamia (48% 2021), tämä on hieman pienempi määrä kuin koko maassa keskimäärin (55% 2021), ja hyvin lähellä Pohjois-Pohjanmaan keskiarvoa (47%)

2021). Mökkien siirtyminen ulkopaikkakuntalaisille on ollut hidasta, mutta trendi on vuosien aikana selvä (35% Kuusamossa 2005). Tämä trendi tulee jatkumaan, kun entistä enemmän mökkejä ja taloja siirtyy perikunnille.

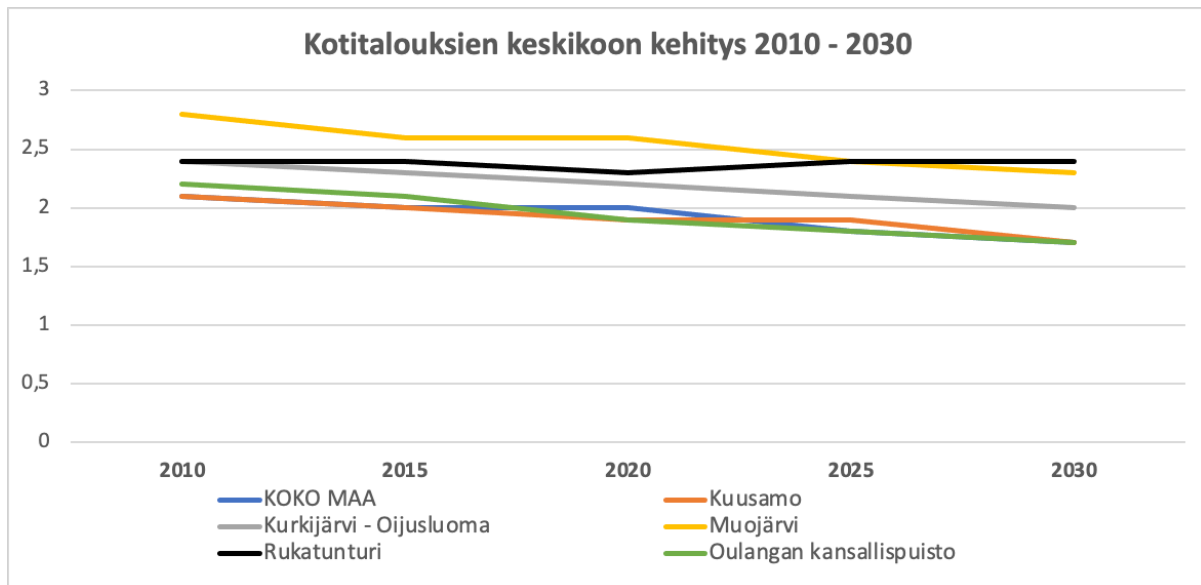
“Paluumuuttoa ja ’asettumista’ pitää helpottaa. Väkeä olisi tulossa kun olisi asuntoja. Mökkien saaminen vakituiseksi asunnoksi, pitää helpottaa. Ihmisiä lähtee pois. Verot menee muualle.”

Koronapandemian aikana vauhdittui valtakunnallisesti kehitys kohti monipaikkaisuutta. Asiantuntijat voivat tehdä töitä mistä päin maailmaa tahansa, kunhan heidän yhteytensä maailmalle toimivat. Tämä on houkutelut ihmisiä tekemään töitä viikkoja lähellä luontoa. Toisaalta tämä tarjoaa maaseudulle mahdollisuuksia, ja osa-aikaiset asukkaat voivat viettää alueella pidempiä jaksoja sekä integroitua osaksi yhteisöä, toisaalta osa-aika-asukkaat lisäävät haasteita palvelutarjontaan.

Lapsiperheet muuttavat palveluiden äärelle

Lapsiperheiden määrä on Kuusamon maaseudulla vähentynyt. Sama on tosin nähtävissä myös keskustan alueella, mutta ei samassa mittakaavassa. Tämä on yleisempää pienistä syntyvyysluvuihin johtuvaa kansallista kehitystä, mutta myös osin lapsiperheiden halua asua lähellä palveluita. Rukatunturin alueella vastavirtaan, ja siellä trendi kotitalouksien koon suhteen on jopa kasvussa.

Kotitalouksien keskipitoisuus 2010-2030 (y-akselilla kotitalouksien henkilömäärän keskipitoisuus)

Lapsiperheiden muutto asutuskeskuksiin tulee jatkumaan, tosin hitaampana, ellei alueella kehitetä keinoja tukea heidän täysipainoista elämäänsä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi harrastuksia lähellä kotia, kouluissa koulupäivän jälkeen sekä myös kuljetuksia - kuten jo tällä hetkellä tehdään - harrastusten ääreen keskustaan.

“Nuorten ja lapsiperheiden ’jäminen’ ja paikkakunnalle muuttaminen vaatii uskallusta ja rohkeutta”

Yksi ohjelmaa varten tehdyissä haastatteluissa esille noussut asia oli kulttuurin vähyyden maaseudulla. Tähän panostamalla maaseutu kehittyisi entistä houkuttelevammaksi sekä lapsiperheille että myös osa-aika-asujille, jotka voisivat viettää alueella entistä pidempiä aikoja.

Toinen asia, mikä haastatteluissa nousi esille, oli useiden maaseutuyhteisöjen sisäänpäinkääntyneisyys. Uusien asukkaiden on haastateltavien mukaan usein vaikea päästä mukaan lähialueen yhteisöihin. Yhteisöön kuulumisen on tärkeää ihmisten hyvinvoinnille ja sille, että he juurtuvat Kuusamon maaseudulle. Tämä on tärkeää erityisesti lapsiperheiden juurtumisessa alueelle. Siksi tähän on järkevää panostaa.

Yksi tärkeä tekijä uusien asukkaiden integroimisessa paikallisyhteisöihin ovat paikallis- ja kyläyhdistykset. Näiden toimintaa onkin Kuusamon kaupungin toimesta kehitetty ja yhdistyksien toimintaa tuettu vuosittain.

Kymmenien kylien Kuusamo

Kylät ja kyläyhteisöt ovat oleellinen osa maaseutua. Yhden määritelmän mukaan: ”kylä on pysyvän alueellisen kokonaisuuden muodostava pienehkö asutusyhteisö, joka koostuu toistensa läheisyydessä sijaitsevista maalaistaloista”.

Kuusamossa oli enimmillään (lukuvuonna 1959 – 1960) niin sanottuja kyläkouluja 67. Kyläkoulujen määrää voitaneen pitää yhtenä Kuusamon kylien lukumääränä.

Maassa ja maastamuuton, väestörakenteen ja elinkeinorakenteen muuttumisen seurauksena kylien asukkaiden määrä Kuusamossa on laskenut. Vaikka asukkaiden määrä on laskenut, kylät ovat säilyneet pääosin asuttuina ja Kuusamossa voidaan sanoa olevan edelleen kymmeniä kyliä.

”Jos onnistuisi yhdistää kylätalo, etätalo, kiertävät palvelut, kylän asukkaita ja etätyöläisiä”

Useissa kylissä toimii aktiivinen kyläseura, kyläyhdistys tai maamiesseura. Kylät voivat toimia myös yhteisessä kyläseurassa. Haastatteluissa nousi esiin huoli yhdistysten toiminnan jatkumisesta. Vastausten mukaan toiminta on usein yksittäisten henkilöiden varassa, ja heistä osa on vahnenemassa. Jos toimintaan ei saada mukaan uusia, nuorempia vetäjiä, on toiminta myös vaarassa kuihtua. Tämä heikentäisi maaseudun yhteisöllisyyttä ja siten houkuttelevuutta ja myös asukkaiden elämänlaatua.

Liikenne ja liikkuminen

Kuusamon maaseudun elinvoima on monella tapaa riippuvainen alueen saavutettavuudesta. Tällä tarkoitetaan niin teitä, lentoyhteyttä Kuusamoon kuin myös tietoliikenneyhteyksiä. Useissa haastatteluissa nousi esiin myös toive, tai haave, raideyhteydestä Kuusamosta Ouluun ja Etelä-Suomeen. Raideyhteys mahdollistaisi entistä kestävämmän matkailun ja toisaalta toisi mahdollisille uusille teollisuusyrityksille uusia logistiikkamahdollisuuksia.

Kuusamossa on tie- ja vapaa-ajan reittiyhteyksistä pidetty viime vuosina huolta. Metsäautoteiden merkitys korostuu usein myös matkailupalveluissa. Teitä käyttämällä matkailijoita voidaan viedä erilaisiin luontoaktiviteetteihin. Tämä lisää alueen houkuttelevuutta matkailukohteena.

Maaseudun reittihankkeisiin oli varattu yksin vuonna 2021 yli miljoona euroa. Tässä on mukana latujen ylläpito sekä vapaa-ajan reitit. Yksityisteiden ylläpitoon käytettiin 670 000 euroa. Lisäksi teiden peruskorjausta tuettiin 226 000 eurolla sekä tiekunnat saivat avustuksia ELY:ltä 220 000 euroa.

”Liikennöinti. Miten pääsisi harrastamaan. Ei pikkubusseja, takseja, lasten kuljettaminen. Rajoittaa maaseudulla asumista.”

Sen sijaan julkisen liikenteen puute tai vuorovälien harvuus oli monien haastateltavien mielestä yksi oleellinen maaseudun kehitystä jarruttava tekijä.

Toistaiseksi on tavallista asua maaseudulla ja käydä töissä taajamassa. Tämä on myös mahdollista kääntää toisin päin. Esimerkiksi metsätalouteen - ja miksi ei maatalouteenkin- työvoima voisi matkustaa hyvien yhteyksien ansiosta taajamasta, jossa palvelut olisivat esimerkiksi perheelle lähellä.

Tietoliikenneyhteydet

Maaseudun elinkeinoille, matkailulle ja myös monipaikkaisuudelle tärkeitä yhteydet eivät välttämättä ole teitä tai raideyhteyksiä. Työntekeminen ja monien elinkeinojen harjoittaminen - kuten esimerkiksi verkkokaupat - tarvitsevat tai vähintään hyötyvät nopeista tietoliikenneyhteyksistä.

Nopeita tietoliikenneyhteyksiä on jo rakennettu useisiin Kuusamon alueen kyliin, ja ne lisääntyvät jatkuvasti. Tästä huolimatta Kuusamon alueen asukkaista tai osa-aika-asukkaista on koko maan keskiarvoa huomattavasti pienempi osuus nopean tietoliikenneyhteyden päässä.

Tietoliikenneyhteyksien saavutettavat nopeudet Kuusamon alueella.

Nopeus	Saatavuus
2 Mbit/s	31 % Kodeista
10 Mbit/s	26 % Kodeista
30 Mbit/s	15 % Kodeista
100 Mbit/s	11 % Kodeista
300 Mbit/s	3 % Kodeista
1000 Mbit/s	3 % Kodeista

Kunnassa kiinteän verkon laajakaistaliittymiä tarjoavia yrityksiä: [Elisa Oyj](#) , [Viria Security Oy](#) , [Telia Finland Oyj](#)

Nopeus	Saatavuus
4G 30 Mbit/s	96 % Kodeista
4G 100 Mbit/s	83 % Kodeista
5G 100 Mbit/s	75 % Kodeista
5G 300 Mbit/s	59 % Kodeista

Lähde: Traficom

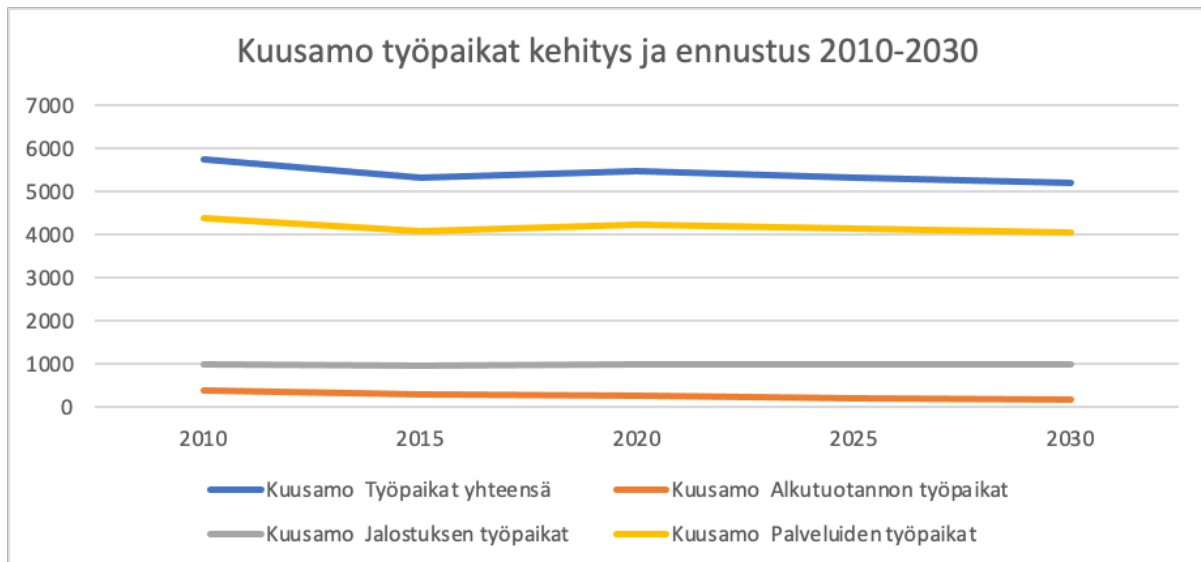
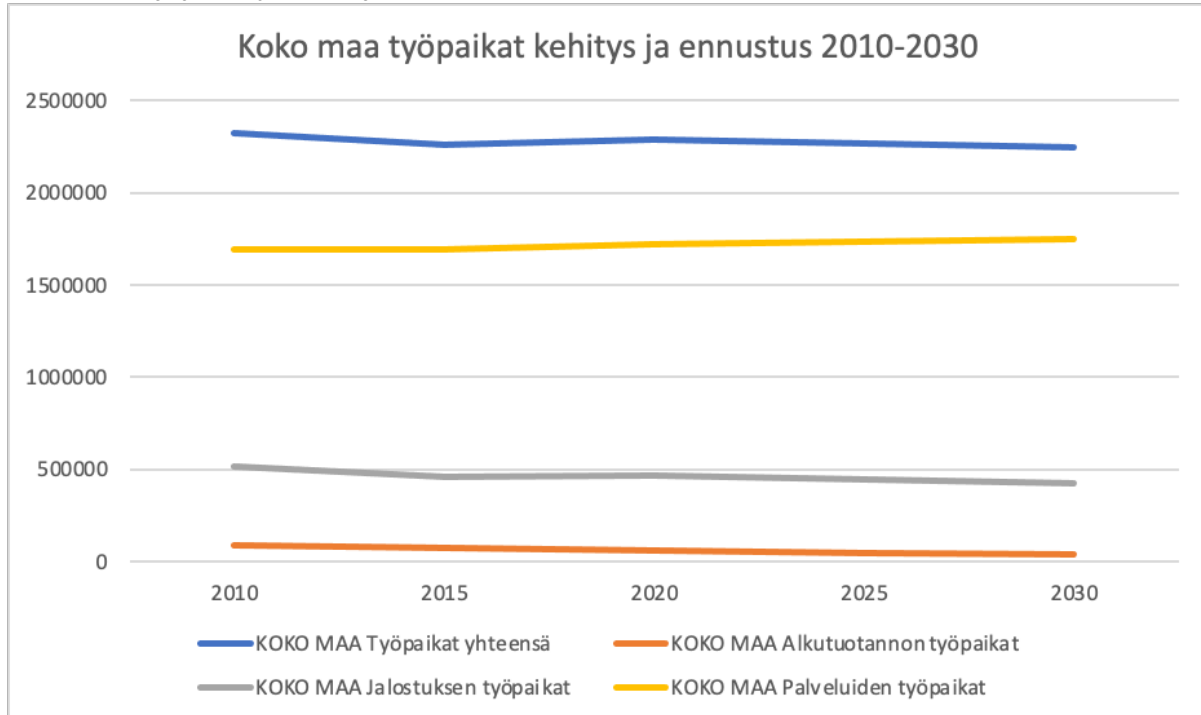
Maaseudun elinkeinot

Kuusamon maaseudulla ja koko alueella hyvinvoinnin pohjana on puhdas luonto. Siitä hyötyvät sekä alkutuotanto, jalostus että myös matkailuelinkeinot. Tämän vuoksi kaikissa maaseudun kehittämistoimenpiteissä on tärkeää huolehtia sekä luonnon hyvinvoinnista että sen monimuotoisuudesta. Samalla puhdas luonto toimii jo nyt sekä alueen yritysten markkinointivalttina että myös alueellisena vetovoimatekijänä.

Kuusamon maaseudun elinkeinot ovat nykyään monipuolisia, ja yhä useampi toimija ansaitsee tuloja usealta toimialalta. Tärkeitä elinkeinoja ovat perinteinen alkutuotanto, luonnontuotteet sekä matkailu ja

metsätalous. Kuusamossa teollisuus sekä muut kuin matkailun palvelut ovat keskittyneet keskustan alueelle. Tästä huolimatta usea keskustan alueen teollinen työpaikka ja myös palvelut ovat riippuvaisia maaseudun alkutuotannosta. Sekä materiaaleista että puhtaasta luonnosta, joka on matkailun tärkein houkutus.

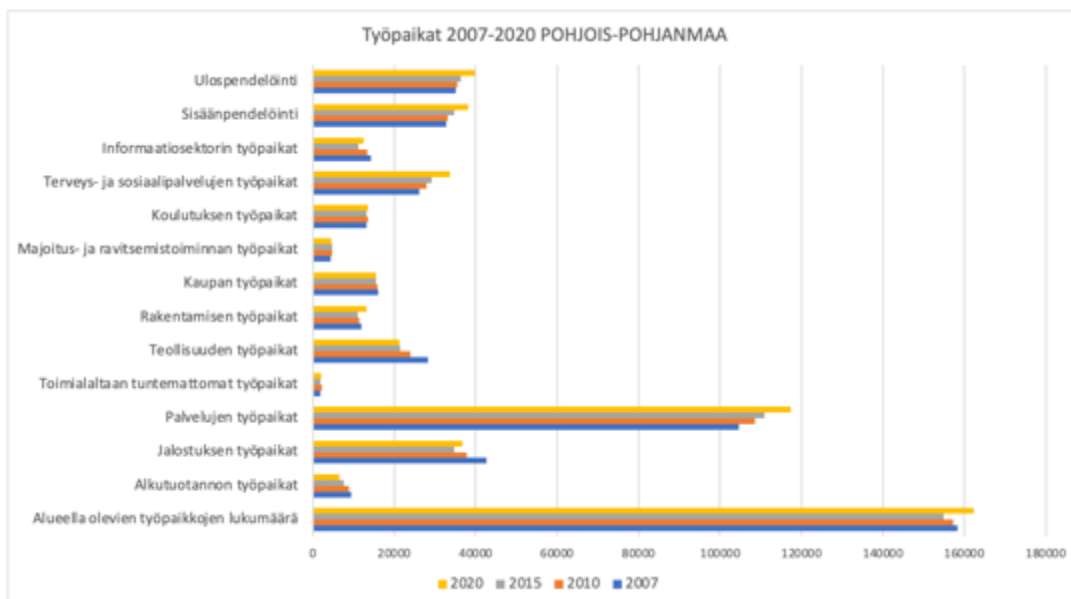
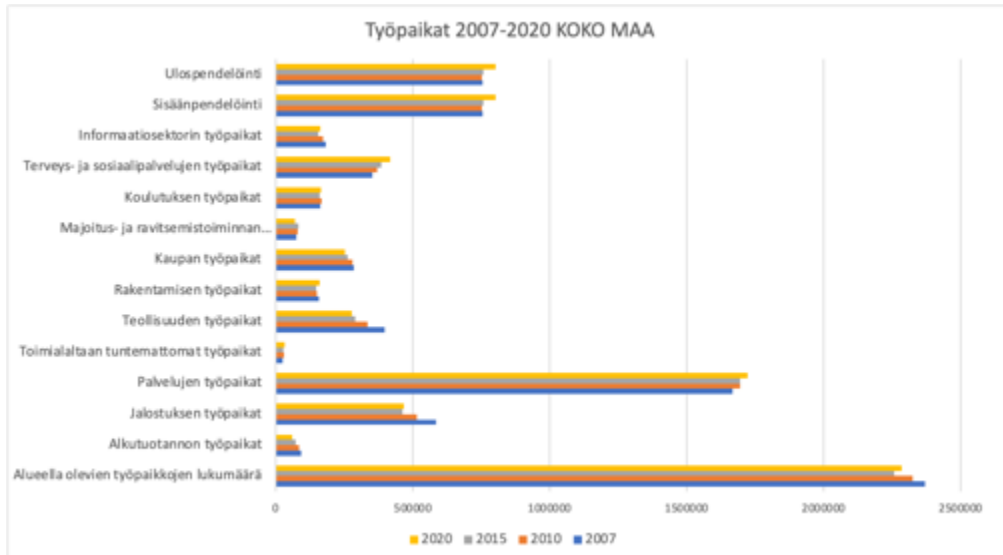
Koko maan työpaikkojen kehitys 2010 - 2023

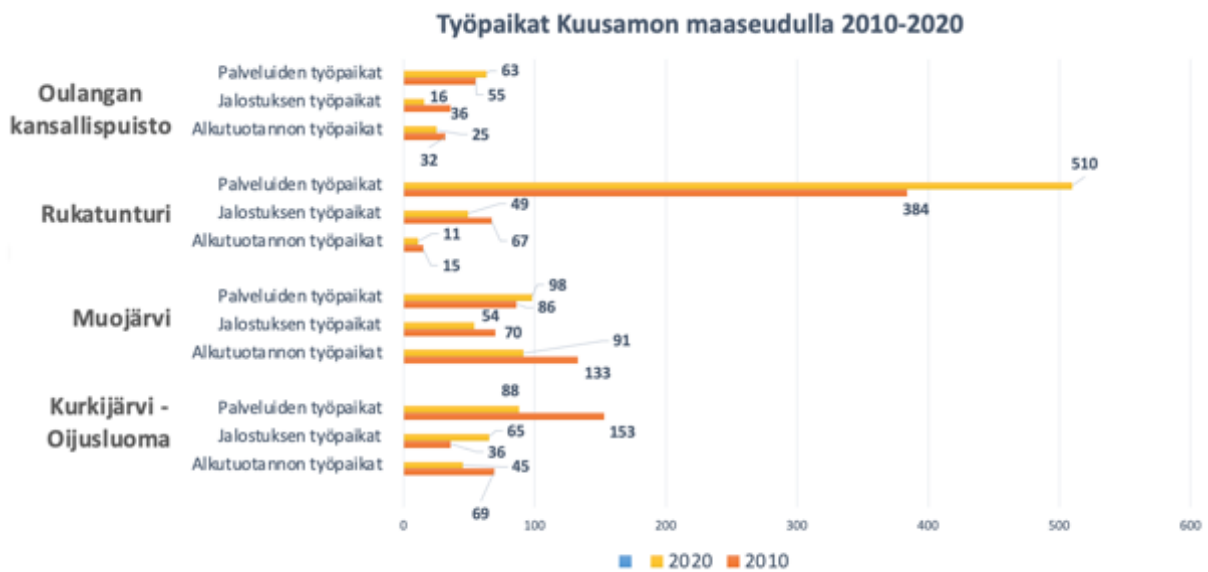
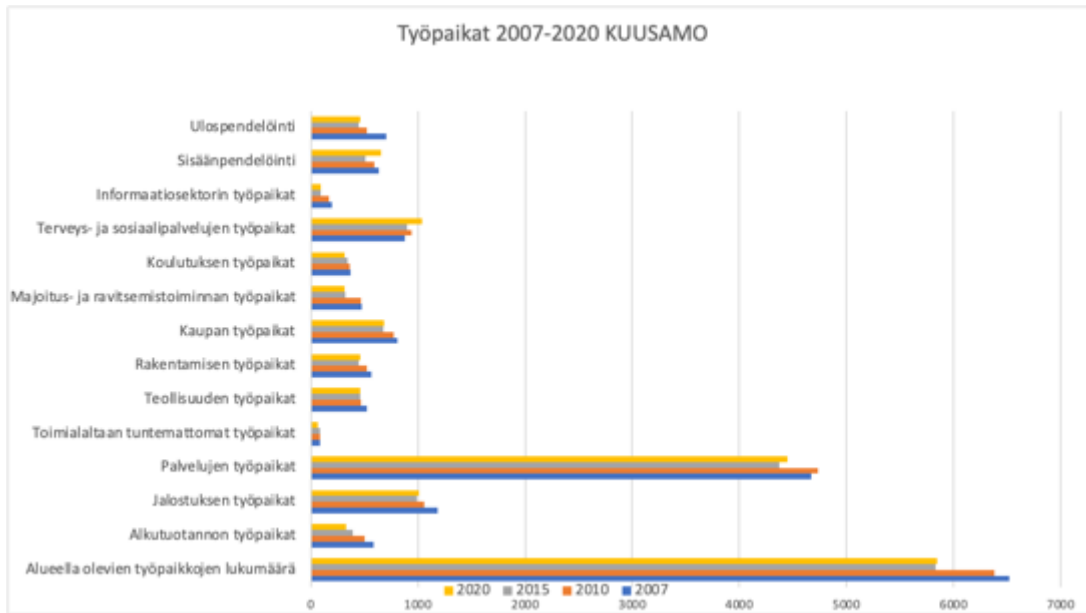

"Ruokamatkailu. Entistä paremmin hyödyntää ja jalostaa tästä ja lähialueilta. Sienet, marjat, poro, kala, lammas jne."

Maaseutuohjelmaa tehtäessä ja sitä varten tehdyissä haastatteluissa on korostunut alkutuotannon merkitys tuotannon arvoketjuille. Jos raaka-aineita saadaan läheltä ja jalostetaan ne paikallisesti, suurin osa syntyvästä arvonnoususta jää alueelle ja synnyttää hyvinvointia. Paikallinen alkutuotanto on tärkeää myös matkailulle,

sillä paikallisesti tuotettu ruoka kiinnostaa matkailijoita ja toimii myös houkuttimena turisteille. Mitä enemmän matkailijoille on tarjolla paikallisesti tuotettuja tuotteita ja paikallisista raaka-aineista tehtyä ruokaa, sitä enemmän he jättävät rahaa Kuusamoon ja Kuusamon maaseudulle.

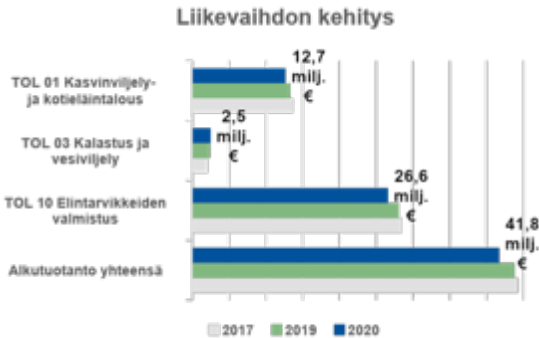
Alkutuotannon osuus Kuusamon maaseudun työpaikoista on ollut jatkuvassa laskussa. Samalla on todettava, että jatkojalostuksen ja palveluiden työpaikat ovat keskittyneet kaupungin keskustaan ja palvelut myös Rukan alueelle. Maaseudun kehittämisen kannalta on siis tärkeää varmistaa, että alkutuotanto menestyy ja samalla myös luoda uusia - palvelualojen ja jatkojalostuksen - työpaikkoja.

”Yhteistyötä ja verkostoitumista pitäis lisätä. Yhteistyöllä vois ratkaista monta asiaa. Myös sektoreiden yli”.

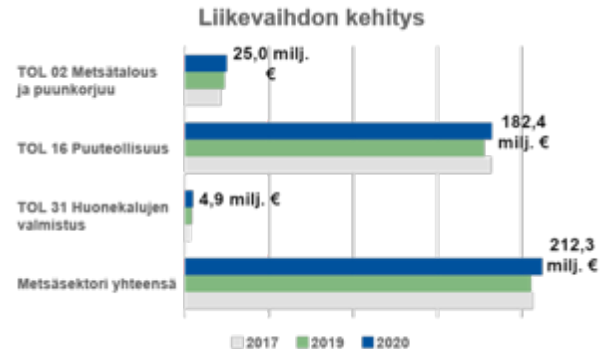
Liikevaihdon mitattuna Kuusamon alueella suurimpia toimialoja ovat metsäteollisuus, siellä puutuoteteollisuus, sekä matkailu. Matkailussa tulot ovat jakautuneet tasaisemmin eri toimintojen kesken. Metsäteollisuudessa valmistava teollisuus sijaitsee pääosin Kuusamon keskustassa, mutta raaka-aine sinne saadaan lähialueen metsistä. Kuusamon maaseudulla korostuvat alkutuotanto, eli kasvinviljely- ja kotieläintalous, metsätalous- ja puunkorjuu sekä matkailun eri palvelut.

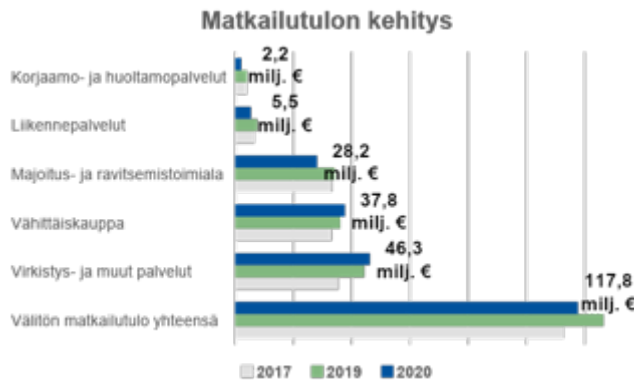
Alkutuotannon ja jalostuksen liikevaihto Kuusamossa

Mestätalouden liikevaihto ja jatkojalostuksen liikevaihto Kuusamossa

Matkailualan liikevaihto Kuusamossa

Lähde: Naturpolis Toimintaympäristö, Alueen tunnuslukuja

Alkutuotanto

Ohjelmaa varten tehdyssä haastattelututkimuksessa keskeisiksi maaseudun elinvoimaisuuden kehittämisen kohteiksi nousivat alkutuotannon elinkeinot eli maa- ja metsätalous. Esille nousi myös luonnontuotteiden, kuten marjojen ja sienien, entistä tehokkaampi hyödyntäminen ja jatkojalostaminen.

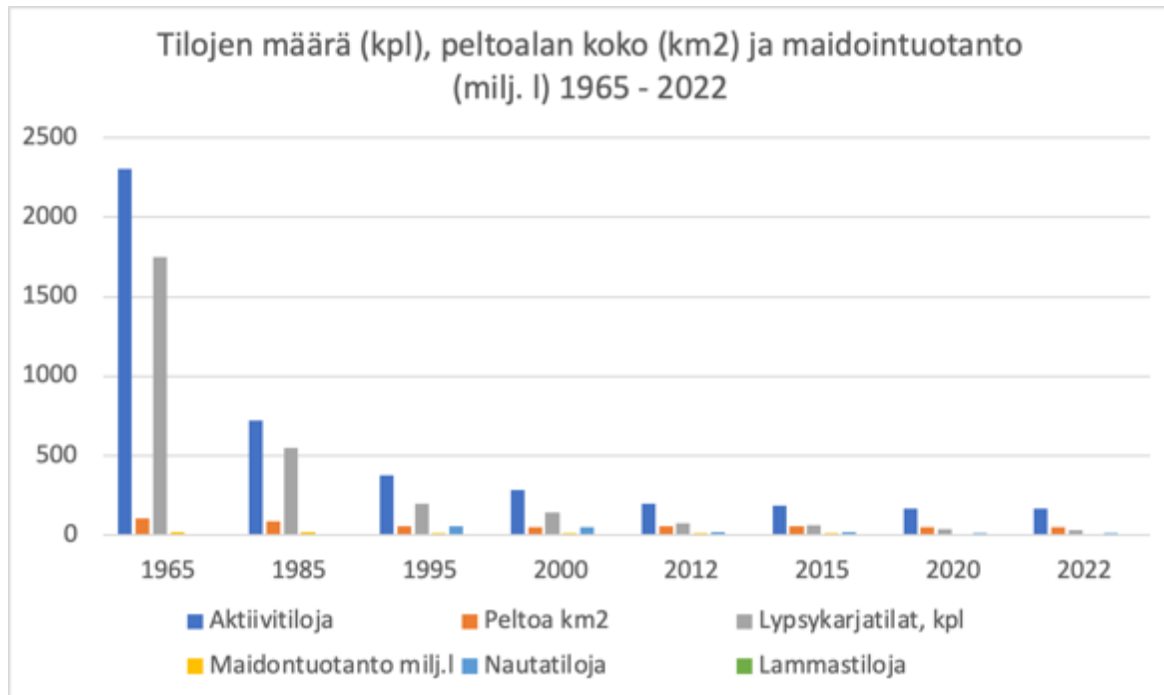
Maatalous on ollut murroksessa jo useampia vuosikymmeniä. Jo edellisessä maaseutuohjelmassa todettiin: "Maatalous on ollut ja on edelleen Kuusamon maaseudun sielu ja sydän. Toki maatalouden merkitys maaseudun hyvinvoinnin runkona on pienentynyt 1960- luvulta lähtien, mutta edelleenkin maataloutta voidaan pitää maaseudun elinvoimaisuuden ja viihtyvyyden kannalta merkittävimpanä tekijänä ja vaikuttajana sekä maaseudun runkoasutuksen säilyttäjänä."

"Suunta mihin mennään on se, että tulemme kanavoimaan ostoja alueelle (ruokaa ja raaka-aineita). Jos muutkin tekee samaa niin tukee paikallista elintarviketeollisuutta."

Maatilojen määrä on vähentynyt huomattavasti, eikä kehitys ole pysähtymässä. Toisaalta maatilojen koon kasvaminen on pitänyt maataloustulon merkittäväällä tasolla.

Kuusamon maatalouden tila

Kuusamon maatalouden kehitys 1965 - 2022

Maatilojen tuloja katsottaessa havaitaan, että ne muodostuvat kolmesta osasta: tuet, myyntitulot ja lisätulot. Vuoden 2018 tilastojen mukaan nämä olivat jokainen noin kolmasosa maatilojen tuloista. Tämä kertoo siitä, että esimerkiksi metsätuloilla ja myös matkailutuloilla on merkittävä rooli maatilojen menestyksessä sekä alkutuotannon turvaamisessa Kuusamon maaseudulla.

Kuusamossa olisi erittäin hyvät mahdollisuudet maatalouden monipuolistamiseen. Parhaat mahdollisuudet olisivat lähiruokaketjun parissa. Luonnosta saatavat puhtaat raaka-aineet ja matkailun voimakas kehittyminen alueella avaavat myös tälle rintamalle mainiot kasvu- ja kehittymismahdollisuudet.

Perusmaatalouden hyödyntäminen matkailussa on vielä käyttämätön voimavara. Nykypäiväinen maatila on suurimmalle osalle ihmisistä tuntematon kokemus, josta olisi mahdollisuus luoda matkailutuote, kuten on tehty perotalouden osalta.

Kalatalous on alueella merkittävää. Maaseudun elinvoiman kannalta on merkittävää, miten alueen luonnonkala saadaan hyödynnettyä. Miten varmistaa paikallisen kalan saaminen kalanjalostusteollisuuteen ja myös matkailijoiden lautasille? Ammattimaisten kalastajien määrä on ollut Kuusamossa laskussa, ja alueella on tarve uusille ammattilaisille.

Yleisesti ottaen raaka-aineiden paikallinen saatavuus on monen eri maaseudun elinvoimaisuuteen liittyvän elinkeinon pohjana. Monia asioita on järkevää katsoa arvoketjuina, joiden pohjana, lähtökohtana, ovat paikalliset raaka-aineet. Näistä tuotetaan lisäarvoa esimerkiksi matkailussa tai jalostamalla tuotteita vientiin muualle Suomeen ja maailmalle.

Metsätalous

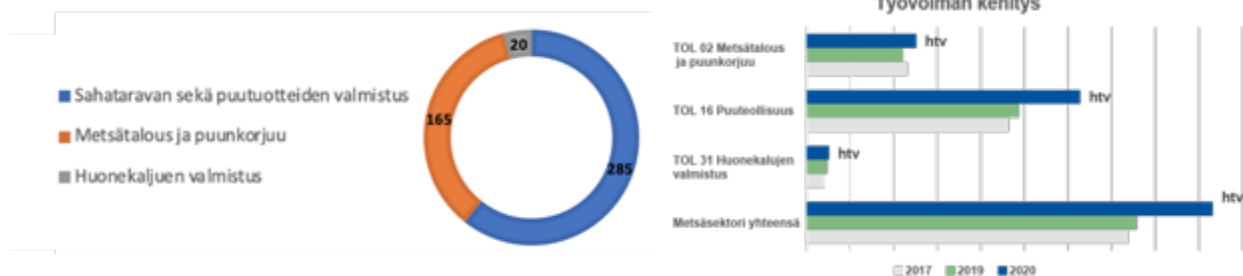
Metsätaloudella on ollut ja on edelleen hyvin merkittävä vaikutus Kuusamon maaseutuun monellakin eri tavalla. Metsätalous on merkittävä tulonlähde niin metsänomistajille kuin metsässä töitä tekeville ihmisille sekä jalostuksen parissa toimiville tahoille.

Metsätalouden suurin haaste Kuusamossa on haastatteluiden perusteella jalostusaste. Kuusamon alueella kaadetusta puusta valtaosa viedään alueen ulkopuolelle. Toinen haaste on metsätalouden ja matkailun yhteensovittaminen. Luontomatkailu tarvitsee mahdollisimman luonnonmukaisia ja rauhallisia metsiä. Tätä esimerkiksi aukkohakkuut haittaavat. Tärkeää tässä olisi tehdä yhteistyötä niin, että eri toimialat voisivat kasvaa sovussa ja myös tukea toisiaan. Esimerkiksi luonto-oppaiden olisi hyvä osata selittää, miksi tiettyjä metsänhoitotoimia on alueella tehty. Toisaalta matkailutoimijoiden olisi tärkeää tietää, missä on suunniteltu metsänhoitotoimia ja milloin pystyäkseen järjestämään oman toimintansa tämän mukaisesti.

”Kun tuotetaan 500000 sahatavaraa, puolet lähtee jalostamattomana eteenpäin. Siinä ei mitään järkeä. Logistiset haasteet ovat suuria, niin ei kannattaisi viedä bulkkia. Tarvittais yhteistyötä ja toimijoita, jotta jokainen palikka saatais jalostettua täällä valmiiksi tuotteeksi.”

Jo nyt suurin osa toimialan tuloista ja työpaikoista on puun jalostuksessa. Jalostusasteen nostamisella myös koko alan elinvoima kasvaa. Tätä pohdittaessa on huomattava, että suurin osa jalostuksen työpaikoista sijaitsee Kuusamon keskustan alueella ja jatkokehityksessä olisi hyvä pohtia, miten jalostustoimintaa voitaisiin synnyttää myös maaseudulle.

Metsätalouden henkilöstön lukumäärä Koillismaalla

Lähde: Naturpolis puutoimialan kehittämisohjelma.

Koillismaalle on Naturpoliksen johdolla luotu oma puutoimialan kehittämisohjelma. Sen perusteella Koillismaan metsä- ja puutoimiala on kokonaisvaltaisen puunjalostamisen vastuullinen edelläkävijä. Toimiala tähtää paikallisen puun jalostusasteen nostoon ja puutuotteiden kestävään hyödyntämiseen sekä uusiin puuhun perustuviin tuotteisiin ja palveluihin.

Metsäsektori on liikevaihdolla mitattuna Koillismaalla aluetaloudellisesti merkittävin toimialaryhmä, mutta alan yritysten yhteinen ja suunnitelmallinen kehittämistoiminta on ollut vähäistä. Kehittämisohjelmaa laadittaessa alueen metsä- ja puutoimialaryhmän toiminta virallistui yhdistysmuotoiseksi, kun Northern Forest & Wood ry rekisteröitiin maaliskuussa 2020. Yhdistyksen toiminnan tarkoituksena on edistää metsä- ja puutoimialan yhteistoimintaa, alan vetovoimaa ja kehitystä sekä toimia edunvalvojana Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueella.

Matkailu

Matkailuelinkeino on Kuusamon alueella yksi merkittävimmistä elinvoiman lähteistä. Se on vahvasti keskittynyt Ruka-tunturin alueelle, mutta myös muualla maaseudulla matkailu on merkittävä työllistäjä.

”Kuusamon puhtauteen ja luontoon, mihin halutaan itsemme brändätä. Kuusamossa 80.000 ha vettä. Suurin osa on vajaan hyödynnetty, sekä matkailu ja kalastus.”

Vuoden 2022 aikana Kuusamon lentoaseman kautta kulki 117 104 matkustajaa. Aiempi ennätys tehtiin vuonna 2019, jolloin Kuusamon lentoaseman kautta kulki 114 003 matkustajaa.

Tavoitteena on saavuttaa 185 000 lentomatkustajan raja Kuusamossa vuoteen 2026 mennessä. Matkailun odotetaan sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti kasvavan huomattavasti seuraavien kymmenen vuoden aikana. Tästä kasvusta voi hyvällä syyllä odottaa osan suuntautuvan myös Kuusamon alueelle.

Lähde: Ruka-Kuusamo Matkailu ry

Arvontuotantoketjut

Kaikilla toimialoilla korostuu alueen ja Kuusamon maaseudun elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin kannalta näkemys arvontuotantoketjuista. Ne lähtevät liikkeelle paikallisesta alkutuotannosta, jatkuvat paikalliseen raaka-aineen jalostukseen ja useissa tapauksissa myös paikalliseen kuluttamiseen matkailutuotteena.

Arvontuotantoketjut vaativat laajaa näkemystä ja esimerkiksi erilaisten kiertotalousratkaisujen hyödyntämistä. Miten jonkin teollisuudenalan sivuvirroista voitaisiin jalostaa paikallisesti uutta kannattavaa liiketoimintaa? Miten tämä voisi toimia matkailutuotteena, ja miten sen ympärille voitaisiin luoda paikallisesti toimivia yhteisöjä?

Kuten aiemmin todettiin, arvonluontiketjut lähtevät alkutuotannosta, maataloilta ja metsistä. Siksi näihin - ja samalla puhtaaseen luontoon - panostamalla myös maaseudun elinvoima ja sen asukkaiden hyvinvointi kasvaa.

Myös kaivannaistaloudella voi olla merkittävä rooli arvonluontiketjuissa. Kestävä kaivannaistalous voi luoda työpaikkoja myös Kuusamon maaseudulle. Esimerkiksi maa-aineksen hyödyntäminen kestävästi on maaseudun kannalta tärkeää. Suurin hyöty mineraaleista saadaan alueelle, jos samalla tuetaan niiden jatkojalostusta paikallisesti. Kuusamon kaupungin alueella olevalla matkailun ydinalueella suhtaudutaan kielteisesti kaivosvaltauksiin, malminetsintään ja kaivostoimintaan.

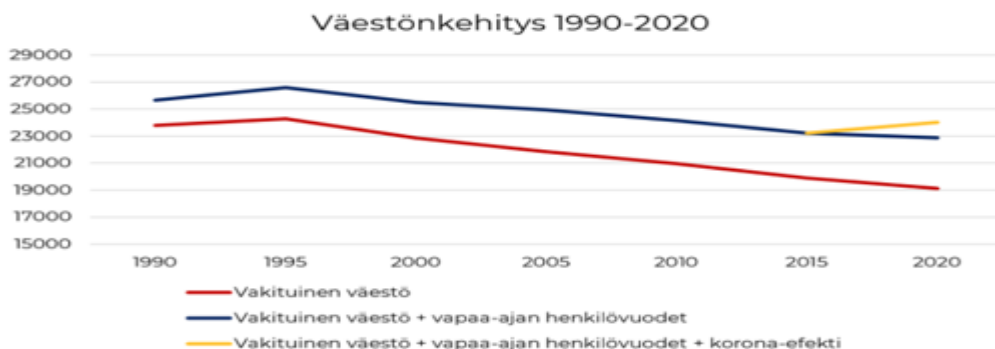
Monipaikkaisuus

Monipaikkaisuus ja töiden tekeminen esimerkiksi osana lomamatkaa, vapaa-ajan asunoltaan tai pidemmissä ajanjaksoissa kotipaikkakuntansa ulkopuolella on ollut kasvava ilmiö. Viimeistään koronapandemia mahdollisti etätöiden suurimmalle osalle suomalaisista tietotyöläisistä, ja siitä on tullut myös maailmalla kasvava ilmiö. Työpaikan sijainnilla on ollut jo jonkin aikaa pienenevä merkitys, ja se tulee myös jatkossa pienenemään varsinkin asiantuntijatyössä. Maaseudun yrittäjille monipaikkaisuus luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia. He voivat tarjota esimerkiksi majoitusta, liikkumisen palveluita tai vaikka työtiloja alueella pidempään oleville osa-aika-asukkaille.

Kuusamossa vapaa-ajan asukkaat ovat olleet merkittävä osa elinvoimaa jo pitkään. Monipaikkaisuus selvityksessä todettiin, että vapaa-ajan asukkaat - jatkossa myös etätöläiset - lisäävät Kuusamon väkilukua selvästi. Etätöet ovat merkittävä voimavara alueen elinvoiman kehittämisessä. Siksi olisi tärkeää että Ruka-Kuusamosta kehitettäisiin Suomen vetovoimaisin alue etätöskentelykohteena.

”Mökkiläistoimikuntia on, pitäisi enemmän aktivoida. On paljon varakkaita vapaa-ajan asukkaita. Pitää saada jollain tavalla matkaan. Kuuntelemaan heidän ääntä. Kun ovat tyytyväisiä. Vievät viestiä ulos.”

Koillismaalla pandemiavuonna muuttotappio kääntyi muuttovoitoksi vapaa-ajan asukkaiden tultua alueelle kasvavissa määrin ja vietettyä siellä entistä enemmän aikaa. Tämä muutos tasoittunee lyhyellä aikavälillä, mutta vapaa-ajan asukkaiden ja etätöitä tekevien määrän kasvu jatkunee myös tulevaisuudessa.

Monipaikkaisuus tuo maaseudulle uusia mahdollisuuksia, mutta myös uusia haasteita. Osan vuotta maaseudulla viettävät asiantuntijat haluavat kuulua myös paikalliseen yhteisöön, mihin tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja ja palveluihin. Esimerkiksi kouluun ja päivähoitoon on pystyttävä rakentamaan joustoa. Kun nämä haasteet ratkaistaan, on Kuusamon mahdollisuus kasvaa merkittäväksi etätöyöpisteeksi.

5. Maaseudun elinvoimaan vaikuttavat mahdolliset kehityskulut

Maailma ja maaseutu siinä mukana ovat murroksessa. Siksi ohjelmaa ja toimenpiteitä suunniteltaessa on tärkeää katsoa myös tulevaisuuteen. Mitkä muutosvoimat, tapahtumakulut ja trendit vaikuttavat

maaseudun elinvoimaan nyt, lähitulevaisuudessa ja kymmenen vuoden päässä?

Suomen itsenäisyyden rahasto, tulevaisuustalo, Sitra julkaisee muutaman vuoden välein näkemyksensä maailmaa muokkaavista megatrendeistä. Nämä ovat suuria kehityskulkuja, jotka vaikuttavat ihmisten elämään, liiketoimintaan sekä hyvinvointiin: Sitran viimeisin Megatrendijulkaisu tehtiin vuonna 2023.

Tässä nousi esiin viisi maailmaa muuttavaa megatrendiä.

1. Luonnon kantokyky murenee
2. Hyvinvoinnin haasteet kasvavat
3. Demokratian kamppailu kovenee
4. Kilpailu digivallasta kiihtyy
5. Talouden perusta rakoilee

Maaseutuohjelman kannalta merkittävimmät megatrendit ovat luonnon kantokyvyn mureneminen, hyvinvoinnin kasvavat haasteet sekä talouden perustan rakoilu.

Megatrendit näkyvät muun muassa siinä, että EU:ssakin on päätetty suojella ja entistää vähintään 10% maiden metsäluonnosta. Tällä voi olla vaikutuksia myös Kuusamon maaseudulle. Samalla vihreä siirtymä voi olla suuri mahdollisuus Kuusamon maaseudulle. Alueella on mahdollista tuottaa esimerkiksi uusiutuvaa energiaa tuuli-, tai biovoimalla.

Hyvinvoinnin haasteet kasvavat koska; "väestö ikääntyy, monimuotoistuu ja keskittyy kasvukeskuksiin, millä on vaikutuksia niin työikäisten määrään ja hyvinvointivaltion rahoitukseen." Tämä megatrendi on ollut nähtävillä myös Suomen ja Kuusamon maaseudulla jo pitkään. Ohjelman tekemistä varten suoritetuissa haastatteluissa nousi esille Kuusamon alueella ikääntymisen vaikutus esimerkiksi maatalojen sulkemiseen, kun niille ei enää löydy jatkajia. Tämä puolestaan voi johtaa muidenkin elinkeinojen näivettymiseen, kun alkutuotanto alueelta poistuu. Silloin matkailijoille on vaikeampi tarjota esimerkiksi lähiruokaa, ja se voi hillitä matkailuelinkeinon kehittymistä.

Lisäksi lähiaikojen kehityskuluista vihreän siirtymän vaatimalla uusiutuvalla energialla, Ukrainan sodalla sekä siitä juontuvalla energiakriisillä, koronapandemialla ja näiden yhteisvaikutuksilla on ollut ja tulee olemaan pitkäjännitteisiä vaikutuksia Kuusamonkin maaseudun elinvoimaisuuteen. Nämä vaikuttavat matkailuun, ruokatuotantoon ja kustannusten nousun kautta maaseudun elinvoimaisuuteen monella tavalla.

Maaseutuohjelman ja siinä tehtävien toimenpide-ehdotusten kannalta Sitran raportissa löydetty megatrendeistä kumpuavat mahdollisuudet ovat jopa trendien tuomia haasteita kiinnostavampia.

Keskiössä tulevaisuuden megatrendien luomissa mahdollisuuksissa ovat luonto ja ekologinen jälleerakentaminen eli nopea irtautuminen fossiilisista polttoaineista sekä resurssien ylikulutuksesta. Näihin molempiin Kuusamon maaseutu voi tarjota ratkaisuja. Näitä voivat olla biopolttoaineet tai tuulivoima.

Hyvinvointiin on useissa tutkimuksissa liitetty luonto ja ajan viettäminen luonnossa. Tämä on luonnollisesti maaseudulla lähempänä, ja johtaa myös luontomatkailun kasvuun.

Maatalouden ja elintarviketeollisuuden trendit

Luken trendikatsaus 2022 nostaa esiin useamman keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä maaseudun ja erityisesti maanviljelyn elinvoimaan vaikuttavan kehityskulun, trendin. Merkittävimmät niistä ovat kustannusten ja sitä kautta ruoan hinnan nousu. Alkutuotannossa tämä näkyy heikkona kannattavuutena. Muita muutostrendejä ovat EU:n maatalouspolitiikan muutos, palkatun työvoiman merkityksen kasvu, luomutuotannon osuuden kasvu sekä uudet teknologiat, kuten solumaatalous.

Koko ruoanvalmistusketjua ajatellen VTT:n Elintarviketalous 4.0 visiossa listataan ruokatuotantoketjuun vaikuttavina trendeinä

1. Terveys ja hyvinvointi
2. Yksilöllistyminen
3. Helppous
4. Nautinnonhakuisuus
5. Läpinäkyvyys
6. Kestävä tuotanto
7. Turvallisuus

VTT:n visio tulevaisuuden Elintarviketalous 4.0:sta Tulevaisuuden ruoan valmistuksessa raaka-aineet käytetään paremmin hyödyksi, ja osa niistä tuotetaan vaihtoehtoisten tuotantotapojen avulla.

Kuluttajan aktiivisuus ruokavalinnoissa kasvaa digitaalisuuden voimaannuttamana, ja helppous on avaintekijä.

Yksilölliset ratkaisut ja palvelut vahvistavat ruoan roolia arvojen osoittamisessa, sekä terveyden ja elinvoimaisuuden tukemisessa.

Matkailun trendit

Lapin AMK puolestaan nostaa Kuusamon maaseudun elinvoimaan vaikuttavia trendejä omassa matkailun trendiselvityksessään.

Tärkeimmät Kuusamon maaseudun tulevaisuuteen vaikuttavat trendit ovat:

1. Laatu
2. Turvallisuus
3. Palveluiden yksilöityminen
4. Työn ja loman yhdistämisestä, niin kutsutut workcationit
5. Kestävä matkailu
6. Hyvinvointitrendi heijastuu luontomatkailun suosion lisääntymisenä

Näihin vastaamalla matkailuelinkeino alueella vahvistuu ja voi hyödyttää yhä useampaa toimijaa. Samalla esimerkiksi laatuun, yksilöllisiin palveluihin ja kestävään matkailuun - jopa uudistavaan matkailuun - panostaminen voi tuoda lisätuloja myös alkutuotantoon.

Maataloutta, ruoan tuotantoa ja matkailua muokkaavat vahvasti samat muutosvoimat. Tärkeimpiä yhteisiä trendejä, jotka vaikuttavat Kuusamon maaseudun elinvoimaan ovat turvallisuus, ekologisuus, laatuun panostaminen sekä hyvinvointi. Näihin panostamalla alueen elinvoimaa voidaan vahvistaa ja hyvinvointia tukea.

Ilmiö: Uudistava matkailu

Uudistava matkailu tarkoittaa sitä, että ihminen haluaa jättää käymänsä kohteen parempaan kuntoon kuin se oli hänen tullessaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi majoituspaikassa jokien tai järvien siivoamista, ötökkähotellien rakentamista, vieraslajien kitkemistä tai osallistumista esimerkiksi kalastamiseen, jossa perataan järviä roskakaloista.

Yksinkertaisimmillaan uudistava matkailu on sitä, että matkalla käytetyistä euroista mahdollisimman paljon jää paikalliseen talouteen ja hyödyttää alueen toimijoita.

6. Kuusamon maaseudun elinvoimaa kehittävät toimet

Jaetut ja suunnitellut avustukset vuosina 2022 ja 2023; kylätoiminta ja maaseudun kehittämisen tuki

Vuodelle 2022 Kylätoimintaan on myönnetty €10.000. Kylien toiminta-avustuksiin on varattu vuodelle 2023 €15.000. Tästä €10.000 on kylätoiminta-avustuksia ja €5000 uusi avustus kylien elinvoiman vahvistamiseen.

Maaseudun kehittämiseen varattiin vuodelle 2022 €72.000. Avustuksia on myönnetty €46.730. Vuodelle 2023 on varattu tähän tarkoitukseen €60.000.

Teiden, reittien, latujen ja liikuntapaikkojen ylläpito - tuki

Edesauttaakseen paikallisten ihmisten sekä vieraillevien matkailijoiden viihtymistä alueella sekä parantaakseen myös maaseudun yrittäjien toimintaedellytyksiä kaupunki myöntää tukea/avustusta edelle lueteltuihin tarkoituksiin.

Edellisvuodet

Vuonna 2021 esim. rahoitettiin/avustettiin ym. toimintoja yhteensä noin **2 miljoonalla eurolla**.

- Vuodelle 2021 reitti hankkeisiin ja ylläpitoon varattiin ilman Rukan kohteita €855 000 (josta ulkopuolista tukea €570.000). Kesäreittien ylläpitokustannuksiin varattiin €20.000, moottorikelkkareittien kunnostukseen €50 000 ja latujen ylläpitoon €150.000.
- Latuavustuksiin varattiin €360.000.
- Teiden kunnossapitoon, auraukseen ja lanaukseen varattiin €226.000 ja teiden peruskorjaukseen €87.000
- Teiden kunnossapito, auraus ja lanaus sis. myös työsuoritukset €226.000; yksityisteiden avustusehdot 1.1.2021 alkaen. Teiden peruskorjausten avustuspäätöksiä €87.500 arvosta. Tiekunnille maksettuihin avustuksiin varattu €220.000.

Vuosi 2023

Vuodelle 2023 suunnitelmassa on varauduttu **2.6 miljoonalla eurolla**.

Latuavustuksia on kaudelle 2022-2023 hakenut 30 toimijaa latujen yhteismitan ollessa 232 kilometriä. Avustussumma tulee olemaan €51.651, mikäli keväällä ei ilmene mitään poikkeavaa hakutilanteeseen verrattuna.

Ulkoliikuntapaikkojen ja reitistöjen ylläpitoon on vuoden 2023 talousarviossa varattu 1,57 M€ ja yksityisteiden kunnossapidon avustamiseen n. €720 000 . Lisäksi yksityisteiden kunnostushankkeita tuetaan 300 000 eurolla.

Kylätalkkaritoiminta

Kuusamossa on (kahteenkin otteeseen) selvitetty paikallisesti ns. kylätalkkaritoiminnan tarpeellisuutta ja toteuttamisen vaihtoehtoja. Edellisen, meneillään olevan selvityksen osana on myös tarkasteltu vastaavaa toimintaa muilla paikkakunnilla Suomessa. 'Kylätalkkari' voi äkkipäätä antaa liian yksipuolisen kuvan siitä, mistä asiassa on kysymys.

Kylätalkkaritoiminta on toistuvasti todettu tarpeelliseksi eri-ikäisten ja eri tyyppisten maaseudun asukkaiden puolelta. Asiakkaita siis on. Sekä Kuusamossa että muualla Suomessa on tehty erilaisia kokeiluja esim. työllistämistuen avittamana tällaisen toiminnan toteuttamisessa.

Tarve on siis olemassa. Toteutuksesta tulisi saada laajempaa, monipuolisempaa ja pysyvämpää kuin mihin tähän asti missään on kyetty. Maaseudun ja maaseutu - taajama rajapinnassa elävien ihmisten ja yritysten viihtyvyys ja ylipäättään elämisen ja menestymisen mahdollisuudet paranevat, kunhan tämä toiminta saadaan kunnolla jalkeille. Suurin este lienee se, että toiminta tietenkin maksaa – eikä asiakaskunnassa ole tahtoa tai kykyä tällaisesta palvelusta maksaa. Tekijäresurssit varmaan järjestyvät, kunhan palkka- ym. kustannuksille löytyy maksaja. Kustannuskysymys on se, mikä pitää ratkaista ensimmäisenä; onko tosiaan niin, ettei toiminta voi olla laskuperusteista, jolloin palvelun vastaanottaja maksaa saamastaan palvelusta kohtuulliseksi määritellyn hinnan ja kun maksavia asiakkaita on tarpeeksi, niin toiminta kustantaa itsensä.

Vuodelle 2022 kylätalkkarihankkeeseen varattiin €40.000 ja toteutuma oli €8448,90.

Monipaikkaisuudesta ja etätyöstä

Monipaikkaisuudesta ja etätyöstä Koillismaalla on aivan tuore ja laadukas tilastollinen tarkastelu. Merkittävä havainto tarkastelusta monipaikkaisuuden merkityksestä Koillismaalla ovat seuraavat alueella asuvat/viipyvät ryhmät: vapaa-ajan asukkaat (pidempiaikainen), matkailu (lyhyempiaikainen) ja kausityö.

Toinen havainto on, että vapaa-ajan asukkaiden ikärakenne 'vanhenee' – ts. vapaa-aikaa viettäjiä Suomessa on jatkossa suhteellisesti ja absoluuttisesti enemmän kuin tänä päivänä. Tämä on hyvä huomioida.

Edellä mainitut seikat ovat huomionarvoisia myös maaseudun kannalta; mainitut ryhmät sen ikäisinä kuin he Kuusamoon/Koillismaalle tulevat - mitä he odottavat maaseudusta tai mitä heille voisi tarjota palveluina, kokemuksina, tuotteina, jne.

Siltarahoitus tukemaan yhdistysten toimintaa

Kaupunki on päättänyt myöntää tietyin edellytyksin ns. siltarahoitusta tukemaan yhdistysten toimintaa. Rahoituksella autetaan yhdistyksiä toteuttamaan hankkeita, joille on jo myönnetty tukea/rahoitusta, mutta joissa hankkeen liikkeelle saattaminen ja toteuttaminen vaatii etukäteisrahoitusta ennen varsinaisen rahoituksen vastaanottamista.

Naturpolis-hankkeet

Naturpoliksen hankkeet Koillismaalla liittyvät olennaisesti alueen maaseudun kehittämiseen. Maaseudun kehittämistä tapahtuu useassa Naturpoliksen hankkeessa. Näin tulee ollakin. Sen lisäksi, että maaseudun kehittämistä tehdään esimerkiksi maaseutuohjelman alaisissa hankkeissa ja kootun toimintasuunnitelman kautta, sitä tehdään myös Naturpoliksen hankkeissa. Tämä on hyvä tunnistaa ja huomioida. Tarkempi yhteenveto Naturpoliksen hankkeista ja siitä, miten ne liittyvät maaseudun kehittämiseen löytyy liitteestä 3.

7. Hyvät käytännöt maaseudun kehittämiseen

Kuopion Maaseutuohjelma

Kuopion maaseudun kehittämiseen osallistuvat monet eri tahot. Maaseutuohjelman tavoitteita edistetään paitsi Kuopion kaupungin ja pitäjäraatien toimesta myös maaseudun Leader -toiminnan (Kalakukko ry) sekä Pohjois-Savon maaseutuohjelman kautta. Kuopion maaseutuohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä toteutetaan osana eri toimijoiden normaalia toimintaa ja talouden suunnittelua. Maaseutuohjelmaa tarkistetaan valtuustokausittain ja ohjelman tarkistamisesta vastaa elinvoima- ja konsernipalvelut osana kaupungin strategiaprozessia. Seuranta varten kootaan ohjelman valmisteluun osallistuneista keskeisistä tahoista seurantaryhmä, joka kokoontuu kerran vuodessa ja raportoi etenemisestä edelleen kaupunginhallitukselle. Ohjelman toteutumisen seuranta tehdään kerran vuodessa, keväällä ennen seuraavan vuoden tavoitteiden asettamista.

Ohjelmalle on asetettu kolme eri mittaria, joiden toteutumista ohjataan ja seurataan:

- Maaseutualueiden väestönkehitys
- Maaseutualueiden työpaikkakehitys
- Maaseutualueiden asuntorakentaminen

Monipuolisen toimenpidelistauksen toteutumista seurataan ja ohjataan yksinkertaisten mittareiden avulla siten, että ohjaus ja seuranta on osa mm. kaupungin johdon normaalia toimintaa (esim. 'vuosikello'). Mittarit olisivat mahdollisesti Kuusamossa hieman erilaiset – samoin kuin teemat ja toimenpiteet – niitähän on jo linjattu kaupungin strategiassa.

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2023-2027

Kehittämissuunnitelmassa esitetään Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen päämäärä ja tavoitteet, sekä CAP-rahoituksella tehtävän kehittämisen painopisteet vuosille 2023–2027.

'Käsillä oleva Pohjois-Pohjanmaan alueellinen CAP-suunnitelma ei pyri luetteloimaan alueella rahoitettavia toimia, vaan se kertoo ennen muuta painopistealoittain alueelliset tavoitteet ja päämäärät sekä keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Näiden toteuttamiseen odotamme koko suunnittelujakson aikana, ajassa olevia - toimijoiden yhdessä ideoimia ratkaisuesityksiä.'

Suunnitelman SWOT analyysissä tunnistetaan PPM:n vahvuuksiksi ja mahdollisuuksiksi luonto, matkailu, monipuolisuus, nuoret ja esim. turvallisuus – mutta myös maidontuotanto ja maataloustuotanto. Näistä usea liittyy myös Kuusamoon ja Kuusamon maaseutuun – osa näistä vahvuuksista ovat varmasti myös Kuusamon ansiota.

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun mahdollisuuksiksi suunnitelman SWOT nostaa sellaiset seikat kuin monipaikkaisuus, digitalisaatio, nuoret, etätyö, biotalous, luonto ja maatalous. Tälläkin listalla on tekijöitä, jotka on tunnistettu myös Kuusamossa mahdollisuuksiksi – tai jopa vahvuuksiksi.

CAP-suunnitelma luettelee suoraan kehittämisen painopistealueet ja kertoo samalla jaottelulla, miten kunkin painopistealueen rahoitusta suunnataan.

Kuusamon maaseutuohjelman toimenpiteet kannattaa suunnitella siten, että ne ovat linjassa paitsi Kaupungin strategian, myös Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman ja CAP-rahoituksen kanssa. Tällöin omalta osaltaan tuetaan paitsi paikkakunnan kehittymistä myös PPM:n suunnitelman toteutumista. Näin myös varmistetaan, että suunnitellut hankkeet ja toimenpiteet mahdollisimman todennäköisesti saavat rahoitusta.

8. Maaseudun kehittämistoimenpide-ehdotukset

Toimenpiteet

Kuusamon maaseutuohjelmaan on kerätty useita toimenpiteitä, joilla maaseudun elinvoimaisuutta voidaan tukea. Nämä toimenpiteet ovat kokonaisuuksia ja ohjelmassa esitettyä toimenpidettä voidaan tukea esimerkiksi erilaisilla hankkeilla, kunnan päätöksillä tai tuilla sekä myös maaseudun asukkaiden, osa-aika-asukkaiden, oppilaitosten ja yrittäjien yhteistoiminnalla.

Toimenpiteitä toteutettaessa on tärkeää huomioida, että niiden olisi tuettava perinteisten maaseutuelinkeinojen menestymistä. Esimerkiksi alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden säilymistä Kuusamon alueella. Tärkeää on pohtia myös, mihin kohtaan vaikuttamalla voidaan saada suurin hyöty alueen arvonluontiketjuissa. Esimerkiksi alkutuotanto on tärkeää, koska sen elinvoiman lisäämisestä hyötyy usea muu toimija elintarviketeollisuudesta matkailuun ja palveluihin. Lisäksi alkutuotannon toimijat usein pitävät kyliä elinvoimaisina.

Kolmas useissa haastatteluissa ja työpajoissa esiin noussut asia on, että kehittämistoimenpiteissä on järkevää nojautua alueen vahvuuksiin eli esimerkiksi monipuoliseen ja puhtaaseen luontoon.

Konkreettisia toimia tehtäessä toimijoiden on pääsääntöisesti huolehdittava, että esimerkiksi julkiseen rahoitukseen pitäisi pääosin sisältyä vastavuoroisuutta. Tämä voi tarkoittaa alueen infrastruktuurin paranemista, yhteisiä tai jaettuja resursseja tai uudenlaisia palveluita, jotka parantavat maaseudun elinvoimaisuutta. Tärkeää on huomioida myös alueen ja palveluiden esteettömyys, jotta ne ovat kaikkien hyödynnettävissä. Toimenpiteiden on tuettava esimerkiksi vanhusten mahdollisuuksia asua alueella ja kodeissaan entistä pidempään ja tuettava vammaisten asumista.

Oheen on koottu Kuusamon maaseudun elinvoimaa ja elinoloja parantavia toimenpiteitä. Näitä on noussut esiin ohjelmaa varten haastatelluilta kuusamolaisilta, järjestetyissä työpajoissa sekä myös muista maaseudun elinvoimaa kehittävästä ohjelmista.

Useat toimenpiteet ovat linkittyneet toisiinsa. Esimerkiksi alkutuotannon toimenpiteissä on usein järkevää huomioida jatkojalostus sekä esim. matkailu ja kylä elävöittävät toimenpiteet, kuten jaetut tilat ja liikkuminen alueella.

Tarkemmin kuvailut konkreettiset toimet on kehitetty yhdessä kuusamolaisien toimijoiden kanssa ohjelmaa varten järjestetyissä työpajoissa.

Alkutuotanto

Teema: Alkutuotanto	Mittarit:
<p>Alkutuotanto on monen arvонуontiketjun perusta. Sen tuottamista raaka-aineista hyötyvät niin paikallinen jalostus kuin myös matkailu. Samalla alkutuotanto tuo maaseudun kylille niiden perinteisen kylätoiminnan ankkurin.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alkutuotannossa työskentelevien määrä ▪ Alkutuotannon tulot alueella ▪ Tilojen määrä ▪ Maanviljelijöiden, porotilallisten, kalastajien hyvinvointi ja jaksaminen (selvitykset ja kyselytutkimukset) ▪ Paikallisen raaka-aineen saatavuus
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>1. Tuetaan maanviljelijöiden ja porotilallisten jaksamista esimerkiksi rakentamalla keinoja heidän keskinäisen yhteistyön tukemiseen, osuuskuntien perustamiseen, maanvaihtoihin ja tilojen yhdistämiseen sekä yhtiöittämiseen. Yhdessä työvoima- ja elinkeinopalveluiden kanssa edistetään palkatun työvoiman saatavuutta esimerkiksi digitaalisella työn markkinapaikalla.</p>	<p>Alkutuotannon työntekijöiden ja yrittäjien jaksamisselvitys. Nimetään selvityshenkilö, joka selvittää alkutuotannossa toimivien yrittäjien ja maatilatoimijoiden työhyvinvoinnin. Hän tapaa mahdollisesti kaikki alueen alkutuotannon toimijat. Selvitetään jaksaminen, taloudellinen tilanne, suurimmat haasteet ja mahdollisuudet. Selvitetään myös toiveet tulevaisuudesta. Luodaan selkeä kuva, mitkä tekijät vaikuttavat jaksamiseen, onko investointihalukkuutta tai halukkuutta sukupolvenvaihdokseen. Otetaan huomioon myös esimerkiksi mahdolliset uudet palvelut, verkostot sekä esimerkiksi maatilojen rakennusten uusiokäyttö. Tämän perusteella suunnitellaan jatkotoimia.</p> <p>Vastuu: Kuusamon kaupunki tai hankkeena Naturpolis</p>
<p>2. Varmistetaan alkutuotannon raaka-aineiden saatavuus ja tuetaan Wild Food -brändin uutta nostetta. Vahvistetaan Wild Food -brändiä ja tuetaan paikallisten raaka-aineiden hyödyntämistä, jatkojalostusta ja tuotekehitystä.</p>	<p>Kehitetään lihanjalostukseen yhteiset elintarvikehyväksytyt tilat, joissa voivat raaka-aineita jatkojalostaa joko pienet toimijat, mutta myös suuremmat. Yhdestä ruhosta kymmeneen. Tarjolla olisi eläinlääkäripalvelu eläinten, ruhojen ja prosessin tarkistamiseksi ja 'Leimaamiseksi'</p> <p>Kasvisten, juuresten ja marjojen jatkojalostuksen yhteiset, elintarvikehyväksytyt tilat. Tilat voisi toteuttaa samalla mallilla kuin lihanjalostuksen tilat ja "lihatalon"</p> <p>Vastuu: Toteutettaisiin kaupungin johdolla. Operatiivinen toiminta rahoitettaisiin käyttömaksuilla. Jalostuspiste voisi toimia käyttäjien yhteisenä osakeyhtiönä.</p>

Metsätalous

Teema: Metsätalous	Mittarit:
<p>Metsätalous on yksi merkittävimmistä elinkeinoista Kuusamossa ja myös Kuusamon maaseudulla. Teollinen tuotanto Kuusamossa on keskustan alueella. Maaseudun kannalta olisi tärkeää että myös maaseudulle syntyisi puun jatkojalostusta. Tämä voisi olla myös pienimuotoista, ja sitä voitaisiin toteuttaa vaikka useiden toimijoiden yhteisissä tiloissa. Metsätalouden eteen on jo tehty useita toimenpiteitä, ja sitä varten on perustettu esimerkiksi alan toimijoiden yhteisö. Siksi alan toiminnan kehittäminen olisi järkevää tämän yhteisön piirissä. Tärkeää on yhteisymmärryksen löytäminen eri metsää käyttävien toimialojen kesken. Tätä keskustelua on edistettävä kaikissa alaa koskevilla toimissa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metsätalouslyritysten määrä maaseudulla ▪ Metsätaloudessa työskentelevien ihmisten määrä ▪ Uusien metsätalouslyritysten määrä maaseudulla ▪ Puun jalostusaste
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>3. Northern Forest & Wood ry:n toimintaan mukaan maaseudun elinvoimaelementti. Tuetaan toiminnassa maaseudun yrittäjiä tuottamaan entistä pidemmälle jalostettuja puutuotteita. Mahdollistetaan osuuskunnat ja miksi ei myös esimerkiksi yhteiset tuotantotilat. Täältä jatkojalostukseen tai yhteistyössä markkinoille isompien toimijoiden kanssa.</p>	

Jalostus

Teema: Jalostus	Mittarit:
<p>Kuusamon ja erityisesti Kuusamon maaseudun kannalta on tärkeää, että alueen alkutuotannon materiaaleista mahdollisimman suuri osa jalostetaan myös paikallisesti. Tämä luo kysyntää alkutuotannon tuotteille sekä luo alueelle lisäarvoa. Maaseudun kannalta on myös tärkeää tukea sitä, että myös jalostustoimintaa on maaseudulla, esimerkiksi tiloilla.</p> <p>Osa jatkojalostusta tukevista toimenpiteistä on mukana alkutuotannon alle kootuissa toimenpiteistä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Materiaalien paikallinen jalostusaste ▪ Jalostusta tekevien yritysten liikevaihto ▪ Jalostuksessa maaseudulla työskentelevien ihmisten määrä ▪ Uusien alkutuotannon jalostusta tuottavien yritysten määrä
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>4. Lisätään lyhyitä hankintaketjuja, tuetaan maaseudun pk-yritysten osallistumista kilpailutuksiin ja paikallista työllisyyttä.</p>	

Työvoima ja asunnot

Teema: Työvoima ja asunnot	Mittarit:
<p>Työvoiman saatavuus on yksi keskeisistä asioista maaseudun yritysten elinvoimassa. Yksi merkittävä asia olisi asuntojen löytyminen alueelle muuttoa pohtiville. Haastattelujen perusteella tämä on yksi merkittävimmistä haasteista maaseudun elinvoimaisuudelle. Alueella on asuntoja, taloja ja mökkejä, jotka ovat vajaakäytössä, joten potentiaalia löytyy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Työpaikkojen täyttönopeus ▪ Työttömyysaste maaseudulla ▪ Uusien työpaikkojen määrä maaseudulla ▪ Asukkaiden määrä maaseudulla ▪ Vuokra-asuntojen jonotusajat ▪ Myönnettyjen rakennuslupien määrä ▪ Vapaiden asuntojen määrä
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>5. Työvoima- palvelupankki. Digitaalinen markkinapaikka maaseudun alueen palveluille ja tekijöille. Ikään kuin laajennettu kylätalkkaritoiminta. Palveluita voivat olla esimerkiksi digitalkkari, energiatehokkuuspalveluita, remontteja, projektitöihin maataloilille, pihanhoito- ja polttopuupalveluja vapaa-ajan asunnoille, jne.</p>	<p>Digitaalinen palvelupankki. Luodaan Kuusamon maaseudun paikalliset palvelut yhdistävä digitaalinen palvelupankki. Tämä yhdistää palveluntarjoajat, kuten vaikka pienremontteja tai tien aurausta tarjoavat lähellä sijaitsevat toimijat. Mahdollistaa erilaisten palveluiden selaamisen, niiden arvioinnin sekä myös mahdollisesti maksuliikenteen. Palvelulle haetaan samalla ylläpitäjä ja kehitetään siitä toimivaa uutta liiketoimintaa myös palvelupankin ylläpitäjälle.</p> <p>Vastuu: Naturpolis ja ELY-keskus</p>
<p>6. Yritysverkostojen vahvistaminen. Paikallisten ja alueellisten yritysverkostojen kehittämisen mahdollisuudet uusien tulonlähteiden löytämiseen sekä yrittäjien osaamisen lisääntymiseen. Esimerkiksi metsä- ja elintarviketeollisuus hyötyisivät aktiivisemmasta yhteistyöstä ja niiden avaamista mahdollisuuksista.</p>	<p>Aloitetaan oma hanke, jossa yhdistetään maatiloja ja matkailutoimijoita. Kootaan eri toimijoiden verkosto, jossa on mukana alkutuotannon toimijoita, metsätaloustoimijoita sekä matkailupalveluiden tarjoajia ja tuetaan esimerkiksi poro- ja maatiloja omana hankkeena. Tuetaan alkutuotantoyrittäjiä luomaan maatila- ja luontomatkailupalveluita ja hakemaan niille Green key -sertifikaatti.</p> <p>Vastuu: Naturpolis ja yhdistykset</p>
<p>7. Maaseudun työvoima- ja elinkeinopalvelut. Turvataan työvoima- ja elinkeinopalvelujen saatavuus maaseutualueilla ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Selvitetään ja tuodaan esiin maaseudun toimintaympäristöihin soveltuvia työvoimapalvelujen ja yritysneuvonnan malleja. Yhteistyönä</p>	

<p>alueen yritykset, Naturpolis, kunta ja ELY-keskukset. Tunnistetaan tarpeet ja tehdään yhteistyössä rekrytointia.</p>	
<p>8. Kehitetään keinoja joko uusien asuntojen rakentamiseen, vuokra-asuntojen tarjonnan lisäämisen sekä vanhojen käyttötarkoitusten muuttamiseen - esimerkiksi selvittämällä luvituksen helpottamista. Tätä voisi tukea myös suurempien talojen jakaminen osin pysyvään asuinkäyttöön</p>	<p>Tiedotetaan esimerkiksi perikunnille tilojen mahdollisuuksista ja pirstaloitumisen haasteista sekä tarjotaan asiantuntijatukea, jotta esim pattiilanteessa olevat tai rohkeuden/osaamisen puutteesta johtuvat 'seisoivat' tilanteet saadaan aktivoitua. Tarjotaan myös maksullista neuvontaa, jossa kiinteistöjen omistajat voivat kartoittaa oman tilanteensa ja mahdollisuudet myydä tai vuokrata kiinteistöjä. Tarjotaan heille myös konkreettisia toimenpide- ja vastuunottoa, miten edetä.</p> <p>Mietitään ja luodaan porkkanoita, joilla rakennusten omistajat haluavat kehittää rakennuksiaan ja tuoda niitä tarjolle asukkaille, osa-aika-asukkaille sekä myös matkailijoille.</p> <p>Vastuu: Kuusamon kaupunki</p>

Matkailu - maaseutumatkailu

Teema: Matkailu - maaseutumatkailu	Mittarit:
<p>Matkailu on jo nyt Kuusamon alueella merkittävä elinvoiman ja hyvinvoinnin lähde. Se on kuitenkin keskittynyt hyvin vahvasti Rukan alueelle. Matkailupalveluiden laajeneminen koko Kuusamon maaseudulle tukee sekä alueen elinvoimaisuutta että matkailuyrittäjiä myös Rukalla ja Kuusamon keskustassa. Esimerkiksi maatila- ja luontomatkailu tukee alan toiveita laajentaa sesonkia läpi vuoden. Tässä on tärkeää yhteistyö niin matkailu-, alkutuotanto-, ja esimerkiksi palvelutuottajien välillä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Matkailuyritysten määrä maaseudulla ▪ Matkailupalveluiden määrä maaseudulla ▪ Paikkatietoon perustuva matkailijoiden seuranta - millä alueilla he liikkuvat
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>9. Kannustetaan maaseudun yrityksiä toimialarajat ylittävään yhteistyöhön sekä sitoutumaan omassa toiminnassaan kestävän matkailun periaatteisiin. Parannetaan palveluportaaleja esim. majoituksen varaukseen Kuusamo/Rukalla, jotta tuodaan paremmin maaseudun tarjonta tietoisuuteen.</p>	

<p>10. Kehitetään matkailua kansallispuistojen, maatilamatkailun ja reitistöjen kehittämisen kautta. Kehitetään pyöräily-, moottorikelkka- ja vaellusreitistöä. Hyödynnetään ja kehitetään vesireittejä. Tarjotaan maaseudun yrittäjille vaihtoehtoja matkailun majoituksen, palvelujen ym. tarjoamiseksi reitistöjen varrella. Toteutetaan Kuusamoon muutama historiaan ja kulttuuriin keskittyä kohde tai tapahtuma/tapahtumasarja, jotka löytyvät reittien varrelta. Palveluita on helpompi toteuttaa näiden paikkojen yhteyteen. Reittejä kehitettäessä on huomioitava myös esteettömyys, jotta niitä olisi tarjolla myös liikuntarajoitteisille.</p>	<p>Selvitetään paikat, joiden ympärille voisi reittejä rakentaa ja luodaan niiden ympärille sekä reitit että palveluverkostot. Luodaan reittien ympärille palveluntarjoajien verkosto, jotka tarjoavat yhdessä esimerkiksi vesireittikokemusta jonka varrella on kokemuksia tai ruokailua. Reittejä voi olla erilaisia ja eri vaatavuustasoisia. Osa voi olla yksityisiä ja osa kunnan ylläpitämiä. Näistä reiteistä kerrotaan matkailijoille ja paikallisille yksinkertaisesti ja houkuttelevasti. Samalla mahdollistetaan esimerkiksi palveluiden varaaminen yhdestä lähteestä.</p> <p>Vastuu: Ruka-Kuusamo matkailuyhdistys ja Kuusamon kaupunki</p>
<p>11. Luodaan Kuusamoon oma maatilamatkailun verkosto ja verkostomainen osaamiskeskus. Luodaan tälle oma markkinointiväylä ja keinot myydä maatilamatkailupalveluita osana alueen muuta matkailutarjontaa.</p>	<p>Luodaan yrityksille (maksullisena) palveluna koordinaattori, joka voi yhdessä uusien palveluntarjoajien tai omaa toimintaansa laajentavien tahojen kanssa kehittää ideoita, luoda toimijoille verkostoja sekä myös arvioida matkailuliiketoimintapotentiaalia.</p> <p>Vastuu: Ruka-Kuusamo Matkailuyhdistys ja Kuusamon kaupunki</p>

Uusiutuva energia

Teema: Alkutuotanto	Mittarit:
<p>Uusiutuva energia, sen tuotanto ja hyödyntäminen, ovat merkittäviä mahdollisuuksia maaseudulle. Samalla tukemalla uusiutuvan energian tuotantoa parannetaan alueen omavaraisuutta sekä tuetaan kestävä kehitystä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uusiutuvan energian tuotannon määrä ▪ Uusiutuvan energian osuus käytetystä energiasta
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>12. Rohkaistaan hajautetun uusiutuvan energiantuotannon kehittämiseen ja paikallisiin ja kiinteistökohtaisiin kokeiluihin. Kannustetaan ennakkoluulottomuuteen uusissa hajautetun energiatuotannon ratkaisuissa sitä mukaa kun eri</p>	

<p>mittakaavoihin skaalautuva tekniikka niitä mahdollistaa.</p>	
<p>13. Luodaan vahva biotalouden ja alkutuotannon verkosto. Perustetaan Kuusamon (virtuaalinen) kierto- ja biotalousteollisuuskylä, missä huomioidaan esimerkiksi alkutuotanto, materiaalikierrot, sivuvirrat, puun kierrätys, kalanviljelylaitos/jalostus, energian tuotannon omavaraisuus, bioenergia, biokaasu. Vaikutetaan muun muassa liikennebiokaasun tuotanto- ja jakeluverkon syntymiseen sekä varmistetaan pienten toimijoiden mahdollisuudet näissä. Osana bio- ja kiertotalousmahdollisuuksia edistetään tuotantokäytöstä vapautuvien peltojen hyötykäyttöä, biokaasua ja sitä kautta tankkausasema Kuusamoon.</p>	
<p>14. Tuetaan tuuli- ja aurinkovoiman kehittämistä kunnan käytettävissä olevin keinoin sekä luomalla näiden energiamuotojen kehittämistä tukeva toimijafoorumi</p>	<p>Luodaan yhteinen foorumi energiayhtiöille, maanomistajille, matkailuyrittäjille, alkutuotannon toimijoille sekä paikallisille kyläyhteisölle.</p> <p>Vastuu: Kunta, Naturpolis</p>

Kylien elinvoimaisuus ja hyvinvointi sekä monipaikkaisuus

Teema: Kylien elinvoimaisuus ja hyvinvointi sekä monipaikkaisuus	Mittarit:
<p>Elinvoimaiset kylät vetävät Kuusamon maaseudulle sekä uusia asukkaita että myös matkailijoita. Samalla ne parantavat maaseudun asukkaiden hyvinvointia. Maaseudun uusien palveluiden ja ratkaisujen olisi pystyttävä palvelemaan sekä asukkaita, osa-aika-asukkaita että myös matkailijoita. Maaseudun elinvoimaa kehittää myös etätyömahdollisuuksien hyödyntäminen ja kehittäminen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uusien palvelumallien ja palvelukokeilujen määrä sekä niiden muuttuminen vakituisiksi toiminnaksi ▪ Saavutettavissa olevat harrastukset/kylä ▪ Yksityisten palveluntarjoajien määrä maaseudulla ▪ Järjestettyjen kylätapahtumien määrä ▪ Liikkumismuotojen ja vuorojen määrä maaseudulla ▪ Osa-aika-asukkaiden määrä ja osallistuminen kyläyhteisöjen toimintaan

Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>15. Nostetaan esille ja kehitetään maaseutujen erityispiirteitä ja maaseudun asukkaiden tarpeita huomioivia kestäviä liikkuemispalvelumalleja ja edistetään niiden käyttöönottoa sekä ajoneuvojen vaihtoehtoisten käyttövoimien yleistymistä.</p>	
<p>16. Kunnan palvelut joustaviksi. Koulukursseille vaikka yhdeksi jaksoksi, päivähoitomahdollisuuksia, jaettuja resursseja tukemaan asumista maaseudulla, kuten jaetut kulkuvälineet - harrastusvälineet. Resurssipankkeja?</p>	
<p>17. Kuusamon kunta ostaa palveluita maaseudun yrityksiltä ja yhteisöiltä. Ostetaan esimerkiksi reittien / ulkoliikuntapaikkojen kunnostusta.</p>	
<p>18. Keitetään monipalvelukeskustoimintaa ja rahoitusmalleja. Esimerkiksi yhteisiä kulttuuri- ja kylätiloja, "kahviloita", "toimistohotelleja", logistiikkahubeja. Tiloissa mahdollisuus harrastaa yhdessä. Näitä tukemaan kehitetään myös digitaalisia yhteisöjä tukemaan kausiasukkaiden ja matkailijoiden integroitumista Kuusamon kyläyhteisöihin. Tässä voisi tukea myös maaseutupalveluiden markkinapaikka.</p>	
<p>19. Tuodaan harrastuksia kylille yhdessä yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Laajennetaan harrastusten Kuusamo-konseptia. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi harrastuksia lähellä kotia, kouluissa koulupäivän jälkeen sekä myös kuljetuksia - kuten jo tällä hetkellä tehdään - harrastusten ääreen keskustaan.</p>	
<p>20. Tuetaan kyläyhteisöjä työkaluilla, prosesseilla ja koordinoinnilla, että ne tuovat uudet asukkaat osaksi paikallisyhteisöjä. Keitetään maaseudun yhteisöllisiä rakenteita ja järjestötyötä vahvistamalla maaseuduilla toimivien yhteisöjen ja yhdistysten verkostoja ja osaamista: osallisuus- ja kumppanuustyö, viestintä, jaostotyö, foorumit.</p>	
<p>21. Edistetään palveluinnovaatioiden käyttöönottoa maaseuduilla, esim. itsepalvelukaupat ja liikkuvat kauppapalvelut.</p>	
<p>22. Maaseutuyhteisö koordinaattori. Palkataan yhteistyökoordinaattori. Parannetaan yhteistyötä kaupungin suunnalta muiden</p>	

maaseututoimijoiden (Kyläyhteisöt, metsästysseurat, vapaa-ajan asukkaat jne.) suuntaan ja siirtyminen tiedotuksesta yhteiseen suunnitteluun.	
23. Kausiasukasvaltuuskunnan perustaminen ja/tai mökkiläistoimikuntien tukeminen ja aktivoiminen. Valtuuskunnan tehtävänä on tuoda esille ja edistää vapaa-ajan asumiseen liittyviä kysymyksiä ja asioita. Valtuuskunta toimii yleisenä aloitteentekijänä laajempia seudullisia kehittämiskysymyksiä koskevissa asioissa.	

Kaupungin tuet

Teema: Kaupungin tuet	Mittarit:
Maaseudun kehittämisen kannalta on jatkossakin tärkeää, että esimerkiksi infrastruktuurin ylläpitämistä ja alueen kehittämistoimintaa tuetaan. Tärkeää on jatkossa, että tuki olisi mahdollisimman usein vastikkeellista.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaettujen tukien ja avustusten määrä ▪ Tuella ja avustuksilla saatujen palveluiden/tekojen arvo yhteisölle ▪ Avustusten saajien määrä ▪ Uusien syntyneiden palveluiden määrä
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
24. Yksityistieavustukset. Yksitystien parantamisen avustamisen sujuvoittaminen, tiedottaminen ja opastaminen. Kommunikoidaan tuet yksiselitteisesti osana maaseutuohjelmaa ja vuosittain sen jälkeen.	
25. Leader-ohjelma. Tiedotetaan ja neuvotaan tehokkaammin ohjelman rahoitusmahdollisuuksista yrityksille ja yhteisöille.	
26. Kylätoiminnan avustukset. Huomioidaan kannustavuus ja muut myönnettävät tuet. Huomioidaan tuettavien toimenpiteiden yhteys kaupunkistrategiaan sekä niiden mahdollinen uutuusarvo.	
27. Maaseutusubventiot. Arvioidaan tilanteet joissa alkutuotantoa ja liikkumisen palveluita pitää kannattamattomuuden takia tukea, jotta elinvoimaisuus säilyy tai parantaa maaseudulla.	

Hankkeet ja kehittämistoiminta työkaluna

Teema: Hankkeet ja kehittämistoiminta työkaluna	Mittarit:
<p>Maaseudun kehittämisen kannalta on jatkossakin tärkeää, että esimerkiksi infrastruktuurin ylläpitämistä ja alueen kehittämistoimintaa tuetaan. Tärkeää on jatkossa, että tuki olisi mahdollisimman usein vastikkeellista.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osuus hankkeista, joissa huomioitu maaseutunäkökulma ▪ Maaseudun elinvoimaisuutta tukevien projektien saaman ulkopuolisen rahoituksen määrä ▪ Siltarahoituksen määrä
Toimenpide-ehdotus	Konkreettinen toimenpide ja vastuutaho
<p>28. Tuodaan hankkeisiin (kaupunki ja Naturpolis) fokusoitu maaseutunäkökulma. Hanketoiminnassa huomioidaan konkreettisten toimenpiteiden kohdentuminen alueellisesti ja teemallisesti maaseudun kehittämistä tukevaksi.</p>	
<p>29. Rahoitusmalleille asiantuntija. Kehitetään niin kutsutun yhden luukun toimintamallia, joissa yksi henkilö Kuusamon kaupungin ja/tai Naturpoliksen organisaatiossa pystyy kokonaisvaltaisesti etupainotteisesti ohjeistamaan maaseudun toimijoita.</p>	
<p>30. Tuetaan maaseututoimijoita ja esimerkiksi kylätoimikuntia Siltarahoituksella, jotta mahdollistetaan kylien kehityshankkeet</p>	

Poliittinen toiminta ja edunvalvonta

Maaseudun elinvoimaisuus pitää huomioida kaikessa kaupungin päätöksenteossa. Kuusamon maaseudun elinvoimaisuuteen vaikuttavat välillisesti ja välittömästi moni merkittävä asia kuten alueen saavutettavuus ja liikenneyhteydet esim. mahdollinen raideyhteys tai merkittävät teolliset investoinnit kuten tuulivoima tai kaivosteollisuus alueella.

9. Ohjelman edistymisen seuranta

Maaseudun elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää, että maaseutuohjelma on elävä dokumentti. Sen toimia ja niiden tuloksia seurataan säännöllisesti ja maaseutuohjelmaa muokataan saavutettujen tulosten ja havaitun vaikuttavuuden perusteella. Näin voidaan keskittyä niihin toimenpiteisiin, joita voidaan tehdä Kuusamossa ja jotka parhaiten tukevat maaseudun kehittämistä.

Ohjelmaa ja siinä ehdotettuja toimenpiteitä seurataan Kuusamon sekä tulevaisuus- että yhdyskuntatekniikan lautakunnissa. Riippuen siitä, minkä toimialan alle tekemiset kuuluvat. Koko ohjelmaa seurataan kaupungin

toimielimissä ja lautakuntiin tuodaan kerran vuodessa tieto siitä, mitä toimenpiteitä on tehty ja mitä on suunnitteilla.

Vaikuttavuuden arviointi

Ohjelman vaikuttavuutta arvioidaan joka toinen vuosi ulkoisella arvioinnilla. Arvioinnissa tarkastellaan toteutettuja toimenpiteitä sekä niiden vaikuttavuutta. Tärkeimpiä elementtejä ovat alkutuotannon elinvoimaisuus, alkutuotannosta alkavat alueen omat arvonluontiketjut sekä ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat asiat haja-asutusalueilla. Näitä voivat olla esimerkiksi vapaiden asuntojen ja työpaikkojen määrä, mutta myös lasten ja aikuisten harrastusmahdollisuus sekä kylätoimikuntien ja mahdollisen osa-aika-asukkaiden valtuuskunnan aktiivisuus ja aloitteellisuus.

Arvioinnin ulkopuoliselta asiantuntijalta tai asiantuntijaorganisaatiolta tilaa kaupungin tulevaisuustoimiala ja sen tulokset tuodaan lautakunnille tiedoksi ja ohjelmaa muokataan näiden perusteella.

Uudet toimenpiteet

Ohjelmaan voidaan lisätä toimenpiteitä tarpeiden ilmaantuessa. Uusia toimenpide-ehdotuksia voidaan kuulla esimerkiksi kylätoimikunnilta, Kuusamon elinkeinoryhmältä, mökkiläistoimikunnilta tai maaseudun kehittämiseen osallistuvilta toimijoilta kuten Ruka-Kuusamon matkailuyhdistykseltä, Leaderilta tai Naturpolikselta. Pienemmät toimenpiteet voidaan ottaa osaksi ohjelmaa, kun niiden aloittamisesta päätetään esimerkiksi tulevaisuustoimialalla. Suuremmat kokonaisuudet hyväksytään joko tulevaisuuslautakunnassa tai yhdyskuntatekniikan lautakunnassa.

10. Rahoituslähteitä

Interreg Baltic Sea Region (Itämeriohjelma) 2021-2027

Interreg Baltic Sea Region (Interreg BSR) EU:n alueellisen yhteistyön ohjelma, joka tukee rajat ylittävää yhteistyötä yhteisten haasteiden ratkaisemiseksi ja yhteisten mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Ohjelman tavoitteena on edistää kansainvälisellä yhteistyöllä innovatiivisia, vesistöjä suojelevia ja ilmastoneutraaleja ratkaisuja Itämeren alueella.

Hakukierrokset vuosittain tai puolivuosittain. Sähköinen hakemus BAMOS+-järjestelmään.

Tukea voivat hakea julkiset ja yksityiset organisaatiot. Yleensä julkinen organisaatio hakijana (Lead Partner). Vähintään 3 partneria 3 eri maasta. Vähintään 2–3 eri organisaatiota eri maista riippuen projektista.

Avustus 80 %. Lisäksi on mahdollisuus saada valtion kansallista vastinrahoitusta 70 % omarahoitusosuudesta (haetaan Uudenmaan liitolta).

Uudenmaan Liitto vastaa ohjelman kansallisen vastinrahoituksen myöntämisestä suomalaisille tuen hakijoille. Kansallista vastinrahoitusta tulee hakea neljän kuukauden kuluessa EU-päätöksen saamisesta. Vastinrahoitusta myönnetään 4 900–200 000 euroa hanketta kohden ja enintään 70 % muusta kuin EU:n rahoitusosuudesta.

Ohjelmadokumentit, ohjeet ja hakuaineistot löytyvät ohjelman kotisivulta <http://www.interreg-baltic.eu/home.html>

Maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutupolitiikan verkostohankkeet

Kansallista maaseutupolitiikkaa johtaa ja linjaa valtioneuvosto asettama maaseutupolitiikan neuvosto (jäljempänä MANE). MANE on asetettu toimikaudelle 1.3.2021-31.12.2025. MANE ottaa kantaa tärkeisiin maaseutuun liittyviin valmisteilla oleviin kansallisiin kysymyksiin.

Lisää tietoa MANE:stä täältä; <https://www.maaseutupolitiikka.fi/mita-teemme/neuvosto>

Maaseutupolitiikan verkostojen toimintaa rahoitetaan MANEn käytettävissä olevista maaseutupolitiikan valtakunnallisista kehittämisvaroista. Taustatahoina voivat toimia esimerkiksi tutkimuslaitokset, kansalaisjärjestöt, edunvalvontajärjestöt ja ministeriöt. Kehittämisvarojen lähteet ovat valtion talousarvion maaseudun kehittämisen momentti 30.10.63 ja Maatilatalouden kehittämisvarasto Makera.

Lisää tietoa eri maaseutuverkostoista löytyy täältä; <https://www.maaseutupolitiikka.fi/mita-teemme/verkostohankkeet>

Yleiseurooppalainen ja valtakunnallinen CAP27- suunnitelma

CAP27-suunnitelma on jo mainittu edellä Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman yhteydessä. CAP27 on tuore ohjelma maaseudun kehittämiseksi EU:ssa ja sitä kautta koko Suomessa. Suomi on valtiona omalta osaltaan panostanut ja osallistunut tämän EUn ohjelman suunnitteluun. Pohjois-Pohjanmaan ELY (?) muiden muassa on ottanut kantaa omalta osaltaan ohjelmassaan CAP27-ohjelman toteuttamiseksi. ELY on niin ikään ottanut kantaa ohjelman rahoitustarpeisiin alueellaan sekä kuvannut millä perusteilla rahoitusta voi hakea.

Alkuvuodesta 2023 on toteutettu neljällä paikkakunnalla Maa- ja Metsätalousministeriön ns. CAP- kiertue. Kiertueesta löytyy lisätietoa täältä; <https://mmm.fi/cap27>.

CAP-kiertueen tapahtumista on videotallenteet tuolla em. sivulla. Tallenteista löytyy CAP-rahaston toiminnasta ja rahoitusmalleista tarkempaa tietoa. Alla tärkeimmät asiat:

- Oikeudenmukainen, vihreämpi ja tulosperusteinen maatalouspolitiikka
- Prosessi CAP-suunnitelman tekemiseksi alkoi jo 2017
- Valvonnassa siirtymää digitaaliseen, automaattiseen valvontaan (esim. kuvat)
- EU:n laajuinen ohjelma - kansalliset CAP-suunnitelmat
- Yleinen ruokaturva on huolenaihe EU:ssa
- Luonnon huomioiminen ja ilmastohuolet entistä enemmän esillä (esim. Suomessa turvepellot)
- Maatalouden saamien tukien osalta (korona, Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset, energian hinnan nousun vaikutukset) on ollut ja on väärinkäsityksiä sen suhteen, mitä maksetaan ja mitä kautta maksetaan
- CAP-kokonaisuuden lait ovat tulleet voimaan, asetusten osalta työ on vielä meneillään
- Suomen kansalliset painotukset; aktiivinen ruoantuotanto, ympäristö- ja ilmastoviisas maatalous sekä uudistuva ja monipuolinen maaseutu
- Raaka-ainetta elintarviketuotantoon - luontoa vaarantamatta
- Rahoituksissa ja eri tukimuodoissa on paljon tuttua entuudestaan, esim. varsinkin kun ELY-keskukset toimivat tukea jakavina organisaatioina. On kuitenkin myös uusia yksityiskohtia - yhtenä esimerkkinä tässä valtioneuvoston nuoren viljelijän aloitustuelle. Eri rahoitusmalleihin kannattaa ainakin yhden henkilön paneutua kunnolla Kuusamon kaupungin ja/tai Naturpoliiksen organisaatiossa, jotta maaseudun toimijoita pystytään etupainotteisesti ohjeistamaan.

Tietoa CAP27-tukiehdosta löytyy ruokaviraston sivuilta: <https://www.ruokavirasto.fi/cap> .

ELY-keskus

ELY-keskukset myöntävät rahoitusta yritystoiminnan eri vaiheissa, esimerkiksi tukea yrityksen perustamiseen. Maaseudun yritysrahoitus on erikseen tarkasteltava yritystuen muoto - siitä tarkempaa tietoa täältä; <https://www.ely-keskus.fi/maaseudun-yritysrahoitus1> .

Yritysrahoituksen lisäksi ELY-keskukset myöntävät tukea/rahoitusta mm. maaseutuelinkeinojen kehittämiseen. Aiheesta löytyy merkittävä määrä tietoa ja ohjeita täältä; <https://www.ely-keskus.fi/maaseutuelinkeinot>. Sivulta löytyy yksilöityä tietoa alasivuille eriteltyinä liittyen maaseudun

eläinperusteiseen tukeen, maidon tukeen, pinta-alaperusteiseen tukeen, puutarhojen tukeen sekä mehiläistalouden tukeen. Tietoa tarjotaan myös korvauksista koskien luonnonolojen tai eläinten aiheuttamia vahinkoja.

ELY-keskukset rahoittavat niin ikään maatilojen kehittämistä liittyen sukupolven vaihdoksiin ja omistajanvaihdoksiin, tuotannollisiin investointeihin sekä ei-tuotannollisiin investointeihin.

Maaseudun kehittämistä ELY keskukset tukevat edellä mainitun maaseudun yritysrahoituksen lisäksi kehittämishankkeiden ja leader-ryhmien kautta.

Edellä kuvatun lisäksi - maaseutua koskien - ELY-keskus panostaa maaseutujen toimintaa tukemalla seuraaviin elinkeino- ja harrastustoimintoihin;

- Porotalous ja luontaiselinkeinot
- (Koltta-asiat)
- Kalatalous; Elinkeinokalatalous, kalavesien hoito, vapaa-ajan kalastus, kalatalousalueet ja kalavesien omistus sekä kala- ja raputaudit.

Lisää tietoa ELYn rahoitustoiminnasta täältä; <https://www.ely-keskus.fi/rahoitus1> . Sivun oikeassa reunassa otsikon 'Elinkeinot' alla on pitkä lista yksilöityjä ELY-keskusten tukimuotoja ohjeineen.

CAP27-ohjelma/rahoitus, josta on oma kappaleensa, on myös ELY-keskusten toteuttama ohjelma. Edellä kuvattuja yksityiskohtia tarkastellaan ja toteutetaan (myös) osana CAP27-ohjelmaa.

Maaseuturahasto

Maaseuturahasto on osa CAP27-ohjelmaa ja toteutetaan kyseisen ohjelman osana/alaisuudessa. CAP27-ohjelma on tuore (tätä kirjoitettaessa 29.1.2023 ministeriön kiertue aiheesta on vielä kesken), eikä ole aivan selvää, miten maaseuturahaston toiminta/käyttö mahdollisesti muuttuu tai on muuttumassa. Tai pysykö sen entisellään. Asiaan paneudutaan osana CAP27 -ahastoa - maaseuturahaston hyödyntäminen siis kuvataan osana CAP27-ohjelmaa.

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Pohjanmaalla aluekehityksen ja rahoituksen vastuualueella toteutetaan maakuntaohjelmaa ja vastataan maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman laadinnasta ja päivittämisestä. Pohjois-Pohjanmaan liitto toimii välittävänä viranomaisena *Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmassa* sekä *Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 rakennerahasto-ohjelmassa*. Pohjois-Pohjanmaan liitto välittää lisäksi kansallisia *AIKO- ja AKKE-rahoituksia*.

Pohjois-Pohjanmaan liiton toiminta ja sen myöntämät rahoitukset ovat erillinen toiminta kuin on CAP27-ohjelma ja sen rahoitusmallit. Pohjois-Pohjanmaan liitto tekee omat rahoituspäätöksensä. CAP27-ohjelman rahoituksia myöntää Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Pohjois-Pohjanmaan liitto ja ELY-keskus toki toteuttavat EUn ja siten Suomen valtion ohjausta, joten tämä yhtymäkohta näillä kahdella 'kanavalla' käytännössä on. Molemmat toimivat myöskin samalla maantieteellisellä alueella, joten myös tällainen yhtymäkohta luonnollisesti on. Käytännössä on siis kuitenkin eri kanavista. CAP27 on maaseuturahasto eli se toteuttaa maaseutua ylläpitävää ja kehittävää toimintaa. Pohjois-Pohjanmaan liitto puolestaan toteuttaa Euroopan aluekehitysrahaston toimintaa alueella - tässä toiminnassa pyritään muuttamaan ja kehittämään alueellisia rakenteita julkisella ja yksityisellä puolella sekä näiden tahojen yhteistyössä.

Koska Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjois-Pohjanmaan liitto siis toimivat samalla maantieteellisellä alueella, on tahojen toiminnassa samoja piirteitä 'ylempää' tulevan ohjauksen kautta. Esimerkiksi sellaiset teemat kuten ilmastonmuutos, vihreä siirtymä ja uudet uusiutuvat energiamuodot vaikuttavat rahoituspäätöksiin kummallakin taholla.

Tarkempaa tietoa *Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmasta* ja rahoituksista löytyy täältä; <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/rahoitus/eun-alue-ja-rakennepolitiikan-ohjelmakauden-2021-2027-valmistelu/> .

Tarkempaa tietoa *Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 rakennerahasto-ohjelmasta* ja rahoituksista löytyy täältä; <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/rahoitus/kestavaa-kasvua-ja-tyota-2014-2020/> .

Tarkempaa tietoa *AIKO- ja AKKE-rahoituksista* löytyy täältä; <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/rahoitus/akke-rahoitus/> .

Lisää tietoa Pohjois-Pohjanmaan Liiton rahoitustoiminnasta täältä; <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/rahoitus/akke-rahoitus/>

LIITTEET

Liite 1. Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027

Liite 2. Metsä- ja puutoimialan kehittämissuunnitelma 2023

Liite 3. Naturpoliiksen Kuusamon maaseudun elinvoimaa kehittävät hankkeet

Liite 4. Kuusamon kärkitoimialojen kehitysseuranta 2020

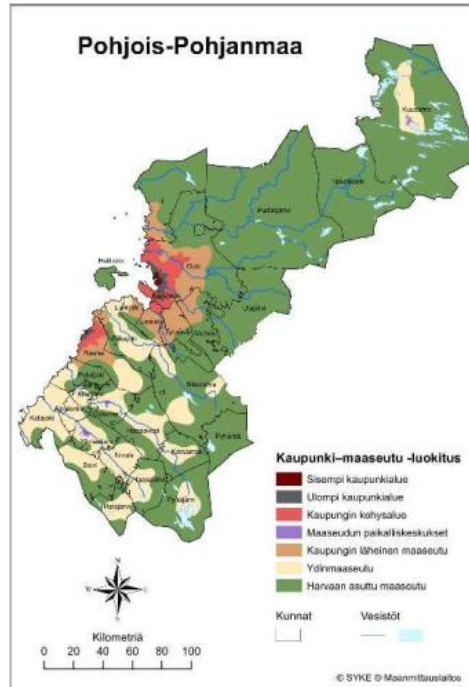

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2023-2027

Alueen kuvaus ja tulevaisuuden näkymät

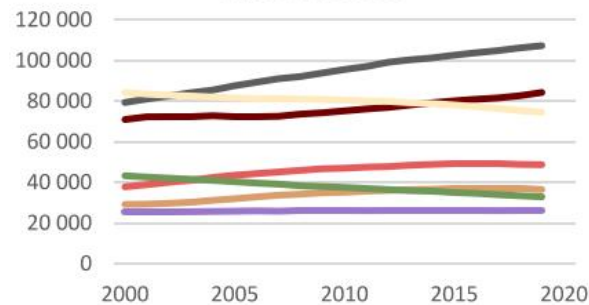
Kaupungistumisaste:
59%

(kaupunkialueet:
sisempi ja ulompi
kaupunkialue ja
kaupungin kehysalue)

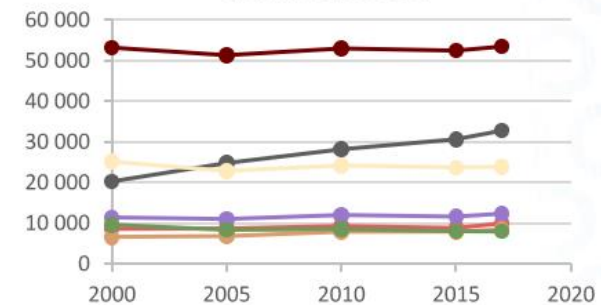
Väestön jakautuminen alueluokiiin 2019

Väestö 2000-2019

Työpaikat 2000-2017

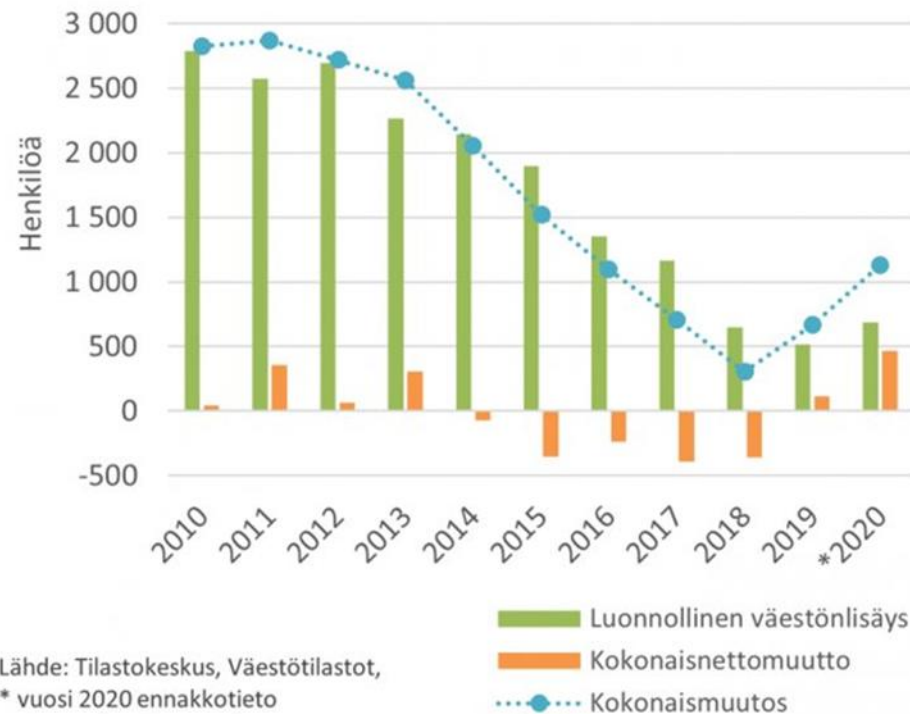
Luvuista puuttuvat ne väestö- ja työpaikkatiedot, joille ei ole koordinaattia

© SYKE Lisätietoa: <https://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuloukitus>

Väestörakenne

Väestönmuutos Pohjois-Pohjanmaalla
vuosina 2010 - 2020

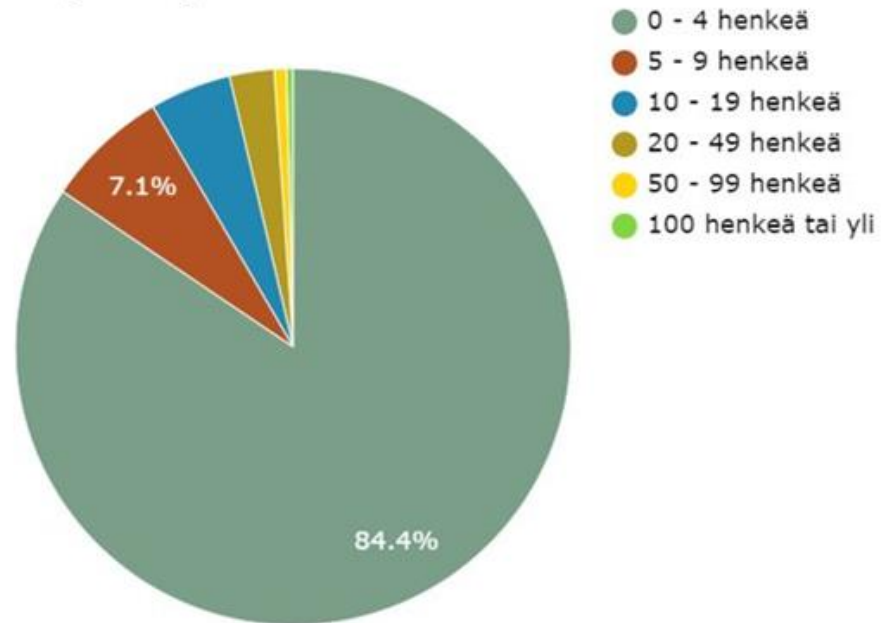

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot,
* vuosi 2020 ennakkotieto

Yritykset ja toimialarakenne

**Yritystoimipaikkojen lukumäärä henkilöstökoon mukaan
Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2019**

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun SWOT-analyysi

Vahvuudet

Heikkoudet

Mahdollisuudet

Uhat

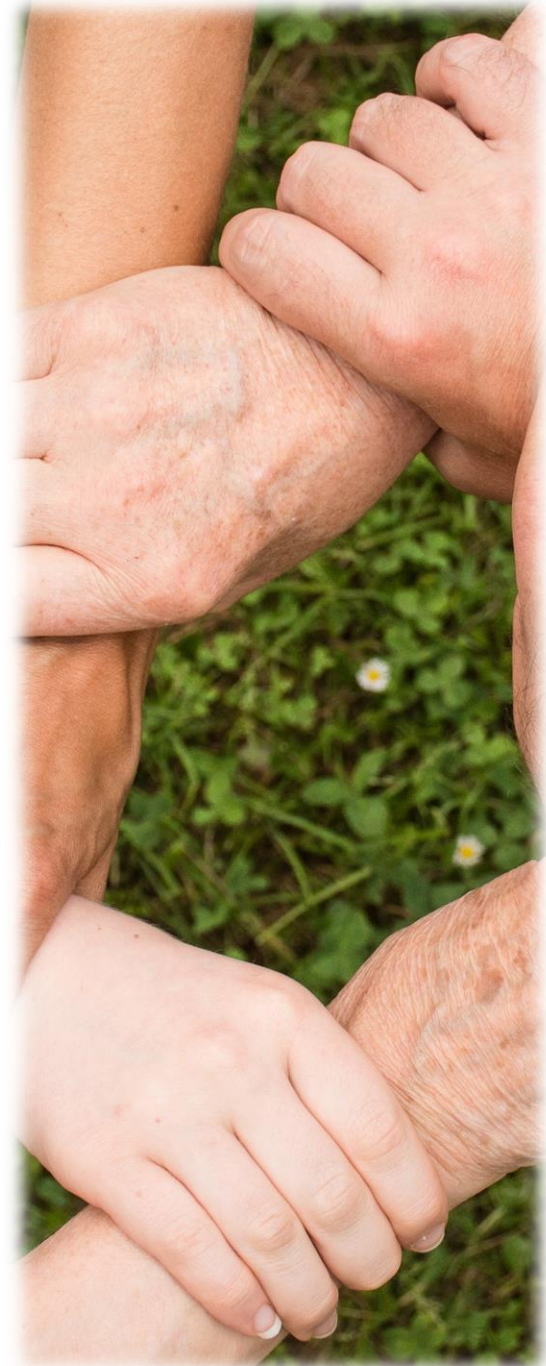

Maaseudun kehittämisen päämäärä 2027

Pohjois-Pohjanmaan maaseutu menestyy alueidensa vahvuuksiin nojaten, sekä yhteistyössä rohkeasti ja kestävästi uutta kehittäen

- Monipuolinen yritystoiminta kasvaa ja kehittyy vahvistaen maaseudun elinvoimaa
- Maaseutumme tunnetaan vetovoimaisena yritysten toimintaympäristönä ja onnellisten ihmisten asuinpaikkana
- Ratkaisemme ilmastonmuutoksen tuomia haasteita vahvalla osaamisella ja yhteistyöllä

Rahoituskauden 2023-2027 kehittämisen painopisteet 1/3

Aktiivinen maatalous ja ruuantuotanto

- Maatalous kehittyy kannattavasti kasvattamalla sen vahvoja osa-alueita ja lisäämällä monipuolisuutta markkinakysyntään pohjautuen
  - Lisäämme elintarvikejalostusta ja tuotamme kuluttajakysyntään vastaavia tuotteita
  - Elintarvikkeiden tuotantoketjun toimijat kehittävät vahvoja kumppanuuksia ja uusia liiketoimintamalleja
- Painopisteen tavoitteena on kannattavasti kasvava maatalous ja elintarvikejalostus

Kuva: @Maaseutuverkosto

Kuva: @Maaseutuverkosto Contum O

Kuva: Pexels

Rahoituskauden 2023-2027 kehittämisen painopisteet 2/3

Ympäristö- ja ilmastoviisas maatalous ja maaseutu

- Ilmastonmuutoksen hallintaan liittyvät toimet sisältyvät vahvasti tekemiseemme
  - Uudet ympäristömyönteiset ratkaisut tukevat vesien suojelua ja luonnon monimuotoisuutta
  - Teemme sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja ilmastoviisaita toimia, jotka perustuvat uusimpaan tietoon
- Painopisteen tavoitteena on resurssitehokas ja ympäristömyönteinen maaseutu

Kuva: @Maaseutuverkosto Jyrki Vesa

Kuva: @Maaseutuverkosto Martina Motzbäuchel

Kuva: @Maaseutuverkosto Jyrki Vesa

Rahoituskauden 2023-2027 kehittämisen painopisteet 3/3

Uudistuva ja monipuolinen maaseutu

- Alueiden vetovoimatekijät houkuttelevat asumaan maaseudulla – yrittäminen sekä työskentely maaseutupaikkakunnilla on houkutteleva vaihtoehto myös nuorille, paluumuuttajille ja etätyöläisille
  - Innovatiiviset palvelut ja niiden entistä parempi saavutettavuus mahdollistaa hyvän elämän maaseutualueiden asukkaille
  - Monipuolistuvalla maaseudulla kehittyy kannattavaa liiketoimintaa
- Painopisteen tavoitteena on kilpailukykyinen, pito- ja vetovoimainen maaseutu

Kuva: Pexels

Kuva: @Maaseutuverkosto Heli Sorjonen

Kuva: @Maaseutuverkosto Heli Sorjonen

Läpileikkaavat teemat

- Vaikuttavuus
- Elinkeinolähtöisyys
- Ympäristölähtöisyys
- Digitaalisuus
- Osaaminen
- Innovaatiot

Rahoitustarve

Toimenpide/Alatoimenpide	Arvio CAP27 rahoitustarpeesta EU + valtio Vuodet 2023-2027 Yksikkö M€
Maatalouden investoinnit	86
Maatalouden aloitustuet	10
Maaseudun yritysrahoitus	23,2
Kehittämishankkeet	34,8
Pohjois-Pohjanmaan alueellinen CAP27-rahoitustarve yhteensä	154

Yhteensovitus ja työnjako

- Maaseudun kehittämissuunnitelman laatimisesta on vastannut Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
- Laadinnassa huomioitu alueelliset strategiat ja ohjelmat, kuten mm. Maakuntaohjelma, Pohjois-Pohjanmaan ilmastostrategia ym.
- Paikallisiin tarpeisiin vastaavat strategiat laaditaan Leader-ryhmien toimesta
  - Yhteensovitus y&h-pöydissä säädösten saatua lopulliset muotonsa
- EAKR-, ESR- ja JTF- rahastot ja EMKR-varat
  - Yhteensovitus CAP27-kehittämisarvojen kanssa
- Rahastojen työnjako on selkeää, ja yhteensovitusta on tehty maakuntaohjelmatyössä ja tarkistettu sen toimeenpanosuunnitelmassa

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen
Centre for Economic Development, Transport and the Environment

Kiitos!

Metsä- ja puutoimialan kehittämishjelma 2023

Northern Forest & Wood ry

Kehittämishojelman painopisteet

✓ LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN

- Koillismaan vastuullisella metsä- ja puutoimialalla on huomattava kasvaja kehityspotentiaali ja se toteutuu toimialat ylittävällä yhteistyöllä ja toimintaympäristön kehittämisellä

✓ YRITYSKEHITYS

- Kilpailukykyä vahvistetaan perusliiketoiminnan kehityksellä sekä uusilla toimintatavoilla ja tuotteilla.

✓ TYÖVOIMA JA OSAAMINEN

- Toimialalla on tulevaisuudessa huomattava työvoimahaaste ja nykytoiminta edellyttää monipuolista ja kehittyvää erikoisosaamista. Toiminnan, tuotteiden, palveluiden sekä uuden yritystoiminnan kehittäminen nostaa vaatimustasoa entisestään.

Kehittämishojelman painopisteet

LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖN

KEHITTÄMINEN

- Metsä- ja puutoimialan tunnettuus ja hyväksyttävyys
- Yhteistyö
- Puun kokonaisvaltaisen hyödyntäminen
- Metsien kestävä käyttö
- Puurakentaminen
- Väylät

YRITYSKEHITYS

- Paikallinen synergia ja työnjako
- Markkinointi-, myynti- ja vientiyhteistyö
- Logistiikka
- TKI-toiminta ja verkostoituminen
- Uudet yritykset, tuotteet sekä palvelut

TYÖVOIMA JA OSAAMINEN

- Työvoiman saatavuus
- Nykyisen osaamisen kehittäminen
- Uutta osaamista alueelle

Rakennetaan pohja vastaamaan toimialan kasvuhakuisuutta ja – mahdollisuuksia.

Vahvistetaan metsä- ja puutoimialan sisäistä yhteistyötä sekä lisätään yhteistyötä muiden toimialojen kanssa.

Edistetään vastuullisen metsä- ja puutoimialan ja metsien kestävän käytön hyväksyttävyyttä ja tunnettuutta.

Entistä suurempi osa puusta jalostetaan paikallisesti ja puutuotteiden käyttö alueella kasvaa rakentamisessa.

Liiketoimintaympäristön kehittäminen

TOIMIALAN TUNNETTUUS JA HYVÄKSYTTÄVYYS

- Lisätään yhteistyötä muiden toimialojen kanssa. Pitkäaikaisten hyötyjen lisäksi yhteistyön syventäminen voi tuoda kaikille toimialoille välittömää liiketoimintamahdollisuuksia (esim. elämyksellisyyden ja vastuullisten puutuotteiden yhdistäminen matkailuun, paikallisten puutuotteiden hyödyntäminen matkailurakentamisessa)
- Paikallisen media- ja vaikuttajayhteistyön kehittäminen

YHTEISTYÖ

- Yhteistyö toimialan sisällä ja muiden toimialojen välillä on selvästi alihyödynnetty voimavara, jota tulee lisätä. Yhteistyö luo edellytykset toimintaympäristön kehittämiseen huomattavasti paremmin kuin yksittäisten yritysten ponnistelut.

PUUN KOKONAISSVALTAINEN HYÖDYNTÄMINEN

- Nykyisen yritystoiminnan kehittäminen ja yhteistyön syventäminen luovat mahdollisuuksia entistä kokonaisvaltaisempaan puun jalostusarvon paikalliseen kehittämiseen.
- Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan (TKI) panostetaan verkostoitumalla alan tutkimuksen ja opetuksen kanssa Koillismaan alueella ja yli aluerajojen
- Toimiala ja sidosryhmät luovat aktiivisesti mahdollisuuksia uusille puuhun perustuville tuotteille ja yrityksille sekä palveluille.

METSIEN KESTÄVÄ KÄYTTÖ

- Yhteistyö muiden toimialojen kanssa sekä puutoimialan vastuullisuuden yhteinen kehittäminen ja viestintä edistävät metsien kestävää käyttöä sekä tietoisuutta siitä. Metsä- ja puutoimiala tähtää yhteisen kestävän toimialamielikuvan luomiseen sekä alueellisen arvoketjun esiintuomiseen.
- Toiminnan ja viestinnän tueksi toimiala edistää hiihtijalanjäljen arvioimista ja kehitystä.

PUURAKENTAMINEN

- Puurakentamisen lisääminen on vastuullinen, ympäristöystävällinen ja taloudellisesti erinomainen ratkaisu Koillismaan kaikille toimialoille. Metsä- ja puutoimiala kehittää ja edistää puurakentamisen ratkaisuja ja puurakentamista.

VÄYLÄT

- Koillismaan liikenneyhteyksiä metsä- ja puutoimialan ja myös muun käytön tarpeisiin tulee kehittää entistä toimivammaksi ja ympäristöystävällisemmäksi (esimerkiksi Taivalkosken rata).

Lisää kilpailukykyä ja hyvinvointia paikallisesta puusta nykytoimintaa kehittämällä ja uusia ratkaisuja hakien.

Yrityskehitys

PAIKALLINEN SYNERGIA JA TYÖNJAKO

- Tunnistetaan paikallinen yritysten välinen synergia ja erikoisosaaminen. Tämän avulla optimoidaan, tehostetaan ja syvennetään nykyistä yhteistoimintaa ja kehitetään puun arvoketjuja.

MARKKINOINTI-, MYYNTI- JA VIENTIYHTEISTYÖ

- Luodaan yhteinen toimialamielikuva alueen metsä- ja puutuotteille ja hyödynnetään osaaminen yritysten välillä aikaisempaa laajemmän yhteistyön avulla.

LOGISTIIKKA

- Yhteiskuljetusten ja vähähiilisten logistiikkaratkaisujen edistäminen.

TKI – TOIMINTA

- Verkostoidutaan alan opetuksen ja tutkimuksen kanssa. Kuvataan alueen nykytoiminta, tuotteet ja sivutuotevirrat sekä haetaan aktiivisesti ratkaisuja niiden jalostukseen ja uusiin avauksiin.
- Edistetään yritys- tai yritysryhmäkohtaisia kehittämisohjelmia ja toimenpiteitä

UUDET YRITYKSET, TUOTTEET SEKÄ PALVELUT

- Verkostoidutaan alan opetuksen ja tutkimuksen kanssa. Luodaan yhteinen toimialamielikuva alueen metsä- ja puutoimialalle ja hyödynnetään sitä uusien yritysten ja osaajien rekrytoinnissa.

Työvoiman saatavuuden ja osaamisen tulee vastata alan kasvavaa työvoima- ja osaamistarvetta.

Luodaan työntekijöille ja yrittäjille toimialan sisäisellä ja toimialojen rajat ylittävällä yhteistyöllä “erinomaisen elämisen eväät Koillismaalla”.

Työvoima ja osaaminen

TYÖVOIMAN SAATAVUUS

- Toimialan ja alueen markkinointi sekä rekrytointitoimenpiteet yhteistä vastuullista metsä- ja puutoimialan mielikuvaa hyödyntäen
- Yhteistyö muiden toimialojen ja alueen kuntien ja sidosryhmien kanssa:
  - Sesonkiluonteisen työvoiman hyödyntäminen toimialojen välillä
  - Yhteiset rekrytointitoimenpiteet teemalla “koko perheelle elämisen eväät Koillismaalla”
- Yhteinen työvoimapankki alan osajista
- Verkostoituminen alan opetuksen kanssa
- Yritysten rekrytointiosaamisen kehittämisen
  - Työnantajamielikuva
  - Kansainväliset rekrytoinnit

NYKYISEN OSAAMISEN KEHITTÄMISEKSI VAHVISTETAAN:

- Työelämälähtöisiä ammatillisen koulutuksen malleja
- Lean-koulutukset (tai vastaavat) tuottavuuden ja kilpailukyvyn edistämiseksi
- Teema- ja täsmäkoulutuksia puutoimialan yritysten henkilöstölle
- Ympäristöosaamista ja -viestintää
- Tuotekehitys- ja yrittäjäosaamista
- Yritysten välistä yhteistyötä ja kumppanuuksia

UUTTA OSAAMISTA ALUEELLE SAADAAN:

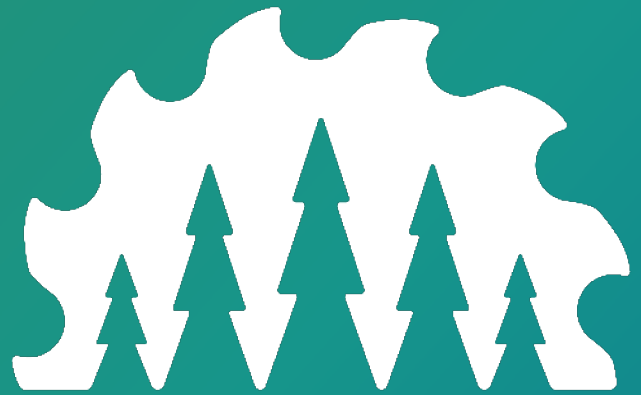
- Metsä- ja puutoimialan ja muiden alojen yhteisillä rekrytointitoimenpiteillä
- Verkostoitumalla ja syventämällä yhteistyötä alan opetuksen (yliopistot, ammattikorkeakoulut, ammattioppilaitokset) ja tutkimuksen kanssa
- Aktivoitumalla yrityskohtaisissa tai yhteisissä kehittämishankkeissa luodaan pohja uusien osaajien hakeutumiselle alueelle

Konkreettiset toimet Koillismaalla v. 2023

1. PAIKALLISTEN YRITYSTEN KANNATTAVUUS NOUSUUN
  - Selvitys ”Minne raha vuotaa?”
  - Millä toimenpiteillä kannattavuus saadaan nousuun?
  - Hankitaan resurssit muutostoimenpiteille
  - Toimenpiteiden pitkäjänteinen toteutus ja seuranta
2. SAHATAVARAN JATKOJALOSTUS KORKEAMMALLE TASOLLE
  - Alueella tuotetaan noin 500 000 kuutiota sahatavaraa vuosittain.
  - Jalostamatonta sahatavaraa myydään alueelta ulos noin 250 000 kuutiota vuosittain.
  - Korkeampi jalostusaste (esim. höylätty puutavara) toisi alueelle 100 – 200 uutta työpaikkaa
3. YHTEISTYÖ
  - Markkinointi
  - Investoinnit
  - Energiantuotanto
  - Koulutus
  - Keskieurooppalainen toimintamalli käyttöön
  - Yritysten tarvitsemat palvelut (joita alueelta puuttuu)
    - Liiketoiminnan kehittämispalvelut
    - Kunnossapitopalvelut
    - Automaatio
    - Suunnittelu

NORTHERN
FOREST & WOOD

Liite 3 - Naturpoliksen Kuusamon maaseudun elinvoimaa kehittävät hankkeet

Maaseutuohjelman toimenpiteiden lisäksi maaseutua kehitetään Naturpoliksen toimesta. Naturpoliksen hankkeet Koillismaalla liittyvät monelta osin alueen maaseudun kehittämiseen. Alla valikoitu lista hankkeista ja niiden merkityksestä maaseudulle. Lista ei ole kaikenkattava (Naturpoliksen hankesalkku on laaja), mutta jo tämä lyhyt analyysi hankkeisiin osoittaa, että Naturpoliksen kehityshankkeet Koillismaalla varsin monipuolisesta koskettavat myös maaseutua. Esitetyt liitteet löytyvät Naturpoliksen sivuilta hanke arkistosta (<https://naturpolis.fi/hankkeet/>), ellei toisin mainita.

Vetovoimana monipaikkaisuus

Hankkeessa toteutettiin mielenkiintoinen kokeilu, jossa etätyötä kokeiltiin usealla eri tavalla mm. projektihenkilöstön toimesta. Maaseutuohjelman kannalta mielenkiintoisia ovat esiin nousseet rajoitteet – samalla mahdollisuudet – sen osalta, miten etätyöskentelyn olosuhteita ja samalla houkuttelevuutta alueella voitaisiin lisätä. Tämä koskee myös maaseutua ja maaseudun yrittäjien mahdollisuuksia tarjota etätyöskentelyn ja vapaa-ajan vieton vaihtoehtoja. Esiin nousi mm.

- Majoitusvaihtoehdot – sijainti, koko, asumisen taso
- Liikkuminen – julkinen liikenne, liikkumisen palvelut, oman auton tarve
- Tietoliikenneyhteydet – tavoitettavuus, laatu, nopeus
- Perhe – puolison vaihtoehdot, lasten koulut
- Työtilat – majoituksen yhteydessä, toimistohotelli, työtilahubi
- Palvelut – harrastukset, ruokailu
- Koordinointi – vastaanottojärjestely, kylätalkkari,

Digitalisaatiohankkeen kehittämissuunnitelma

Naturpoliksen toimesta on toteutettu maaseutuyritysten digitalisaatioselvitys, jonka tuloksena on syntynyt maaseudun yritysten digitalisaation kehittämissuunnitelma.

Maaseutuyritysten digitalisaatioselvitys -hankkeessa selvitettiin ja kehitettiin maaseudulla toimivien yritysten ja kyläyhdistysten digitalisaation nykyistä tasoa sekä kehittämistarpeita Kuusamossa ja Taivalkoskella. Selvityksen tuloksena on laadittu digitalisaation kehittämissuunnitelma.

Maaseutuohjelmaan mainitusta suunnitelmasta löytyy selviä yhtymäkohtia.

Digitalisaatio kaiken kaikkiaan on yksi tapa parantaa maaseudulla elävien ihmisten ja toimivien yritysten viihtyvyyttä, elintasoa ja menestymisen edellytyksiä. Asiaan liittyvät mm.;

- Tietoliikenneyhteyksien kattavuus, nopeus ja laatu.
- Osaaminen.
- Käytössä olevat laitteet.
- Tukipalvelut
- Internetin, sosiaalisen median ja digimarkkinoinnin hyödyntäminen

Maaseutuohjelman toteutumista edesauttaa, mikäli digitukiverkosto jatkaa toimintaansa ja digitukiverkostona yhteyshenkilö, digikoordinaattori, jatkaa toimintaansa. On myös aiheellista pohtia osana kylätalkkarikonseptia, että miten 'digitaitoinen' kylätalkkari voi auttaa digitalisaation hyödyntämisessä ja edistämässä. Tämä pätee sekä Kuusamossa vakituisesti asuviin, että lomalaisiin ja vaikkapa etätyötä Kuusamossa tekeviin. Itse asiassa 'digitaltalkkari' voisi olla jopa oma roolinsa.

Edellisen lisäksi, yritysten osalta, on tunnistettu tarve kehittää osaamista ja toimintaa sellaisilla osa-alueilla kuten sosiaalisen median hyödyntäminen, pilvipalveluiden laajempi hyödyntäminen, tietoturva, markkinointi, kotisivujen kehittäminen ja hakukoneoptimointi.

Digitalisaatioselvityksessä tarkasteltiin myöskin etätöiden ja monipaikkaisen työn tekemisen edellytyksiä ja edellytysten kehittämistä. Toimintasuunnitelmassa on esitetty tarkempi suunnitelma, mutta maaseutohjelman kannalta on hyvä poimia seuraavat yksityiskohdat, jotka voivat tarjota mahdollisuuksia;

- Liittyminen johonkin co-working verkostoon, mitä kautta Kuusamon tarjonta (tilat, digikattavuus, palvelut) voidaan tehdä tunnetuksi
- Kyläyhdistys yhteistyön selvittäminen ja mahdollisten ennakkoluulojen hälventäminen yhteistyön ja tilankäytön osalta.
- Tilarveselvitys; missä esim. etätötiloja ja niiden digipalveluita olisi hyvä olla tarjolla

Kaiken kaikkiaan on hyvä huomata, että ratkaisuja kehitetään ja tarpeita tyydytetään kokonaisuuksina. Etätötilat, digitalisaatio, työkalut, osaaminen, kylätalkkari, digitalkkari, kylätalot jne – nämä kaikki liittyvät tai ainakin voivat liittyä toisiinsa osana kokonaisuutta ratkaisua ja palvelua.

Digitalisaatioselvityksessä, edelleen, on paneuduttu tietoliikenneyhteyksiin ja niiden nykytilaan – sekä tunnistettu kehitystarpeita ja ehdotettu kehitysaskeleita. Niistä ei enempää tässä yhteydessä, mutta kuten on jo todettu, toimivat yhteydet (saavutettavuus, laatu, nopeus) ovat edellytys ja toisaalta tarjoavat mahdollisuuksia sille, että mm. #maaseutu voi kehittyä ja tarjota enemmän sekä yksittäiselle ihmiselle (vakituinen asuja tai vierailija) että yrityksille (palvelun tarjoaja ja palvelun vastaanottaja).

Kalalle! -hanke

Hanke toteutettiin kala-alan jatkuvuuden turvaamiseksi Koillismaalla. Hankkeessa myös haluttiin lisätä kala-alan koulutuksen ja ammattitutkinto mahdollisuuksien tunnettavuutta peruskoulun päättävien nuorten parissa sekä alle 30-vuotiaiden työllistettävien parissa. Yhteistyössä paikallisten kala-alan toimijoiden, työllisyyspalveluiden sekä yläkoulujen kanssa nuorille järjestettiin monipuolisesti mahdollisuus tutustua kala-alan mahdollisuuksiin koulutuksen ja työllistymisen osalta.

Hanke oli pilotti, jossa testattiin kala-alan työllistymisen toimintamalleja – tavoitteena jopa levittää oppeja Koillismaata laajemmalle alueelle.

’Jo pitkään on alueella ollut haasteena kalastajien ikääntyminen ja liian vähäinen määrä. Kotimaisen kalan kysyntä on kasvanut, eikä kysyntään pystytä nykyisillä resursseilla riittävästi vastaamaan’

’Heinäkuussa 2021 valtioneuvosto hyväksyi kotimaisen kalan edistämishojelman, jonka tavoitteena on mm. lisätä kotimaisen kalan kulutusta ja kaksinkertaistaa kotimaisen kestävästi pyydetyn ja kasvatetun kalan käyttö vuoteen 2035 mennessä. Kotimaisen kalan pyynnin, kasvatuksen ja kulutuksen lisääntyminen ohjelman tavoitteiden mukaisesti kasvattaisi kalatalouden yritysten kokonaisarvoa jopa 70 prosentilla ja alan työpaikkojen määrä lisääntyisi viidestä tuhannesta kahdeksaan tuhanteen. Ohjelman tavoitteena on myös kasvattaa kotimaisen kalan osuutta ruokavaliossa’

Edelle on poimintoja Kalalle! – hankkeen loppuraportista. On ilmeistä, että kalastuksen lisääminen ja ammattikalastajien määrän kasvattaminen edesauttaa em. tavoitteiden täyttymistä. Kalastaminen on osaltaan osa Kuusamon ja Koillismaan elävää maaseutua ja edesauttaa Kuusamon kaupungin strategian toteutumista mm. omavaraisuuden osalta.

Hankkeella tuotiin kala-alaa monipuolisesti esiin eri ikäryhmille. Yläkoulussa eri luokka-asteille suunnatut kala-alan esittelyt herättivät kiinnostusta oppilaissa ja toivat esiin kalastusalan koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia sekä tutustuttivat nuoria paremmin kalatalousalaan sekä kalan käyttöön raaka-aineena.

Hankkeessa pohdittiin ja suositeltiin seuraavia toimenpiteitä.

- Kala-aiheisten TET jaksojen jatkaminen
- Opiskelijoiden ja työllistettävien tutustuttaminen kala-alan mahdollisuuksiin monipuolisesti hankkeessa jo testatuilla tavoilla – niitä kehittämällä. Nämä toimenpiteet edesauttavat nuorten

kouluttamista yritys-elämään ja yrittäjyyteen jopa kala-alaa laajemmin. Joku voi saada kipinän yrittäjyyteen myös jollain toisella alalla.

Toimenpiteet vaativat jonkin verran 'ylimääräistä' rahoitusta mm. kuljetusten järjestämiseksi – mutta hankkeessa jo koetulla tavalla nämä ovat edullisia toimenpiteitä kala-alan kehittämiseksi ja opiskelijoiden opintojen monipuolistamiseksi.

Kala-alan kehittäminen, kalastuksen, kalajalostuksen ja näihin liittyvän liiketoiminnan lisääminen tuovat monipuolisesti elinvoimaa Kuusamon ja Koillismaan maaseudulle sekä taajamaan.

Villiruoan uudet mahdollisuudet

Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa kasvumahdollisuuksia Koillismaan mikro- ja pk-elintarvikeyritysten tuotteille ja rakentaa arvoketjuja Koillismaalta kotimaan ja kansainvälisille markkinoille. Hanke oli jatkumoa elintarvikealan pitkäjänteisessä kehittämistyössä Koillismaalla.

Hankkeessa keskityttiin mm arvoketjuihin paikallisten yritysten välillä sekä Suomessa, ruokatuotteiden 'vientiin' alueella vieraileville turisteille sekä WildFood -brandien hyödyntämiseen ja tunnetuksi tekemiseen. Hanke toteutettiin siten, että se oli mahdollisimman paljon linjassa kansallisen ruoka-alan linjausten (mm. Food From Finland vientiohjelma) kanssa ja toteutti omalta osaltaan kansallisia tavoitteita.

Matkailuyritykset kestäväälle polulle

Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli tarjota valmistavaa tukea laatusertifioinnin sekä Visit Finlandin kehittämän Sustainable Travel Finland (STF) -kehitysohjelman mukaiseen toimintaan erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Hanke vei omalta osaltaan eteenpäin matkailualan kestävyden pitkäjänteisestä kehittämistyötä Koillismaalla

Hankesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi hankkeessa toteutettiin muun muassa selvitys matkailu tapahtumien sertifiointi mahdollisuuksista, kestävä matkailun asiakaskokemusta kartoittava kysely sekä alueellisia kestävä matkailun toimintasuunnitelmia.

Sustainable Travel Finland -ohjelmaan lähti mukaan 47 hankealueen yritystä. Niistä 15 on ansainnut jo STF-merkin ja 28 yritystä on saanut ympäristösertifikaatin. Yrityskohtaisia kestävyys suunnitelmia laadittiin ja vastuullisuusviestintää lisättiin verkkosivuille ja muihin kanaviin.

Matkailuyritykset kestäväälle kehityspolulle -hankkeessa toteutettiin Kuusamossa, Taivalkoskella ja Suomussalmella ympäristö- ja laatusertifiointeihin valmentavia toimenpiteitä, joihin oli tavoitteena saada vähintään 51 % matkailuyrityksistä osallistumaan. Alkuperäistä arviota yritysten määrästä tarkennettiin hankkeen kuluessa ja kartoitetun yritysverkoston perusteella tavoite tarkoitti 64 matkailuyritystä. Haluttiin myöskin lisätä yritysten ja työntekijöiden osaamista ympäristötietoisuudessa ja hiilijalanjäljen pienentämisessä.

Hankkeen myötä vastuullisuus on integroitu paremmin osaksi alueorganisaatioiden ja hankkeessa mukana olleiden yritysten toimintaan. Hankkeen tuloksena laadittiin muun muassa alueelliset kestävä matkailun suunnitelmat, kehitettiin vastuullisuusviestintään, lisättiin ympäristötietoisuutta ja parannettiin toimialan kykyä vastata siihen kohdistuviin muutospaineisiin

Hankkeelle asetettua määrällistä tavoitetta ei aivan saavutettu, mutta hankkeen myötä esim. viestintä parani laajemminkin kuin hankkeeseen osallistuneiden yritysten osalta ja hankkeen ansiosta tietoisuus 'kestävästä' elinkeinotoiminnasta levisi laajemmin kuin näihin yrityksiin ja lisäksi muutenkin kuin matkailualalla. Voidaan todeta, että hankkeen positiiviset vaikutukset ovat olleet hankkeen osalta 'kokoaan suurempia'. Hankkeen

toimenpiteiden jatkaminen on hyvin jalkautettu; on olemassa alueelliset vastuuhenkilöt tukemaan ja kehittämään matkailualan vastuullisuutta. Naturpolis on toiminnassaan alkanut huomioida ja toteuttaa vastuullisuus-teemaa, vastuullisuus -teeman edelleen kehittämisestä on sovittu uusien hankkeiden osana, jne.

Tastes from Finland

Tastes from Finland - Elintarvikealan oli viennin edistämishanke, jossa tehtiin markkinaselvitys ja etsittiin potentiaalisia Japanilaisia yhteistyökumppaneita elintarvikealalle. Japaniin toteutetulla matkalla elintarvikealan yritysten edustaja tapasi esiselvityksen perusteella valikoituja potentiaalisia yhteistyötahoja Tokiossa esitellen samalla yritysten tuotteita. Hanke oli jatkumoa aiemmin toteutetulle 'Villiruoan uudet mahdollisuudet' -hankkeelle.

Hankkeessa

- Lisättiin yritysten tuntemusta Japanin markkinoihin liittyen
- Parannettiin yritysten valmiuksia kansainvälistymiseen yleisesti
- Kerättiin tietoa yritysten tuotekehityksen tueksi sekä parannettiin heidän osaamistaan Japanilaisen neuvottelu- ja sopimuskulttuurin osalta.
- Autettiin yrityksiä tutustumaan japanilaisiintoihimoihin sekä sikäläisiin jakelukanaviin.

Hanke vahvisti yritysten tietoisuutta keskinäisen yhteistyön hyödyistä, edisti yhteistyötä Food From Finland -vientiohjelman kanssa sekä edelleen kehitti Koillismaan elintarvikealan elinvoimaisuutta.

Gateway to land of national parks

Hanke on koko nimeltään 'Kuusamon lentokentän vaikutusalueen matkailun kehittäminen (Gateway to Land of National Parks)'. Hanke kokosi yhteen kaikki Kuusamon lentokentän vaikutusalueella olevat matkailualueet tekemään yhteistyötä lentokentän matkustajamäärien lisäämiseksi ja ympärivuotisen matkailun kehittämiseksi alueella. Laaja matkailualueiden välinen yhteistyö mahdollisti mm. isot markkinointikampanjat sekä monipuolisen joukon muita toimenpiteitä, joilla edistettiin koko alueen kansainvälisen matkailun kehittymistä – ympärivuotisesti.

Globaaleista kriiseistä (korona pandemia ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan) koitui hankkeelle monenlaista ylimääräistä vaivaa. Suunnitelmia ja toteutusta jouduttiin muokkaamaan eikä tavoiteasetantaa voitu pitää alkuperäisenä. Kaikesta huolimatta -hankkeen aikana saadut tulokset tulevat palvelemaan Kuusamon lentokentän vaikutusalueen ympärivuotista matkailua pitkän aikaa. Eri kampanjoiden sekä media- ja somenäkyvyyksien ansiosta Land of National Parks -alue näkyi kymmenille miljoonille ihmisille erityisesti saksankielisen Euroopan alueella, mihin useat toimenpiteet kohdistuivat. Lisäksi useat kymmenet matkanjärjestäjät saivat tutustua hankealueen matkailu tarjontaan fyysisesti.

Hankkeen toteuttamiseen ja tuloksiin kannattaa paneutua maaseudun kehittämis aktiviteetteja suunniteltaessa ja priorisoitaessa. Hankkeessa syntyi - mahdollisesti ensimmäistä kertaa tässä muodossaan ja toteutetulla toimintatavalla - laaja toimiva yhteistyöverkosto. Moni hankkeen toimenpide ja esim. hankkeessa konseptoitu/pilotointi tapahtuma tai kehittämis aktiviteetti voi poikia ideoita myös laajempaan toteutukseen maaseudun näkökulmasta. Maaseudun elinvoimaa ja yritystoimintaa kehittämällä viedään myös tässä hankkeessa ehdotettuja toimenpiteitä laajempaan toteutukseen.

Gems of Kuusamo

Lähtökohta hankkeelle on se, että koronapandemialla on ollut vaikutuksensa matkailualan yrityksiin. Yritykset ovat tehneet pitkäaikaista kehitystyötä aiemmin, mikä kuitenkin uhkaa ilman lisäresursseja nyt valua hukkaan. Maailman avautuessa mm. matkustukselle ja turismille uudelleen tulisi yritysten olla hyvissä asetelmissa hyödyntämään lisääntyviä liiketoimintamahdollisuuksia.

Hankkeen tavoitteita ovat:

1. Kestävän matkailun edistäminen ja paikallisiin vahvuuksiin panostaminen
2. Kansainvälisyysosaamisen lisääminen
3. Digitaalisen saavutettavuuden parantaminen

Hanke siis omalta osaltaan jatkaa matkailun monipuolista kehittämistä Kuusamossa ja Koillismaalla.

Hanke on yksi lukuisista matkailua ja siihen liittyvien liiketoimintoja kehittävästä hankkeista. Hanke on meneillään, joten sen tulokset ovat sitten joskus nähtävissä. Olisi kuitenkin hyvä maaseutuohjelman kannalta nostaa esiin maaseutuohjelmassa tunnistettuja teemoja ja ideoita Gems of Kuusamo hankkeelle. Näin siinä(kin) hankkeessa voidaan mahdollisesti toteuttaa omalta osaltaan myös maaseutuohjelmaa. Hankkeiden välinen dialogi on siis paikallaan - hankkeidenhan ei pitäisi olla erillisiä 'saarekkeita'.

Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Hankitaan työtä

Hankkeessa lisätään hankintaosaamista, vuoropuhelua ja tuotetaan tietoa sopivista hankintamalleista, joilla alueen mikro- ja pk-yrittäjät pääsevät mukaan alueen julkisiin hankintoihin. Hankkeella pyritään löytämään keino sisällyttää julkisiin hankintoihin työllistämisehto, jolla alueen yrittäjät voivat työllistyä/työllistää enemmän ja haastavassa työmarkkina-asetuksessa olevat työnhakijat voivat mahdollisesti työllistyä paremmin.

Hanke on ollut meneillään maaseutuohjelmaa työstettäessä - sen aikataulutettu päättymisaika on Helmikuussa 2023.

Hanke toteuttaa suoraan tekeillä olevaa maaseutuohjelmaa. Hankkeen kokemukset, opit ja raportit kannattaa käydä läpi ja huomioida ehdotetut toimenpiteet osana maaseutuohjelman toteutuksessa. Esimerkiksi siltä osin, että hankinnoista tiedottaminen ja hankintoihin osallistumisen neuvominen olisi jonkin tahon/henkilön työtehtävänä ;miten erikokoiset toimijat ehkä rajatullakin tarjonnalla voivat olla hankinnoissa mukana. Hankkeessa on syntynyt monenlaista ajatusta maaseudun yrittäjyyden ja työllistämisen osalta.

Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Hiiliviisaan biotalouden innovaatioekosysteemi

Hanke on meneillään - se päättyy Kesäkuussa 2023.

Hankkeen kohteena on Kuusamoon suunniteltu biotalouden tutkimus-, kehitys-, innovaatio- ja koulutusympäristö, "Hiiliviisaan biotalouden innovaatioekosysteemi". Hanke sisältyy laajaan Koillismaan alueen Hiiliviisaan biotalouden hankesalkkuun, jossa yhdistyvät elinkeinoelämän, asumisen, koulutuksen sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rajapinnat. Hiiliviisaan biotalouden innovaatioekosysteemi tulee palvelemaan sekä alueen yrityksiä että eri alueiden tutkimus- ja koulutusorganisaatioita ja toimimaan innovaatioalustana mm. uusille biopohjaisille tuotteille ja rakentamisen, digitalisaation ja kiertotalouden ratkaisuille.

Hiiliviisaan biotalouden innovaatioekosysteemi liittyy tiiviisti seuraaviin Pohjois-Pohjanmaan ilmastotiekartan kärkiteemoihin: älykäs bio- ja kiertotalous, vähäpäästöinen energia, metsien hiilinielut sekä yhteistyön ja sektorirajat ylittävien toimintamallien tuomat liiketoimintamahdollisuudet. Lisäksi tiekartassa korostuvat monialainen TKI-toiminta, uudet symbioosit ja ekosysteemien rakentaminen, jotka ovat tämän hankkeen ytimessä.

Kannattaa keskustella - Maaseutuohjelman nimissä - hankkeen toteuttajan kanssa ja hyödyntää hankkeessa kerätyt opit, tieto ja kokemukset sekä käydä läpi, että miltä osin hankkeen ehdotukset jatkotoimenpiteistä voidaan toteuttaa Maaseutuohjelman osana tai muuten toteutuessaan toteuttavat maaseutuohjelmaa.

Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Metsiin perustuvat matkailun hiilipäästöjen kompensointimallit – esimerkkinä Koillis-Suomi (MAHIS)

Matkailutoimialaan kohdistuu runsaasti painetta pienentää sen aiheuttamaa hiilijalanjälkeä. Maa- ja metsätalousyrityksillä on mahdollisuus tarjota ratkaisuja matkailutoimialan hiilijalanjäljen kompensoimiseksi. Samalla voisi olla mahdollista kehittää uudenlaista luontoympäristöihin perustuvaa palveluliiketoimintaa.

Kotimaiseen hiilikompensaatiokauppaan kohdistuu tällä hetkellä suurta kiinnostusta. Hankkeessa koottiin tutkimuspohjaista tietoa mahdollisen kompensointimallin toteuttamiseksi. Kehitettiin Kuusamon alueelle tehty metsiin perustuva Kuusamon alueen pilotti. Puuttuu vielä **välittäjä** eli kompensoinnin tarjoaja, joka tilittää matkailijan maksamat kompensointi maksut esim. paikallisille metsänomistajille. Metsänomistaja voi halutessaan 'jättää' metsiään hiilinieluksi ja - varastoksi saaden siitä myös taloudellista korvausta. Muita vaihtoehtoja paikallisesti on esim. soiden entisöinti hiilivarastoksi.

Henke on ollut meneillään maaseutuohjelmaa työstettäessä - sen aikataulutettu päätösseminaari on ollut 16.2.2023. Loppuraportin julkaisee LUKE.

Hankkeessa kehitetty malli on yleinen - sen käyttö ei siis rajoitu matkailutoimialaan.

Hankkeen jatkumona toivotaan, että löytyy valtakunnallinen toimija välittäjäksi.

Tämä on uudenlainen ansaintamahdollisuus. Malli, sen tarjoaminen ja pyörittäminen kannattaa ottaa osaksi maaseutuohjelmaa - miettien myös matkailun näkökulmaa maaseudulla ja syntyneillä hiilinielualueilla.

Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Ordinary Man In The Great War

Suomen ja Venäjän rajaseudulla - rajan molemmin puolin - on yhteinen rikas kulttuuri- ja sotahistoria, sekä pitkä rauhanajan kumppanuus, mikä tekee alueesta vetovoimaisen ja houkuttelevan myös matkailullisesti. Historiakohteita ei tunneta, ne ovat usein hankalasti saavutettavissa olevia yksittäisiä käyntikohteita, eikä niitä hyödynnetä matkailumarkkinoinnissa niin paljon kuin olisi mahdollista. Sotahistoriaan kuuluu paljon tarinoita ja ihmisiin tai paikkoihin liittyvää erityistä tietoa, jolla voidaan täydentää virallista historiaa ja saada siten historiakohteita nostettua esiin matkailijoille kiinnostavalla tavalla.

Hankkeen alkuperäiset tavoitteet alla. Venäjän hyökkäyssodan (Ukrainaan) myötä alkuperäisiä tavoitteita on muutettu siten, että mitään toimenpiteitä Venäjän kanssa tai Venäjän puolella ei tehdä, vaan hanke toteutetaan Suomen puolella; Kuusamo, Taivalkoski, Suomussalmi ja Kuhmo.

- Yhdistetään Suomen puolen sotahistorian kohteet matkailullisesti rengasreitiksi. Tuotteistetaan yksittäiset sotahistorian kohteet tuoteperheeksi ja kerätään niihin liittyviä tarinoita, joita hyödynnetään kohteiden ja rengasreitin nykyaikaisessa markkinoinnissa. Tuodaan kohteet ja reitti osaksi kansainvälistä matkailumarkkinointia.
- Parannetaan matkailutoimijoiden tietoutta sotahistoria kohteista ja kehitetään kulttuuritoimijoiden osaamista ja näkemystä historiakohteiden matkailullisesta markkinoinnista -> matkailijoiden määrän lisääminen

Tavoitteena on elinvoiman edistäminen ja mahdollistaminen matkailun toimialalla. Kyseessä on siis matkailuhanke. Lähestytään aihetta sotahistoriallisesta näkökulmasta. Keskitytään sotavuosiin. Tuodaan esiin ja tuotteistetaan kiinnostavalla ja modernilla tavalla sota-ajan tapahtumia, tarinoita ja ihmisiä. Lisätään maailmanhistoriaan ja historiankirjoista löytyvään tietoon paikallinen sisältö. Vaikka keskitytään sotaan ja sen

historiaan täällä, on selvää, että tänne tuleville siitä kiinnostuneille matkailijoille tämä voi olla vain yksi teema ja syy saapua. Joka tapauksessa he näkevät ja kokevat muutakin.

Kytös maaseutohjelmaan on se, että kiinnostavuutta Kuusamoon ja itärajan läheisyyteen lisätään monipuolisesti laajalla maantieteellisellä toteutuksella; reitistöt, palvelut, ruokailu, majoitukset, tapahtumapaikat eri liikkumismuodot, jne. Paikallishistoria pyritään tuotteistamaan. Tuotteistamisessa ja palveluiden tarjoamisessa maaseudun toimijoilla on omat mahdollisuutensa.

Hanke toteuttaa laaja-alaisen matkailupalvelukokonaisuuden Kuusamon, Taivalkosken, Suomussalmen ja Kuhmon alueella. Hanke keskittyy sotahistoriaan ja sotavuosiin. Paikallishistoria pyritään tuotteistamaan. Tuotteistamisessa ja palveluiden tarjoamisessa maaseudun toimijoilla on omat mahdollisuutensa. Tämänkin hankkeen osalta kannattaa hyödyntää hankkeessa kerätyt opit, tieto ja kokemukset sekä käydä läpi, että miltä osin hankkeen ehdotukset jatkotoimenpiteistä voidaan toteuttaa Maaseutuohjelman osana tai toteutuessaan toteuttavat maaseutuohjelmaa.

Hanke on meneillään. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Via Karelia – vastuullista ruokamatkailua verkostoituen

Hanke on toinen kahdesta hankkeesta, joissa kehitetään vastuullista ruokamatkailua ja paikallisen ruoan saatavuutta Itä-Lapissa, Kainuussa, Koillismaalla ja Itä-Suomessa (toinen; 'Vastuullisen ruokamatkailun kehittäminen palvelumuotoilulla Via Karelialla).

Hankkeiden päätavoitteena on vastuullinen, entistä tunnetumpi, yhtenäinen, vetovoimainen, omaperäinen, paikallistuotteista elämyksiä tarjoava Via Karelia –matkailutie.

Ensisijaisena kohderyhmänä ovat kaikki Via Karelia -matkailutien pohjoisosan ja sen läheisyydessä, erityisesti harvaan asutuilla alueilla sijaitsevat ruoan tuottajat, jalostajat, matkailu-, luonto-, luonnontuote-, kulttuuri- ja luovien alojen yritykset ja muut toimijat, joilla on kiinnostusta kehittää vastuullisia ruokaan ja luonnon kestävään käyttöön pohjautuvia tuotteita ja palveluja. Kohderyhmän osalta puhutaan siis maaseudusta. Hankkeen välillisenä kohderyhmänä ovat Via Karelian nykyiset ja uudet potentiaaliset matkailijat.

Hanke on meneillään. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Ruka Nordicin tiedot ja taidot talteen

Hankkeen tavoitteena on kehittää RukaNordic -kisojen tapahtumaorganisaatiota ja toimintamalleja siten, että kisat pystytään järjestämään (tieto)turvallisesti, laadukkaasti ja dokumentoidusti. Toimintamallien kehittämisen tavoitteena on turvata paitsi kisojen järjestäminen kansainvälisten laatuvaatimusten mukaisesti, myös lisätä kisojen houkuttelevuutta vapaaehtoistoimijoiden näkökulmasta. Kun kisa tehtäviin osallistuminen tehdään helpoksi, mukavaksi, turvalliseksi ja selkeäksi, saadaan myös uusia vapaaehtoistoimijoita aktivoitua helpommin mukaan.

Hankkeen yhteys maaseutuun ja maaseudun kehittämiseen nähdään vähäiseksi- joskin Rukan 'lähi maaseudun' asukkaille tapahtuma tarjoaa paitsi vapaaehtoistoimintaa, mahdollisesti myös työmahdollisuuksia. Tämän lisäksi paikalliset yrittäjät - osa heistä 'maaseudulta' - hyötyvät vaihtelevasti tapahtuman tarjoamista mahdollisuuksista. RukaNordic on parhaimmillaan hyvä markkinointitapahtuma ja yksi reitti lisätä esim. yrityksen ja tuotteiden some näkyvyyttä.

Hanke on meneillään. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Mahdollisuuksien Pohjoinen – JobBoost Koillis-Suomi

Hankkeessa haetaan laaja-alaisesti ratkaisuja Koillismaan työmarkkinoiden kohtaantohaasteiden ratkaisemiseen sekä osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseen. Edistetään työnhakijoiden tavoitettavuutta sekä ohjautumista työhön, koulutukseen sekä muihin palveluihin. Hanke toteuttaa itseään kolmella sektorilla;

- Palveluprosessien kehittäminen
- Koulutus Agenttitoiminnan kehittäminen
- Osaavan työvoiman rekrytointi

Yhdistävänä tavoitteena on kunta- ja organisaatorajojen ylittävän yhteistyön kehittäminen sekä paikallistuntemuksen hyödyntäminen työllisyyteen liittyvissä prosesseissa. Tavoitteena on luoda pysyviä kumppanuusmalleja ja mielikuvaa yhtenäisestä työssäkäyntialueesta. Maaseutuohjelman kannalta on olennaista, että nämä yhteistyön mallit ja kumppanuusmallit toteutetaan siten, että myös maaseudun ihmisten hyvinvointi ja yritysten elinkeinotoiminnan edellytykset huomioidaan - on syytä olettaa, että näin on.

Hanke on meneillään. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

MaitoNet -hanke

Hankkeen pää kohderyhmä on Kuusamon, Taivalkosken ja Posion maitotilayrittäjät. Taustana on alueella toteutettu Koillismaan maitotilayritysten kehittämisselvitys.

Hanke tarjosi koulutusta maatilayrittäjien johtamis- ja liiketoimintaosaamisen kehittämiseen osa-alueina asiakkaat, talous, prosessit, sekä oppiminen ja osaamisen. Hankkeen koulutuksiin sisältönä olivat osiot maatilalan sukupolvenvaihdokseen, tilusjärjestelyihin, biokaasun tuotantoon, sekä yrittäjien työhyvinvointiin liittyvistä koulutuksista. Tärkeän osuuden hankkeen kokonaisuudessa oppimisen ja vertaistuen osalta muodostavat yrittäjien keskinäiset tapaamiset, sekä sidosryhmä tapaamiset.

Hanke kohdistui suoraan, välittömästi ja yksinomaan maaseudun kehittämiseen. On tarpeen huomioida Maaseutuohjelmaa hyödyntämään mitä hankkeessa on opittu ja mitä jatkotoimenpiteitä ehdotetaan.

Hanke on suunnitelmiensa mukaan hiljattain päättynyt. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Nuoret urapolulle (NUORA) -hanke

Nuoret urapolulle (Nuora) -hankkeen keskeisenä tavoitteena on ollut edistää nuorisotakuun toteutumista Kuusamossa ja Taivalkoskella. On haluttu kehittää nuorten yksilölliset tarpeet huomioivia uusia joustavia ratkaisuja ja toimintamalleja nuorten työllisyyspalveluihin. On myös pyritty löytämään ratkaisuja alueen yritysten työvoimatarpeeseen. Haluttiin kehittää monialaista yhteistyötä kuntien, alueen oppilaitosten, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken palvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä sekä työllistymisen edistämisessä.

Hanke liittyy maaseudun kehittämiseen epäsuorasti; nuoria asuu myös maaseudulla ja heitä on tarpeen - ja on pyritty - työllistämään myös, joko maaseudulla tai ylipäättään.

Hanke on suunnitelmiensa mukaan hiljattain päättynyt. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

Tiedolla johdettu Ruka-Kuusamo

Tiedon hyödyntäminen on yhä tärkeämpi kilpailutekijä mm. matkailutoimialalla. Hankkeen tavoitteena on ollut tuottaa lisäarvoa alueen matkailuyrityksille matkailualueen yhteistä tiedolla johtamista, tiedon hankintaa, hallintaa ja ennakointia kehittämällä.

Hanke on juuri päättynyt. Hankkeessa luotiin kehitystyön ohjaamiseksi toimintamalleja dokumentointiin, mittaamiseen ja seurantaan. Hankkeen konkreettisenä lopputuloksena on syntynyt työtila ja työkalu Ruka-Kuusamo matkailuyhdistyksen ja matkailuyritysten väliseen kommunikointiin, viestintään ja yhteistyöhön. Työkalu tulee jäämään jatkuvaan käyttöön.

Matkailuyritysten yhteistyö oletettavasti paranee kehitetyn uuden mallin myötä. Työtilan ja työkalun myötä laajemminkin Kuusamossa sijaitsevilla yrityksillä ja yrittäjillä on paremmat edellytykset toimia vaikkapa osana Ruka-Kuusamon matkailuliiketoiminnan kokonaisuutta. Näiltä osin tässä on jo kehitetty myöskin kuusamolaista maaseutua ja sen elinvoimaisuutta

Hankkeelle on tulossa jatkohanke, jossa tämän hankkeen kokemuksista oppeja ottaen tiedolla johtamista viedään laajemmin eteenpäin Kuusamossa.

Seutukaupunkihankkeet

Hankkeita on kaksi. Ne kehittävät seutukaupunkien osaamista ja toimintaa 'yleisellä tasolla' - eivät mitenkään maaseutukeskeisesti. Ei keskitytä näihin hankkeeseen maaseutohjelman puitteissa - niistä tulevat opit tietenkin pyritään hyödyntämään välillisesti.

Hanke on meneillään. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

KeMu – Ketterän muutoskyvykkyyden valmennusohjelma

Kemu – Ketterän muutoskyvykkyyden valmennusohjelman tavoitteena on kehittää muutosjohtamisen kyvykkyyttä lisää yrityksissä, jotka tarvitsevat enemmän osaamista tässä 'kyvykkyydessä'. Hankkeen taustalla on Covid-19 pandemia. Hankkeen päätoteuttaja on Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin Mikroyrittäjyyden tutkimusryhmä MicroENTRE. Hankkeessa kehitetään mikro- ja pk-yritysten sekä niiden henkilökunnan muutoskyvykkyyttä toteuttamalla muutoskyvykkyyden valmennusohjelma. Valmennusohjelmassa yritykset oppivat arvioimaan paremmin nykytilaansa sekä tunnistamaan ja varautumaan muuttuvan liiketoimintaympäristön aiheuttamiin haasteisiin.

Hanke on meneillään. Lisätietoa hankkeesta löytyy hankesivustolta Naturpoliksen hankearkistossa.

naturpolis

KUUSAMON KAUPUNGIN
KÄRKITOIMIALOJEN KEHITYKSEN SEURANTA

Esityksen sisältö

- Selvityksen tavoite ja arviointimenetelmä
- Kuusamon kärkitoimialojen aluetaloudellisten vaikutusten kehitys 2017-2020
- Yhteenveto
- Lähteet

Tavoite

- Selvityksen tavoitteena on kuvata Kuusamon ja Taivalkosken avaintoimialojen aluetaloudellisten vaikutusten kehitys vuosina 2017–2020 pääasiassa toimialojen liikevaihdon sekä työvoiman kehityksen kautta.
  - Toissijaisina tunnuslukuina käytetään eri toimialojen tuottavuutta kuvaavia muuttujia.

Menetelmä

- Kehityksen seuranta perustuu menetelmällisesti FT Pekka Kauppilan ja YTT Jari Järviluoman vuonna 2019 kehittämään kunnittaiseen toimipaikkatilastoon pohjaavaan mittaamis- ja seurantamalliin (Järviluoma & Kauppila, 2019).
- Menetelmässä toimialat määriteltiin TOL (2008) -toimialaluokituksen koodeilla ja niille valittiin kutakin toimialaa kuvaavat kehityksen seurannan mahdollistavat kvantitatiiviset mittarit.
  - Kuusamon matkailun aluetaloudellisten vaikutusten päivitys perustuu Pekka Kauppilan (Kamk) viimeisimpään Kuusamon matkailutaloustutkimukseen (Kauppila, 2019).

Liikevaihto

517
Milj. €

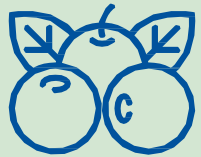
-1,7 % (2019)

Henkilöstö

1731
Htv

+6,7 % (2019)

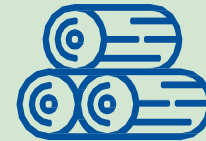
Alkutuotanto

-4,5 % liikevaihto

+4,6 % henkilöstö

Metsäsektori

+3,2 % liikevaihto

+23,0 % henkilöstö

Matkailutoimialat

-6,8 % liikevaihto

±0 % henkilöstö

Vähittäiskauppa

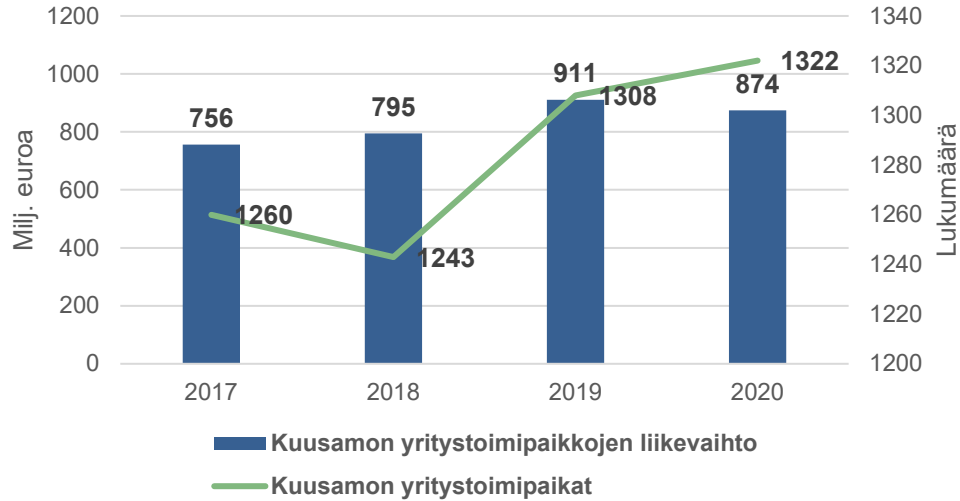
-4,2 % liikevaihto

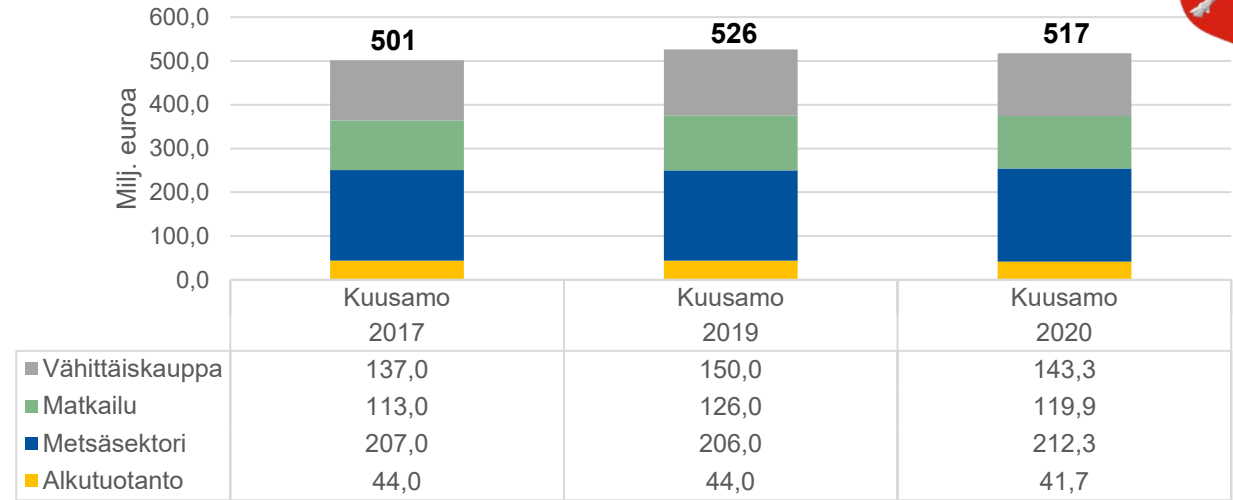
+3,2 % henkilöstö

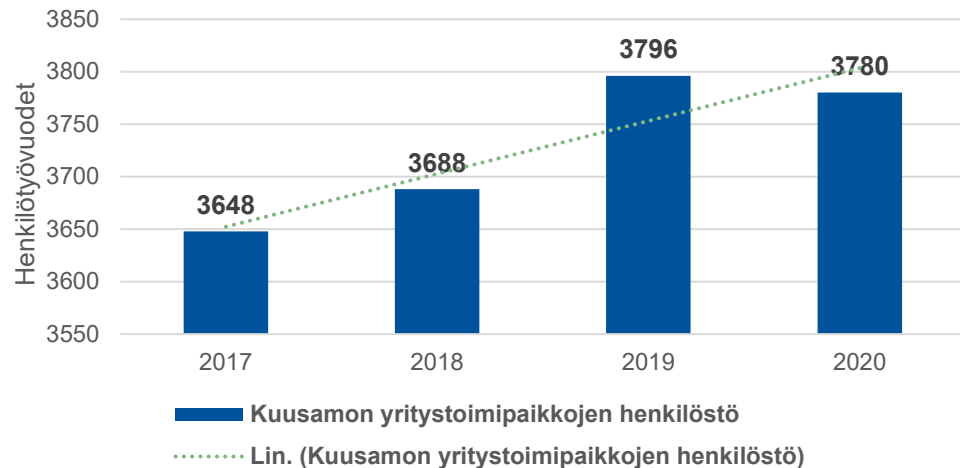
Yritystoimipaikkojen lukumäärä ja liikevaihdon kehitys

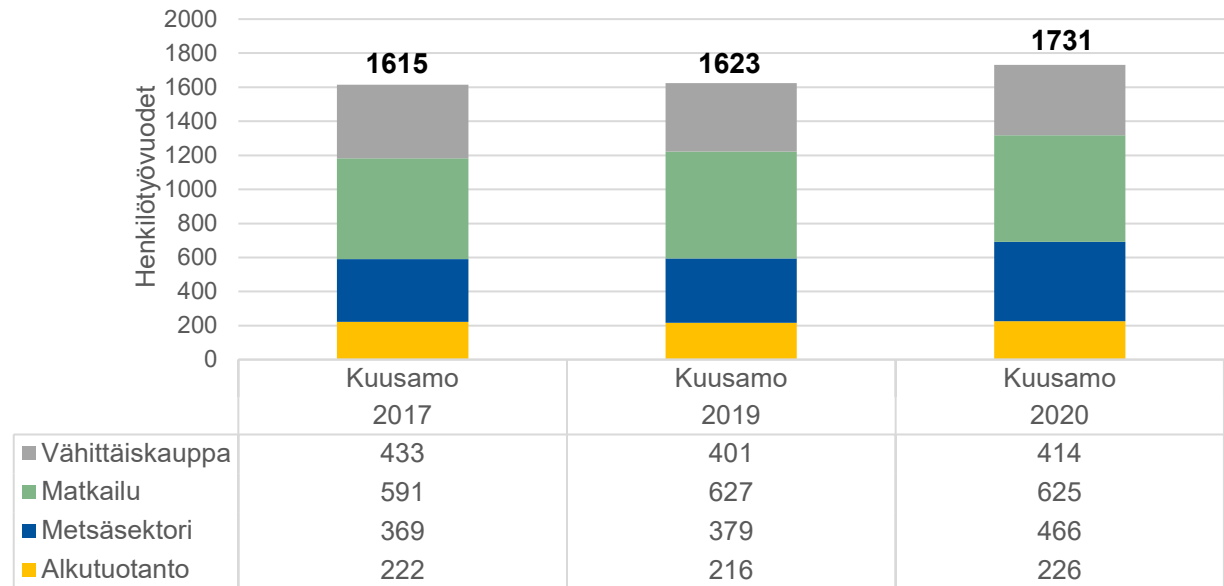
Kärkitoimialojen liikevaihdon kehitys

Yritystoimipaikkojen työvoiman kehitys

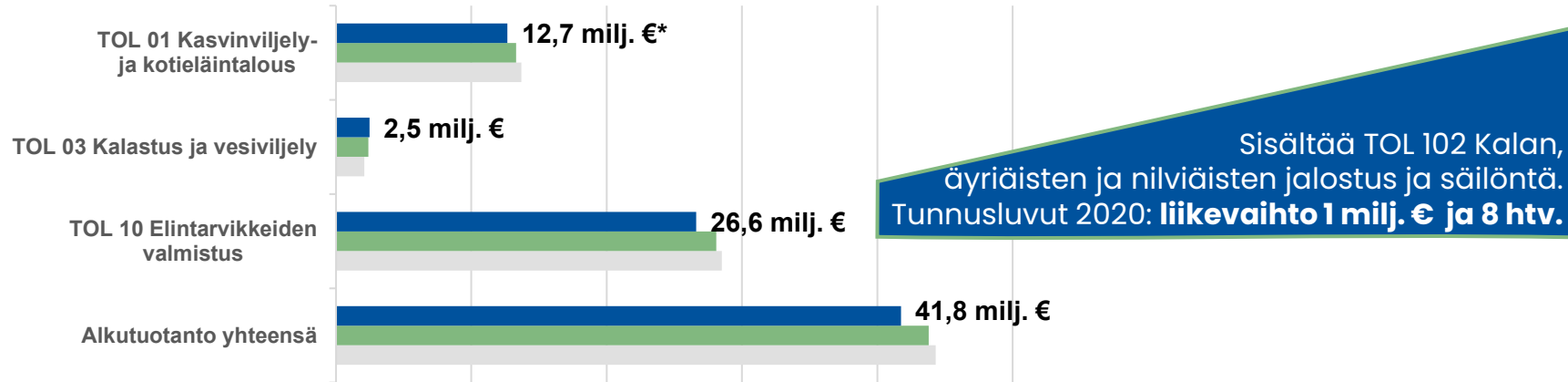

Kärkitoimialojen työvoiman kehitys

Liikevaihdon kehitys

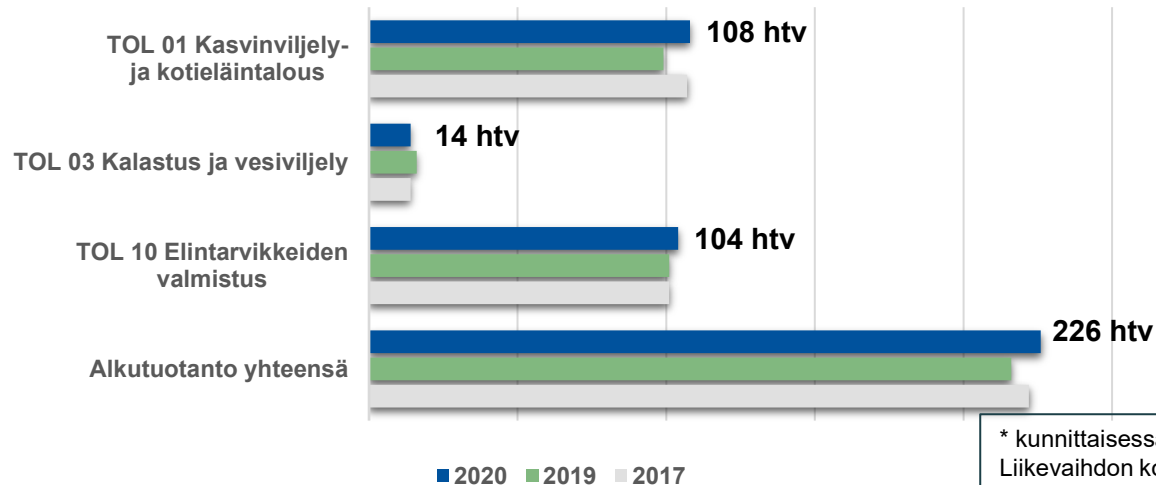
4,1 milj. €

elintarvikkeiden valmistuksen palkkatuloa

0,5 milj. €

elintarvikkeiden valmistuksen palkkaverotuloa

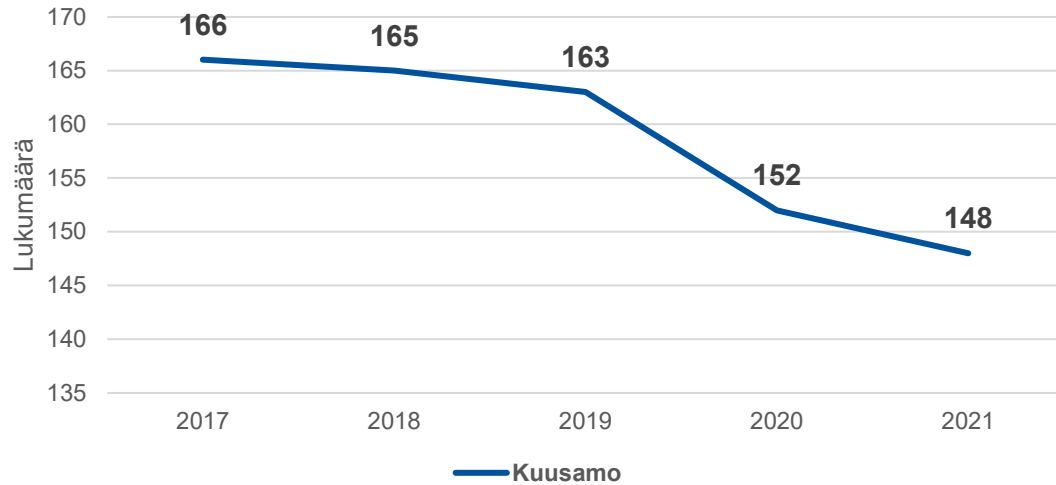
Työvoiman kehitys

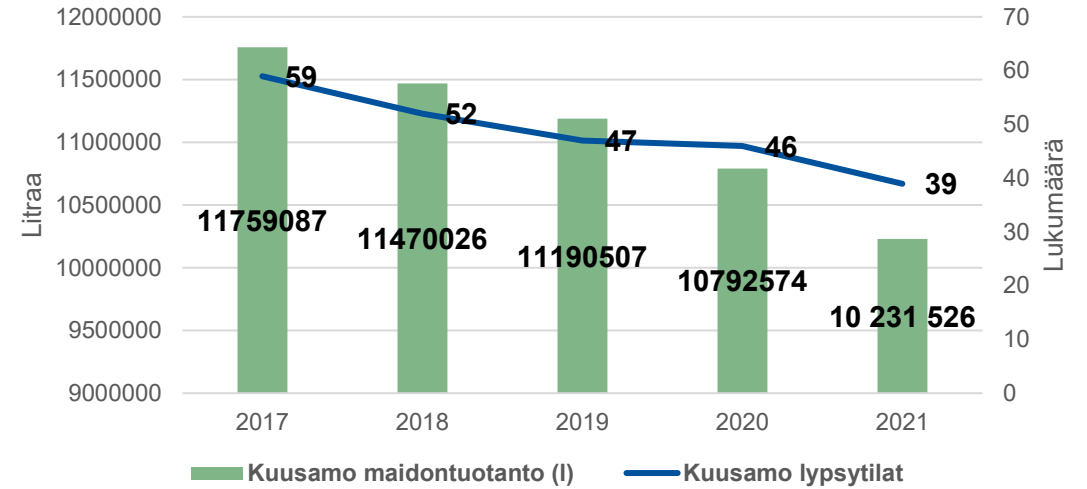
* kunnittaisessa toimipaikkatilastossa ei julkaista liikevaihtotietoja toimialalta TOL 01 Kasvinviljely ja kotieläintalous. Liikevaihdon korvaavana tunnuslukuna selvityksessä käytetään maa- ja metsätalousyriyten taloustilastosta laskettua tuloa kaavalla *maatilayriyten tulot yhteensä €/yritys * maatilayriyten lukumäärä*.

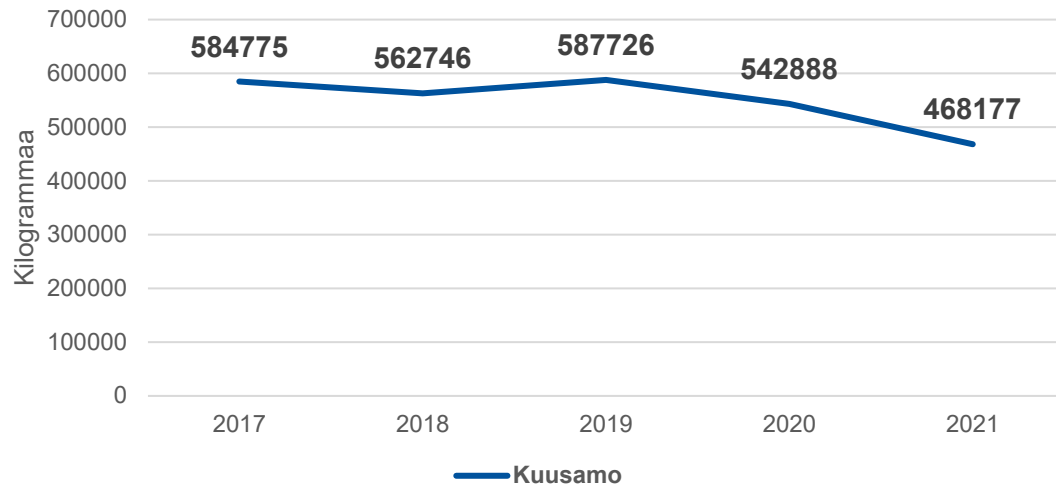
Maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä

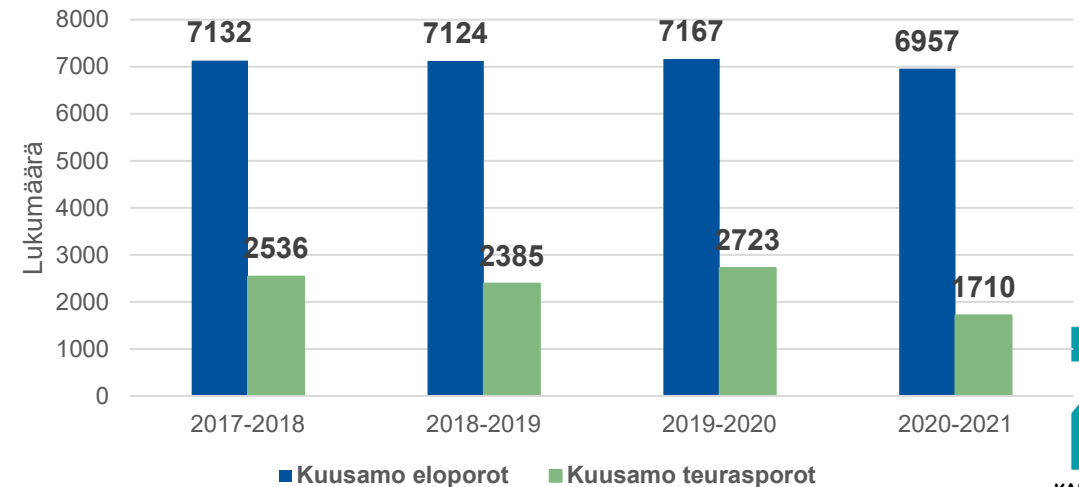
Maidontuotanto ja lypsytilat

Naudanlihantuotanto

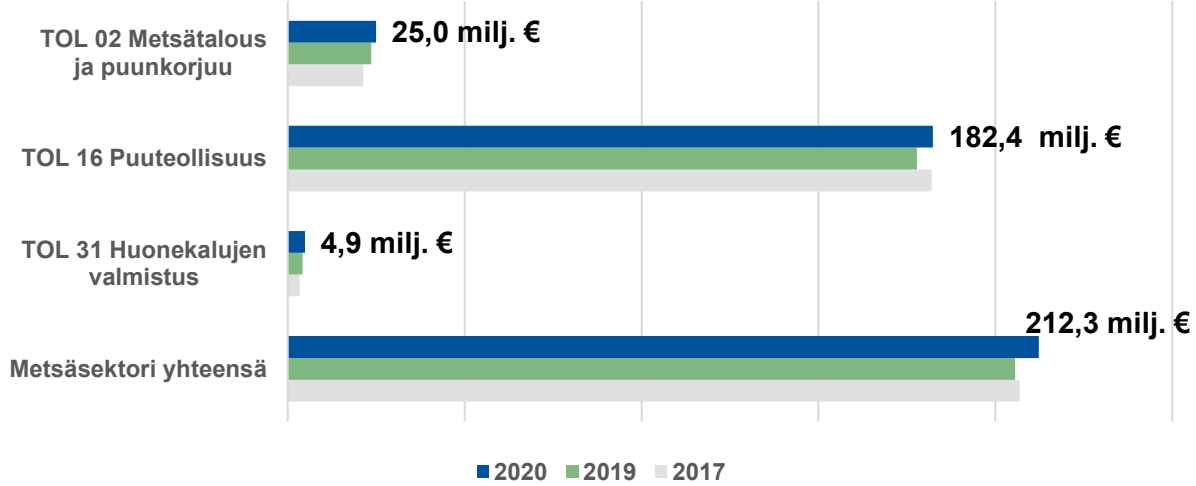

Elo- ja teurasporojen lukumäärä

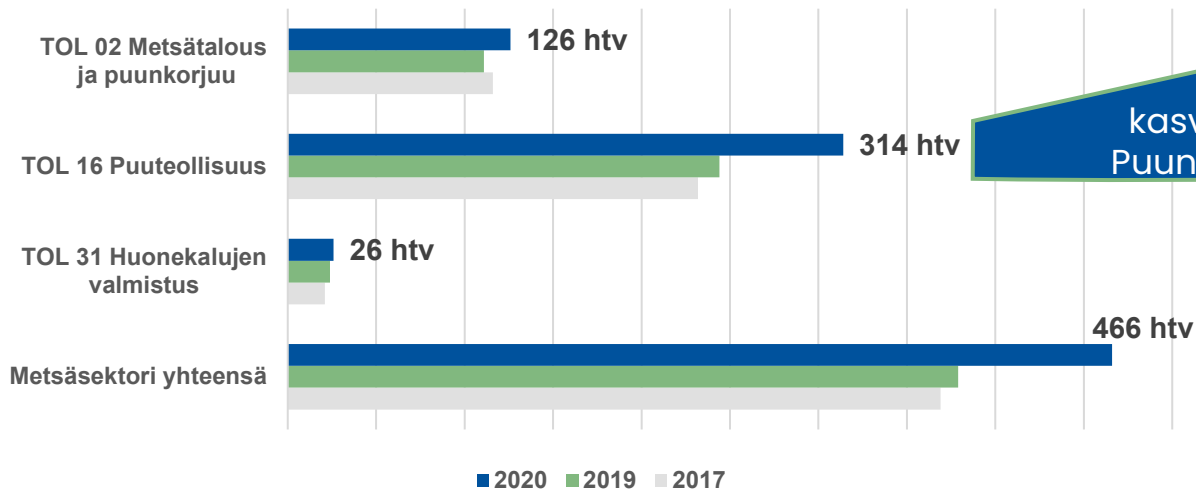

Liikevaihdon kehitys

Työvoiman kehitys

Työvoiman määrä on kasvanut vain toimialalla TOL 161 Puun sahaus, höyläys ja kyllästys.

11,7 milj. €

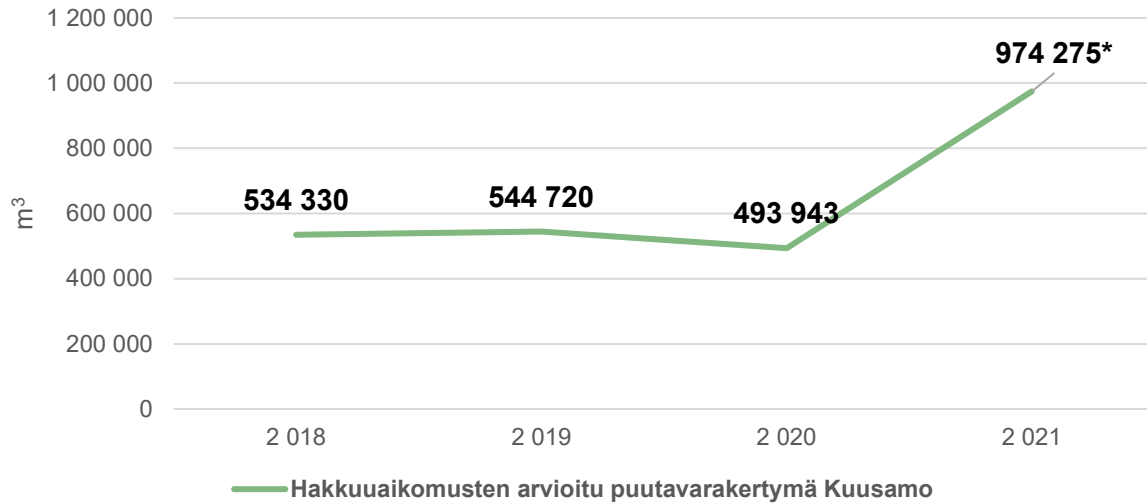
puuteollisuuden palkkatuloa

1,5 milj. €

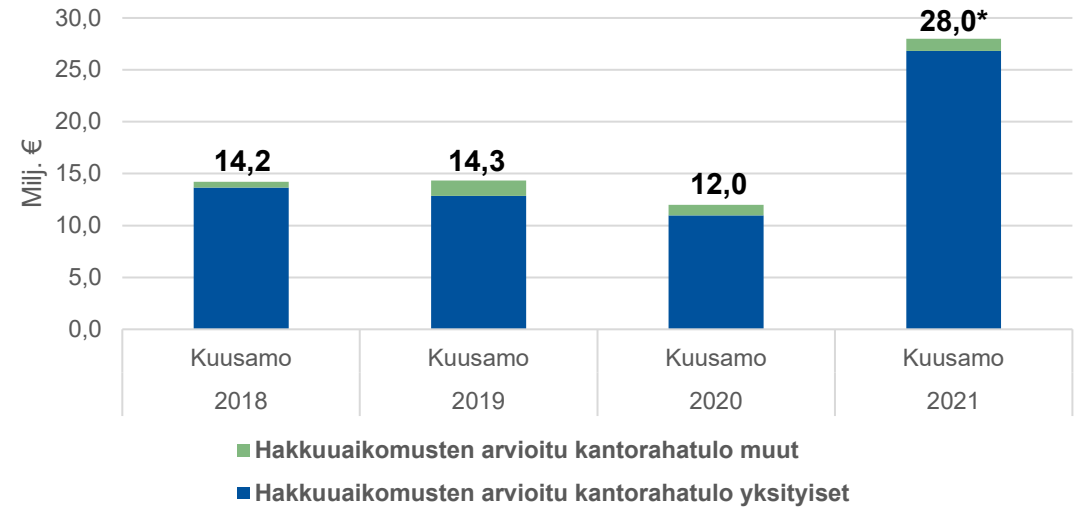
puuteollisuuden palkkaverotuloa

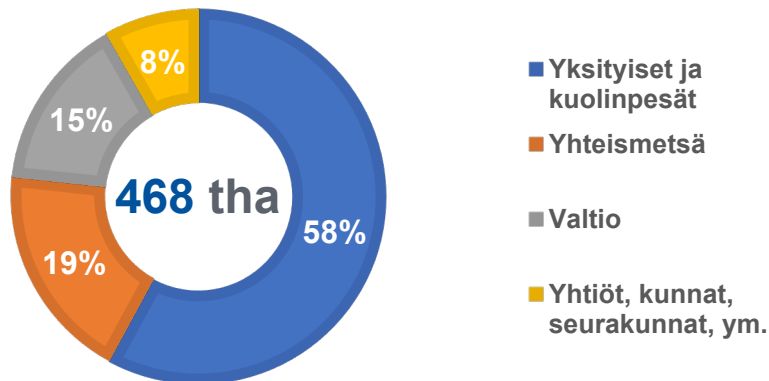
Hakkuuaikomukset

Hakkuuaikomusten arvioitu kantorahatulo

METSÄTALOUSMAAN OMISTAJUUS KUUSAMO

Muut tunnusluvut:

Puuston kokonaistilavuus puuntuotannon metsämaalla 2019

Kuusamo

27 milj. m³

Metsähallituksen hoidossa olevat metsätalousalueet 2021

18 864 ha

Metsähallituksen hoidossa olevat luonnonsuojelualueet 2021

52 062 ha

Suojeluvarausten osuus kunnan maapinta-alasta 2022

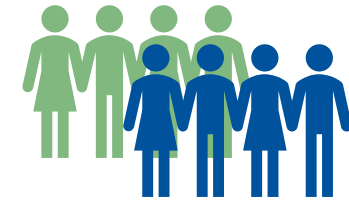
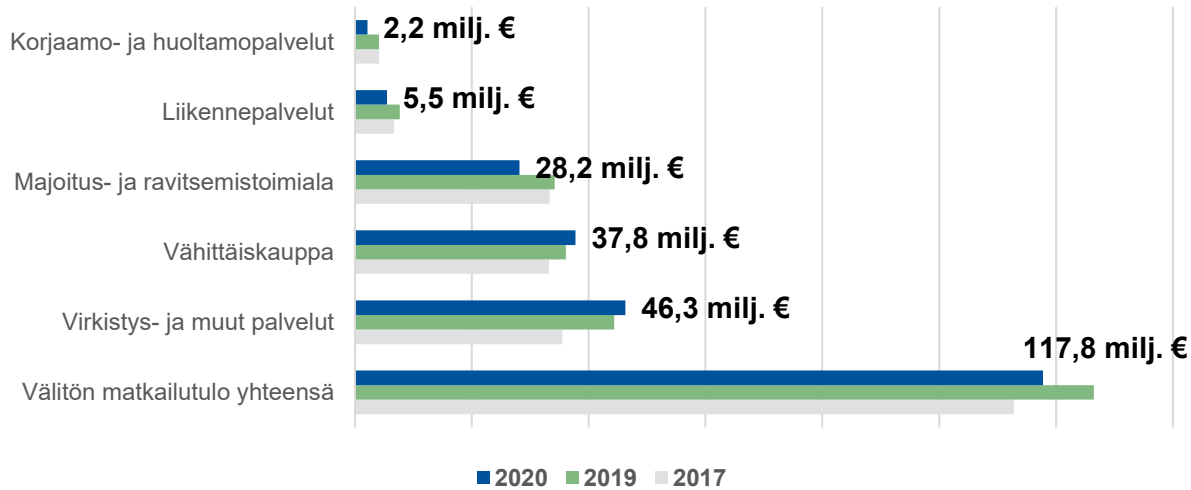
11 %

* Merkittävästi lisääntyneet hakkuuaikomukset ovat seurausta kesäkuussa 2021 Koillismaalla riehuneen Paula-myrskyn jälkeisestä puunkorjuusta.

Matkailutulon kehitys

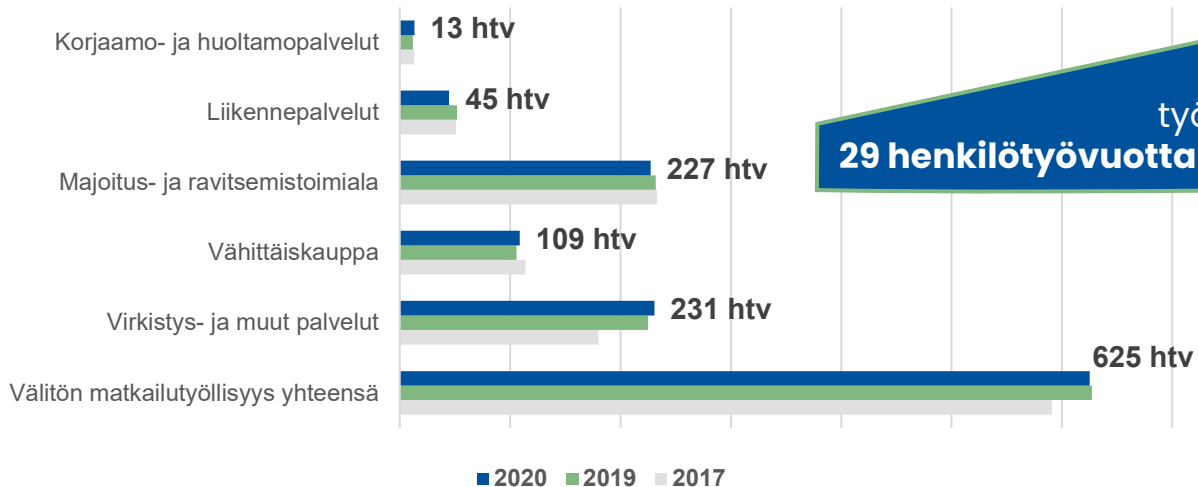
21,0 milj. €

matkailun
palkkatuloa

2,8 milj. €

matkailun
palkkaverotuloa

Matkailutyöllisyyden kehitys

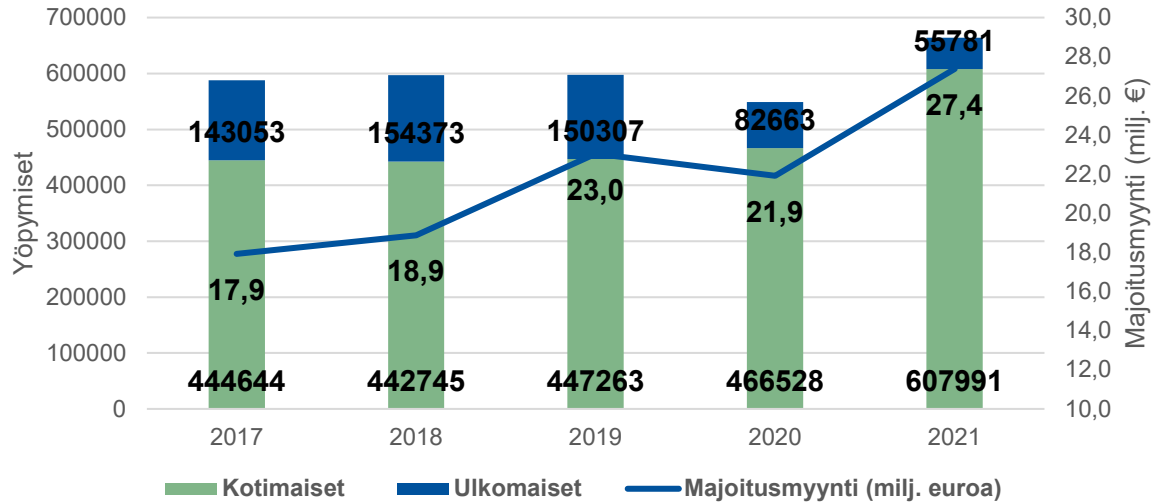

29 henkilötyövuotta TOL 56 Ravitsemistoimiala työllisti lisäksi laskennallisesti vuokratyövoiman kautta.*

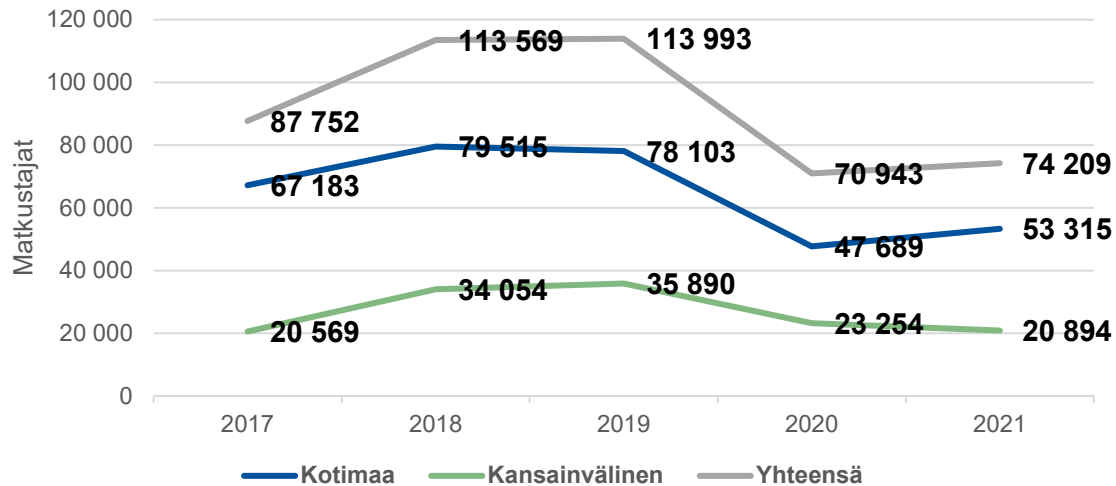
* Matkailun talousvaikutusten selvittämisessä käytetty toimialaluokitus ei sisällä tilastoluokkaa, johon kuuluvat vuokratyövoimaa välittävät yritykset. Vuokratyövoiman suhteellinen käyttö on selvitetty toimeksiannon yhteydessä toteutetussa erillisselvityksessä kuusamolaisille matkailuyrityksille. Vuokratyövoiman luvut eivät ole mukana matkailutyöllisyyden luvuissa.

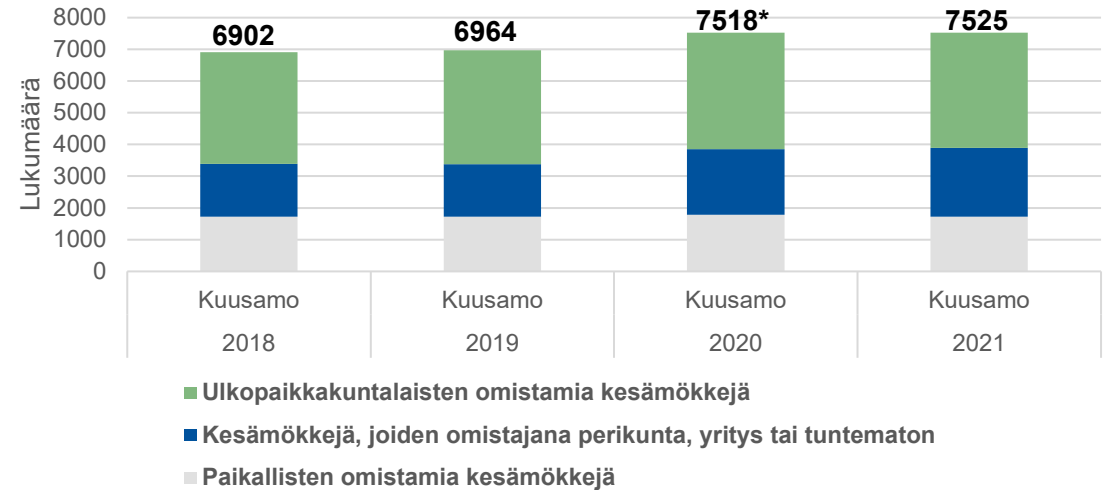
Kuusamon rekisteröidyt yöpymiset ja majoitusmyynti

Kuusamon lentokentän matkustajat

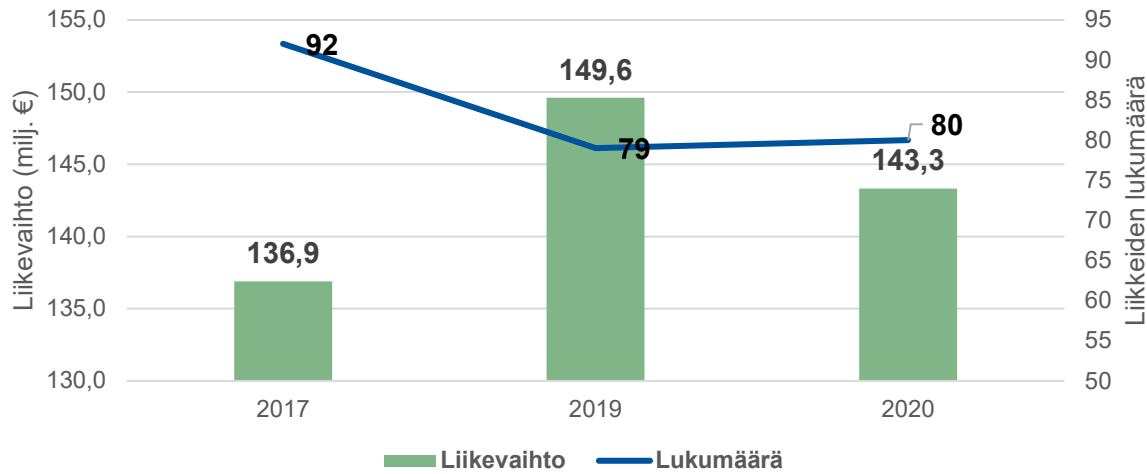
Kesämökkien lukumäärä

* Tilastovuodesta 2020 alkaen kesämökkikanta muodostetaan rakennusluokituksen luokkaan 021 (Vapaa-ajan asuinrakennukset) kuuluvista rakennuksista. Aikaisemmin kesämökkikantaan kuuluneet ns. mummonmökkit, eivät enää sisälly kesämökkeihin. Niiden sijaan vuokrattavat lomamökkit luokitellaan nyt kesämökkitalastoon kuuluviksi.

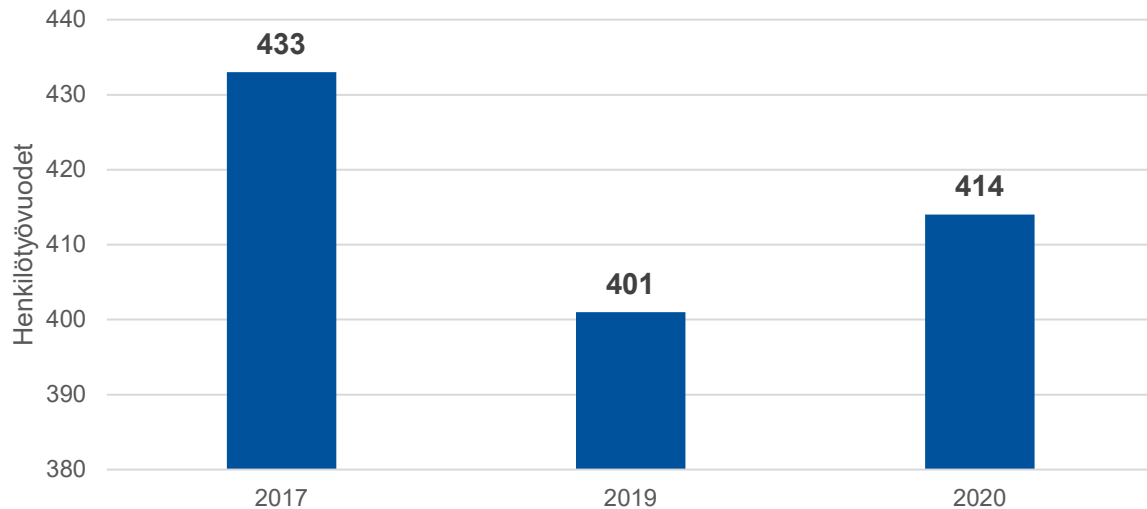
Liikevaihdon ja liikkeiden lukumäärän muutos*

TOL 47 ei sisällä moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien vähittäiskauppaa. Tunnusluvut 2020:
19 toimipaikkaa, liikevaihto 33.3 milj. € ja 67 htv

Työvoiman muutos

13,2 milj. €

vähittäiskaupan palkkatuloa

1,7 milj. €

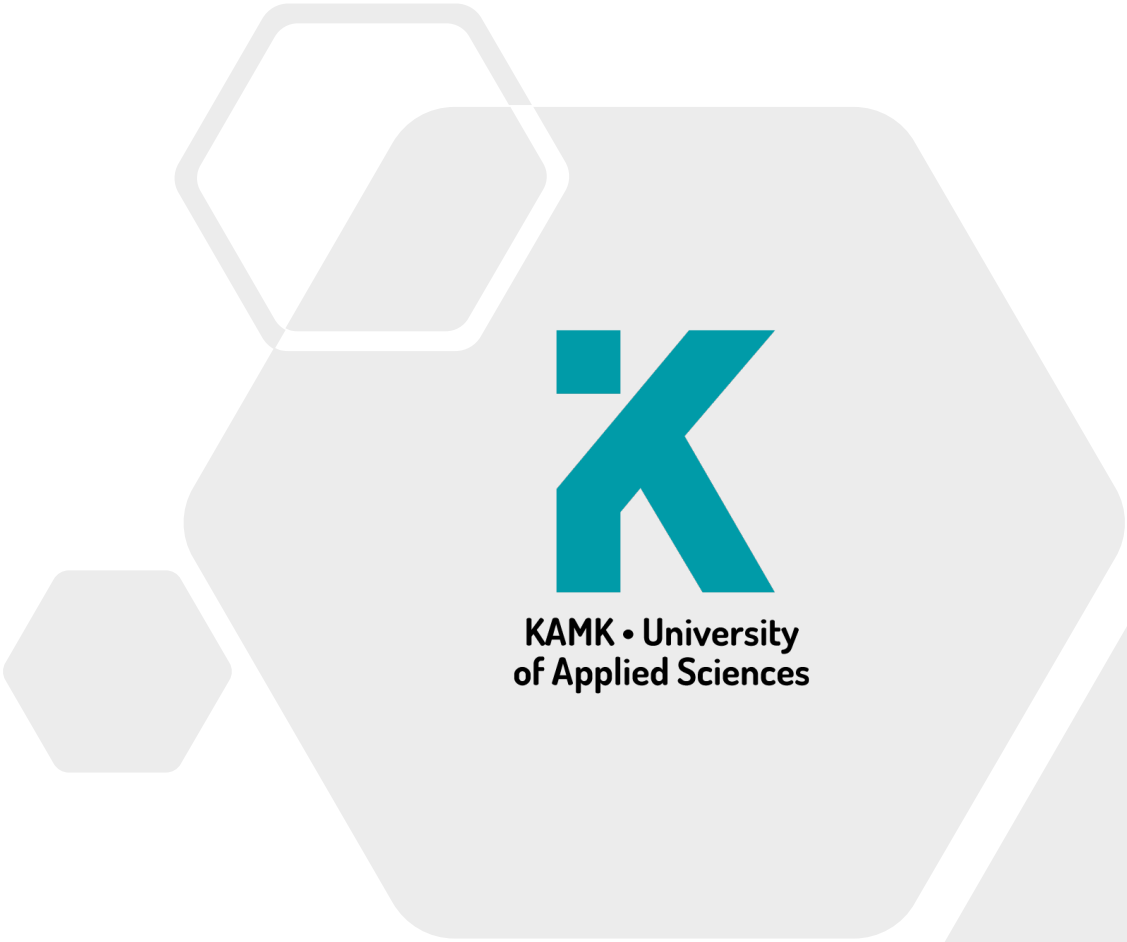
vähittäiskaupan palkkaverotuloa

* Toimialaluokassa 47 ei ole mukana moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien vähittäiskauppaa. Polttoaineiden myynti ja huoltamotoiminta kuuluvat toimialan 47 Vähittäiskauppa alle.

Yhteenveto Kuusamo

- Kärkitoimialojen yhteenlaskettu suhteellinen osuus kaikkien Kuusamon yritystoimipaikkojen liikevaihdosta oli vuonna 2020 59 % (2019 57 %).
  - Henkilöstöstä kärkitoimialojen osuus oli 46 % (2019 43 %).
- Kärkitoimialojen yhteenlaskettu liikevaihto laski vuodesta 2019 9 miljoonaa euroa.
  - Lasku tuli pääosin vähittäiskaupan ja matkailun toimialoilta.
- Vastaavasti kärkitoimialojen henkilötyövuodet lisääntyivät 108 henkilötyövuotta vuodesta 2019.
  - Kasvu tuli pääosin metsäsektorilta.

- Yritysten lukumäärä, liikevaihto sekä henkilöstön määrä. Erillistilattava tilastokeskuksen kunnittainen toimipaikkatilasto: <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>
- Palkkatulot. Tilastokeskuksen palkkarakennetilasto: <https://www.stat.fi/til/pra/>
- Palkkaverotulot. Kuntaliiton efektiiviset veroasteet -tilasto: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/talous/verotus/kuntien-veroproositit-ja-efektiiviset-veroasteet>
- Alkutuotanto ja elintarvikesektori:
  - Maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä, naudanlihantuotanto, maidontuotanto, lypsylehmien lukumäärä sekä viljelyala. Luonnonvarakeskuksen tilastotietokanta: <https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/>
  - Poronmestajien ja porojen määrä. Erillistilaus Paliskuntain yhdistys.
  - Toimialan TOL 01 Kasvinviljely ja kotieläintalous liikevaihtoarviot. Tilastokeskuksen Maa- ja metsätalousyriyten taloustilasto <https://www.tilastokeskus.fi/til/mmtal/index.html> sekä erillistilaus Tilastokeskuksen Maa- ja metsätalousyriyten taloustilastosta
- Metsäsektori
  - Metsätalouden määrä ja omistajuus. Erillistilaus Metsäkeskus.
  - Metsähallituksen metsätalousalueet. Erillistilaus Metsähallitus.
  - Puuston kokonaistilavuus. Luonnonvarakeskuksen metsävarataulukot: <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/metsa/metsavarat-ja-metsasuunnittelu/metsavarakartat-ja-kuntatilastot/>
  - Suojeluvarauksen osuus. Erillistilaus Pohjois-Pohjanmaan ELY:n Luonto- ja alueidenkäyttöyksikkö
  - Arviot hakkuuainomusten puutavarakeruymistä ja kantorahoista. Metsäkeskuksen hakkuuainomustilastot: <https://www.metsakeskus.fi/hakkuuainomukset>
- Matkailusektori
  - Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kuusamossa ja Taivalkoskella.
    - Kauppila, P. (2016). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuusamossa. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 45. 92 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/103974>
    - Satokangas, P. (2021). Matkailun välittömät tulo- ja työllisyysvaikutukset Taivalkoskella vuonna 2019. Lapin ammattikorkeakoulu. Julkaisematon selvitys.
  - Rekisteröidyt yöpymiset. Tilastokeskuksen majoitustilasto. Kuusamon luvut Visit Finlandin Rudolf-tilastopalvelusta: <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland> sekä erillistilaus Taivalkosken osalta
  - Kuusamon lentoaseman matkustajamäärät. Finavian lentoliikennetilasto: <https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta/tietoa-lentoliikenteesta/liikennetilastot/liikennetilastot-vuosittain>
  - Kesämökkien määrä. Erillistilaus Tilastokeskuksen Rakennukset ja kesämökkitilastosta.

naturpolis